ഇരയിമ്മൻതമ്പി അവർകളാൽ

ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട

ദക്ഷയാഗം കഥകളി.

(സാരാർത്ഥവിദ്യോതിനീ)

വ്യാഖ്യാതാക്കൾ,

ജി. എച്ച്. ശാസ്ത്രി.

&

കെ. ശിവരാമകൃഷ്ണശാസ്ത്രി.

ഇരയിമ്മൻതമ്പി അവർകളാൽ

ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട

ദക്ഷയാഗം കഥകളി.

(സാരാർത്ഥവിദ്യോതിനീ)

ഇതിൽ

ഗ്രന്ഥകർത്താവിന്റെ ജീവചരിത്രം, കഥാസാരം, വിമർശനം, പുരാണകഥ, വൃത്താലങ്കാരങ്ങൾ മുതലായവ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

വ്യാഖ്യാതാക്കൾ,

ജി. എച്ച്. ശാസ്ത്രി,

&

കെ. ശിവരാമകൃഷ്ണശാസ്ത്രി.

പ്രസാധകൻ,

പി. ഗോവിന്ദപ്പിള്ള,

വിദ്യാവിലാസിനി ബുക്ക്ഡിപ്പോ,

സന്നിധിമുക്ക് — ചാല.

S. V. Press, Trivandrum.

൧൧൦൪.

൨-ാം പതിപ്പ് — കാപ്പി ൫൦൦.

ശ്രീമാൻ ആർ. നാരായണപ്പണിക്കർ അവർകളുടെ അവതാരികയും മുഖവ്യാഖ്യാനവും കൂടി ഇതിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നു.

൧. ജീവചരിത്രം.

രവിവർമ്മൻ തമ്പി അഥവാ ഇരയിമ്മൻ തമ്പി എന്നു് വിഖ്യാതനായ ഈ ഗ്രന്ഥകർത്താവു് കൊല്ലവർഷം ൯൫൭-ൽ തുലാമാസത്തിലുള്ള പൂരുരുട്ടാതി നാളിൽ ഭൂലോകജാതനായി. തിരുവനന്തപുരത്തു് വിറകുപുരക്കോട്ടയ്ക്കകത്തുള്ള കിഴക്കേമഠം എന്ന പുരാതന കുടുംബമാണു് ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ജനനസ്ഥലം. ഈ മഹാകവി ൯൭൩-ൽ നാടുനീങ്ങിയ രാമവർമ്മമഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ അനുജനായ ഇളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ പുത്രിയുടെയും, ശാസ്ത്രിതമ്പാനെന്നു പ്രസിദ്ധനായ നടുവിലേക്കോവിലകത്തു കേരളവർമ്മൻ തമ്പാൻ അവർകളുടേയും ഏകസന്താനമായിരുന്നു.

മൂത്താട്ടു ശങ്കരൻ ഇളയതിന്റെ അടുക്കൽ ഏഴാമത്തെ വയസ്സിൽ വിദ്യാഭ്യാസം തുടങ്ങി. കുഞ്ഞിലെതന്നെ ബുദ്ധിമാനായ ഇദ്ദേഹം ചുരുങ്ങിയ കാലംകൊണ്ടു കാവ്യനാടകാലങ്കാരങ്ങളിലും തർക്കവ്യാകരണാദി ശാസ്ത്രങ്ങളിലും അദ്വിതീയമായ പാണ്ഡിത്യം സമ്പാദിച്ചു. ആദ്യമായി ശ്ലോകം എഴുതിത്തുടങ്ങിയതു് ൧൪-ാമത്തെ വയസ്സിലാണെന്നു അറിയുമ്പോൾ തന്നെ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ കവിതാവാസന ഊഹിക്കാവുന്നതാണല്ലോ. ബാലനായിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു പദ്യം എഴുതി അന്നത്തെ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേക്കു് അടിയറവച്ചപ്പോൾ അവിടുന്നു് അതു നോക്കി "കവിത എഴുതാറായില്ല കുറേക്കൂടി വായിക്കുക" എന്നു കല്പിച്ചു ശേഷം, താൻ ഈ കവിതയെ അഭിനന്ദിക്കുന്ന പക്ഷം തമ്പി പഠിത്തത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു കവിതയിലേക്കു പ്രവേശിക്കുമെന്നും, തമ്പി ഒരു നല്ല കവിയായി വരുമെന്നും സേവകന്മാരോടു രഹസ്യമായി പ്രസ്താവിച്ചതായും കാണുന്നുണ്ടു്.

ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതികളിൽ മുഖ്യമായതു്, കീചകവധം, ദക്ഷയാഗം, ഉത്തരാസ്വയംവരം എന്ന മൂന്നു ആട്ടക്കഥകളും, സുഭദ്രാഹരണം, രാസക്രീഡ എന്ന രണ്ടു തിരുവാതിരപ്പാട്ടുകളും നവരാത്രിപ്രബന്ധം, മുറജപപ്പാന ഇവകളും ആകുന്നു. ഇതിൽ ഉത്തരാസ്വയംവരം ൧൬-ാമത്തെ വയസ്സിൽ കല്പനപ്രകാരം

ണ്ടാക്കിയതാണ്. ഇതിനും പുറമെ, പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട "ഓമനത്തിങ്കൾ കിടാവോ" എന്ന താരാട്ടും മററു ചില മണിപ്രവാളപദ്യങ്ങളും, ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ശാശ്വതയശസ്സംഭങ്ങളായി സാഹിത്യലോകത്തിൽ ഇന്നും നിലനിന്നുവരുന്നുണ്ട്.

ബാല്യം തുടങ്ങി ൧൦൩൧-ാമാണ്ട് കർക്കടകമാസത്തിൽ തന്റെ ൭൩-ാമത്തെ വയസ്സുവരെ യശശ്ശരീരനായ ഇദ്ദേഹം ബാലരാമവർമ്മ, മാർത്താണ്ഡവർമ്മ ഉത്രം തിരുനാൾ മുതലായ പല മഹാരാജാക്കന്മാരുടെ ആശ്രിതനും ആയിരുന്നു. ൧൦൧൯-ാമാണ്ടിടക്ക പാണ്ടിയിൽ നിന്നും വന്ന രണ്ടു ശാസ്ത്രിമാർ രാജസദസ്സിൽ വച്ചു പ്രയാസപ്പെട്ടുണ്ടാക്കിയ രണ്ടു ശ്ലോകത്തിന്റെയും അർത്ഥം തമ്പി അവർകൾ ഉടൻ തന്നെ പറഞ്ഞശേഷം മററു രണ്ടു ശ്ലോകം ഉണ്ടാക്കി അവരെ മടക്കിയതായും, തിരുമനസ്സിൽ നിന്നും സന്തുഷ്ടനായി രണ്ടു കയ്യിലും വീരശൃംഖല സമ്മാനിച്ചതായും കാണുന്നു.

ഇരയിമ്മൻതമ്പി, ശക്തി, നിപുണത, അഭ്യാസം എന്നു മൂന്നു ഗുണവും ചേർന്നിട്ടുള്ള ഒരു കവിയാണെന്നുള്ളതിലേയ്ക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതികൾ ഉത്തമസാക്ഷ്യങ്ങളാണ്. ശൃംഗാരരസത്തിലും ഒട്ടും പിന്നോക്കമല്ലെങ്കിലും തമ്പി അവർകൾക്ക് ഏററവും പ്രിയപ്പെട്ടത് വീരാളികളിലാണെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പോർവിളികൾ മുതലായവ സ്പഷ്ടമാക്കുന്നുണ്ട്. ഉണ്ണായിവാര്യർ ശൃംഗാരത്തിൽ കാളിദാസനെ അനുകരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, ഇരയിമ്മൻതമ്പി വീരാളികളിൽ ഭവഭൂതിയെയും അനുകരിക്കുന്നുണ്ട്. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ സീമന്തപുത്രിയാണ് വിശ്രുതകവിയായ 'കുഞ്ഞിക്കുട്ടിത്തങ്കച്ചി.'

൨ കഥാസാരം.

ഒരിക്കൽ മകൻ യമുനാനദിയിൽ കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ അവിടെ താമരയിലയിൽ ഇരുന്ന ഒരു ശംഖിനെ അനുരാഗത്തോടുകൂടി എടുത്ത ഉടനെ തന്നെ അതു് ഒരു പെൺകുട്ടി

ഷായത്തിനാൽ വളൎത്തിവന്നിരുന്നു. സതിയെന്നു പേരായ ഈ കന്യക ശിവൻ ഭൎത്താവാകുന്നതിന്നു വേണ്ടി ബാല്യത്തിലെ തപസ്സുചെയ്തുതുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരിക്കൽ ഒരു അസുരൻ കാമാന്ധനായി പിടിക്കാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ അവളുടെ തപോമയാഗ്നിയാൽ ദഹിച്ചുപോയി. പിന്നീടു സതിയുടെ സൌന്ദൎയ്യവും ഭക്തിയും കണ്ടറിയുന്നതിന്നു വേണ്ടി ശിവൻ ഒരു വയസ്സായ ബ്രാഹ്മണന്റെ രൂപത്തിൽ മുമ്പിൽ ചെന്നു അവളുടെ ആഗ്രഹം അറിഞ്ഞശേഷം ശിവനെ അധിക്ഷേപിക്കാൻ ആരംഭിച്ചു. ഈശപരദൂഷണാലാപം കേട്ടു രോഷാകുലയായ സതി അവിടെ നിന്നുംപോകാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ വാസ്തവരൂപത്തിൽ അദ്ദേഹം പ്രത്യക്ഷനാകയും, ദക്ഷൻ ഉടനെ തന്നെ വിവാഹക്രിയ നടത്തുകയും ചെയ്തു.

വിവാഹാനന്തരം ആരോടും പറയാതെ തന്നെ ശിവൻ അന്തൎദ്ധാനം ചെയ്തു. വിവരം അറിഞ്ഞു് ദക്ഷൻ ദേഷ്യത്തോടെ ശിവനെ അധിക്ഷേപിക്കുമ്പോൾ ദേവന്മാരുടെ അപേക്ഷപ്രകാരം ശിവനോടു മാപ്പു ചോദിക്കാനായി അദ്ദേഹം കൈലാസത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ദുൎവ്വാരരാജസമദാസനായ ദക്ഷന്റെ ഗൎവ്വം ശമിപ്പിക്കുന്നതിനായി നന്ദികേശ്വരൻ കൈലാസത്തു വച്ചു തടുക്കയാൽ പൂൎവ്വാധികം വൈരത്തോടു തിരിച്ചു നാട്ടിൽ ചെന്നു ശിവന്നുള്ള ഹവിൎഭാഗം ആരും കൊടുക്കാൻ പാടില്ലായെന്നു ചട്ടം കെട്ടി.

ആ കാലത്തു് ബ്രഹ്മാവു് നടത്തിയ യാഗത്തിൽ, ദക്ഷനിൽ നിന്നും ഉണ്ടായേക്കാവുന്ന അപമാനത്തെ ഭയന്നു ശിവൻ പ്രതിനിധിയായിട്ടു അയച്ചു നന്ദിയെ എല്ലാവരും വളരെ ബഹുമാനിച്ചതു കണ്ടു ദക്ഷൻ അദ്ദേഹത്തെയും ശിവനെയും വളരെ ധിക്കരിക്കയും നന്ദി ഉടനെ യാഗശാലയിൽ നിന്നും പുറത്തിറങ്ങുകയും ചെയ്തു.

പിന്നീടു ദക്ഷൻ ശിവനെ ക്ഷണിക്കാതെ ഒരു യാഗം കഴിക്കുന്നതിന്നു നിശ്ചയിച്ചു. അച്ഛൻ കഴിക്കുന്ന യാഗം കാണുന്നതിന്നു ഭൎത്തൃവാക്യത്തെ വകവയ്ക്കാതെ പോയ സതി യാഗശാ

യിൽ വച്ച് പിതാവിനാൽ അപമാനിതയായി തിരിച്ചുവന്ന് ദക്ഷനെ കൊല്ലുന്നതിന് ഭർത്താവിനോട് അപേക്ഷിച്ചു; ഉടനെ ശിവന്റെ ഫാലനേത്രാഗ്നിയിൽ നിന്നും വീരഭദ്രൻ സതി സൃഷ്ടിച്ചു ഭദ്രകാളിയുമായി ചെന്നു ദക്ഷന്റെ തലയറുത്തു യാഗാഗ്നിൽ ഹോമിച്ചു.

അനന്തരം അവിടെ പ്രത്യക്ഷനായ ശിവനോട് ദക്ഷനെ ജീവിപ്പിച്ചു യാഗം പൂർത്തിയാക്കിക്കണമെന്നു ദേവന്മാർ പ്രാർത്ഥിച്ചതനുസരിച്ച് ആട്ടിന്റെ തലചേർത്ത് ജീവിപ്പിക്കയും യാഗം പൂർത്തിയാക്കി ദക്ഷൻ ശിവഭക്തനായി വാഴുകയും ചെയ്തു.

൨. പൌരാണിക ദക്ഷയാഗം.

ഒരിക്കൽ പ്രജാപതിമാർ നടത്തിയ യാഗത്തിൽ ദക്ഷൻ ചെന്ന സമയം എഴുന്നേററ് അഭിവാദനം ചെയ്യാതിരുന്ന ശിവനെ, അദ്ദേഹം കോപാന്ധനായി 'യാഗത്തിലുള്ള ഹവിർഭാഗം ഇല്ലാതെ പോകട്ടെ,' എന്നു ശപിച്ചു. സതിയേയും ശിവനേയും ക്ഷണിക്കാതെ ദക്ഷൻ ആരംഭിച്ച യാഗം കാണുന്നതിന്, സതി ശിവന്റെ സമ്മതം കൂടാതെ പോകുകയും പിതാവിനാൽ അപമാനിതയായിട്ട അവിടെ വച്ചു തന്നെ യോഗാഗ്നിയിൽ ദഹിക്കുകയും ചെയ്തു.

നാരദനിൽ നിന്നും വിവരമെല്ലാം ഗ്രഹിച്ചു പരമശിവൻ രോഷാകുലനായി ജടയെ ഭൂമിയിൽ അടിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായ വീരഭദ്രൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിയോഗമനുസരിച്ച് ദക്ഷന്റെ തലയറുത്തു ദക്ഷിണാഗ്നിയിൽ ഹോമിച്ചു. അംഗഭംഗത്താലും മററും ദുഃഖിതരായ ദേവാദികളുടെ കല്പനയനുസരിച്ച് ബ്രഹ്മാവ് അവരോട് കൂടി കൈലാസത്തിൽ പോയി, യാഗപൂർത്തി വരുത്തുന്നതിനും ദക്ഷനെ പുനർജ്ജീവിപ്പിക്കുന്നതിനും ആയി പ്രാർത്ഥിക്കയും കരുണാനിധിയായ ശിവൻ ആട്ടിൻതല ചേർത്തു ദക്ഷനെ ജീവിപ്പിച്ച് യാഗകർമ്മം നിർവിഘ്നമാക്കുകയും ചെയ്തു.

രുദ്രൻ ജലത്തിൽ മുങ്ങിക്കിടന്നു തപസ്സുചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുവാദംകൂടാതെ ദക്ഷൻ യാഗം തുടങ്ങിയതിനാൽ യാഗവിഘ്നം വരുത്തിയെന്നും പിന്നീട് ബ്രഹ്മാവിന്റെ അപേക്ഷയനുസരിച്ച് ദക്ഷൻ സതിയെ ശിവനു വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുത്തുവെന്നും വരാഹപുരാണത്തിൽ കാണുന്നു.

൪. കവികല്പിതാംശങ്ങൾ

പൌരാണികന്മാരുടെ കഥകളെ ഏതാനും ചില ഭേദഗതികളോടുകൂടിയാണു് മഹാകവികൾ ഉപയോഗിക്കാറുള്ളതെന്നു കാളിദാസന്റെ ശാകുന്തളം, ഭവഭൂതിയുടെ ഉത്തരരാമചരിതം മുതലായവ തെളിയിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. ഇതുപോലെ തന്നെ നമ്മുടെ തമ്പി അവർകളും ദക്ഷയാഗത്തിൽ യുക്തിപൂർവം ചെയ്തിട്ടുള്ള ചില മാറ്റങ്ങളെ ചുവടെ ചേർക്കുന്നു.

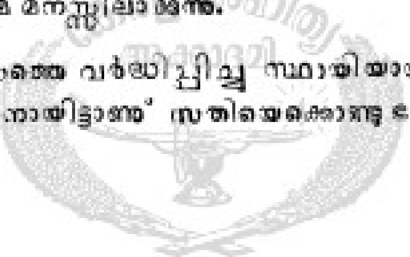
൧. സതി തപസ്സുചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുമ്പോൾ പ്രവേശിച്ചു ശലഭമാലയെ പ്രാപിച്ച അസുരാധിപൻ കവിയുടെ സൃഷ്ടിയാകുന്നു. ഇതു് സതിയുടെ തപശ്ശക്തിയെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നതിനും ആദ്യമേതന്നെ 'ഒരു കത്തിയും താടിയും, പുറപ്പെടുവിച്ച്' അരങ്ങിലിരിക്കുന്നവർക്കു ഉന്മേഷം കൊടുക്കുന്നതിനും ആയിരിക്കാം.

൨. സതിയെ നിരീക്ഷിക്കുന്നതിനും പരീക്ഷിക്കുന്നതിനും ആയി വന്ന 'ജരാതുരക്ഷോണീസുരൻ' കുമാരസംഭവത്തിലെ ബ്രാഹ്മണവടുവിന്റെ ഒരു പകർപ്പാണെന്നുള്ളതു് രണ്ടുപേരുടെയും ശിവനിന്ദയിലുള്ള സാദൃശ്യം തെളിയിക്കുന്നതാണ്. വരം കൊടുക്കുന്നതു് പരീക്ഷിക്കാതെ പാടുള്ളതല്ലല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചായിരിക്കാം ഇപ്രകാരം ഒരു പരീക്ഷ നടത്തിയതു്. അഥവാ സതിയെ യോഗാഗ്നിയിൽ ദഹിപ്പിച്ചു പാർവതിയാക്കുന്നതിനു് മനസ്സില്ലാത്ത നമ്മുടെ കവി കാളിദാസന്റെ പാർവതീപരീക്ഷണം ഇവിടെ സതീപരീക്ഷണം ആക്കി എടുത്തതല്ലേ.

൩. ദക്ഷനെക്കണ്ടിട്ട് ശിവൻ എഴുന്നേറ്റില്ല എന്നുള്ള പൌരാണികകാരണം ഇവരുടെ വൈരത്തിനു് പര്യാപ്തമാകു

യില്ലെന്നു വിചാരിച്ചായിരിക്കാം, ലോകാനുഭവശാലിയായ നമ്മുടെ മഹാകവി 'വിവാഹം കഴിഞ്ഞ ഉടനെ ആരോടും യാത്ര ചൊല്ലിക്കാതെ ശിവനെ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്യിപ്പിച്ചതും, അദ്ദേഹത്തെ കപടവേഷം എടുപ്പിച്ചു സതിയെ മോഹിപ്പിച്ചതും. അതും മതിയാകാതെ ആസ്ഥയോടു കൂടി കൈലാസത്തിൽ ചെന്ന ദക്ഷനെ ശിവപാർഷദനായ നന്ദിയെക്കൊണ്ട് അവമാനിപ്പിച്ച് തിരിച്ചയപ്പിച്ചതും എന്നു് തോന്നുന്നു.

൪. പലകാര്യങ്ങളും നിർവഹിച്ചു കൊടുക്കുന്നതിനാൽ പൌരാണികർക്കും കവികൾക്കും അത്യന്തംപ്രിയപ്പെട്ട ഒരാൾ ആകയാൽ ആയിരിക്കണം നാരദനെ ഇവിടെയും സ്വീകരിച്ചതു്. ദധീചിയെ പുതുതായി സൃഷ്ടിച്ച്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉപദേശം സ്വീകരിക്കാതെ പോയതിനാൽ നായകന് (ദക്ഷന്) നാശമുണ്ടായതായി നമ്മെ മനസ്സിലാക്കുന്നു.

രൌദ്രരസത്തെ വർദ്ധിപ്പിച്ച് സ്ഥായിയായ വീരത്തിനെ പോഷിപ്പിക്കാനായിട്ടാണ് സതിയെക്കൊണ്ടു ഭദ്രകാളിയെ സൃഷ്ടിപ്പിച്ചതു്.

അവതാരിക.

പ്രസ്താവന

ഏതൊരു ജനസമുദായത്തിന്റെയും അന്ധകാരപരിപൂർണ്ണമായ ആദിമാവസ്ഥയിലേക്ക ധിഷണാദീപത്തിന്റെ പ്രകാശത്തോടുകൂടി പ്രവേശിച്ചു നോക്കുന്നതായാൽ സംഗീതസാഹിത്യങ്ങൾ അസംസ്കൃതമായിട്ടൊ അപക്വമായിട്ടൊ ബാലിശമായിട്ടൊ കേവലം പ്രാകൃതമായിട്ടൊതന്നെയും ലബ്ധപ്രതിഷ്ഠങ്ങളായി പ്രശോഭിച്ചിരുന്നു എന്നൂഹിക്കാമെന്നുള്ളതിന് കേരളത്തിലെ മാവാരതംപാട്ടും, ഉടുകൊട്ടിപ്പാട്ടും, ശാസ്താവിൻപാട്ടും, അതുപോലെ ശബ്ദമാത്രജീവികളായ മററു പാട്ടുകളും ഉത്തമലക്ഷ്യങ്ങളാണല്ലൊ. ഭാരതീയസമുദായത്തിന്റെ പുരാതനസർവസ്വമായ വേദങ്ങളിൽ പോലും ഉദാത്താനുദാത്തസ്വരിതഭേദങ്ങൾകൊണ്ട് അക്ഷരങ്ങളുടെ ഉച്ചാരണത്തിലും ഉച്ചാരണത്തിലുള്ള മാത്രാഭേദംകൊണ്ടു ഹ്രസ്വദീർഘാദികളിലും താനംപോലെ (സാമവേദത്തിലെന്നപോലെ) ആരോഹാവരോഹശ്രുതിയൊപ്പിച്ചിരുന്നുവെന്നുള്ള സംഗതിയും സ്മരണീയമാണ്. വേദത്തിലെ സാഹിത്യരസം അകൃത്രിമശബ്ദസങ്കലിതവുമത്രെ. കേരളത്തിലെ ആദിമനിവാസികളെന്നു ഗണിക്കപ്പെടുന്ന കാണിക്കാരും മലവേടരും ഇപ്പോഴുമുപയോഗിക്കുന്ന പാട്ടുകളും ഭാഷയും വേഷവും ആദിമാവസ്ഥയുടെ മാനത്തിനുള്ള ഒരു തോതാണല്ലൊ. ജയദേവരുടെ, അഷ്ടപദി, മുതലായ കൃതികളിലെ പാട്ടുകൾ ഭക്തന്മാർ കീർത്തനത്തിന് ഉപയോഗിക്കുമ്പോൾ ശരീരം പോലും വിസ്മരിച്ചു കൃഷ്ണനായിത്തീർന്ന് ആടുകയും പാടുകയും ചാടുകയും ഓടുകയും ചെയ്യുന്നതും ഇന്നും കണ്ടുവരുന്ന കാര്യമാണ്. ഇങ്ങനെ സംഗീതത്തിനും സാഹിത്യത്തിനും തദ്വാരാ അഭിനയത്തിനും ഏതൊരു ജനസമുദായത്തിലും മനോമാത്രമേയമായ ആദിമകാലത്തിലും അവകാശം ലഭിച്ചിരുന്നുവെന്നുള്ളതു നിസ്തർക്കമത്രെ. ആദിമഭാഷയായ സംസ്കൃതത്തിൽ ഈ വിധത്തിലാണു രൂപകത്തിന്റെ ആവിർഭാവം. ക്രിസ്തു ജനിക്കുന്നതിനു എത്രയൊ കാലം മുമ്പുതന്നെ ഉണ്ടായവേദങ്ങളിൽ രൂപകങ്ങൾക്കുള്ള ബീജാവാപം ചെയ്തിരുന്നു.

നമ്മളു് തദ്ഗ്രന്ഥപരിചിതന്മാർക്കു സുഗ്രഹമാണുതാനും. അനന്തവും അപരിമിതവും ആയ സംസ്കൃതഭാഷയിൽ ഈ വിധത്തിൽ രൂപകങ്ങൾ പ്രാദുർഭവിച്ചു ഭാരതം മുഴുവനും പരന്നുതുടങ്ങി. ഭാസഭാസമാദികവിദേവന്മാർ സംസ്കൃതഭാഷാപയോധിയെ മനീഷാമന്ദരം കൊണ്ടു കടഞ്ഞുണ്ടായ രൂപകരത്നങ്ങൾ കാലതരംഗങ്ങളാൽ ഭാരതത്തിന്റെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും പ്രക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടു. കേരളത്തിൽ അവയുടെ പ്രവേശം എപ്പോഴാണുണ്ടായതെന്നുള്ളതു ദുർഗ്രഹവും ദുർജ്ഞേയവുമായിത്തീന്നിട്ടുണ്ടു്. എങ്കിലും ക്രിസ്ത്വബ്ദം പത്താം ശതവർഷത്തിനുമുൻപിൽ ജീവിച്ചിരുന്ന കുലശേഖരആഴ്വാർ മുതലായ ചില ഭൂപതികന്മാർ തപതീസംവരണം, സുഭദ്രാധനഞ്ജയം മുതലായ നാടകങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു് അതിനു മുമ്പുതന്നെ ഈ രൂപകങ്ങൾ കേരളത്തിൽ വന്നുചേർന്നുവെന്നു് നിശ്ചയിക്കാം. കൊല്ലം [illegible]-നും [illegible]-നും മദ്ധ്യേ ജീവിച്ചിരിക്കാമെന്നൂഹിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കോട്ടയത്തുതമ്പുരാനാണു മലയാളഭാഷയിൽ ഒരു നാട്ടം ആട്ടക്കഥയുടെ ഉൽപ്രേരകമായിട്ടുള്ള കർത്താവു്. കൊട്ടാരക്കരരാജാവിന്റെ രാമനാട്ടത്തിനുമുമ്പു ഭാഷയിൽ കൃഷ്ണനാട്ടം എന്ന പേരോടുകൂടി കംസവധം കഥ അഭിനയിക്കപ്പെട്ടിരുന്നുപോലും. കോഴിക്കോട്ടു മാനവേദൻ രാജാവു് കൊല്ലവർഷം ൮൩൪-ൽ ഉണ്ടാക്കിട്ടുള്ളതാണു കൃഷ്ണനാട്ടം. കൃഷ്ണനാട്ടം കഥയുണ്ടാകുന്നതിനു പറയുന്ന കാരണം താഴെ കാണിക്കുന്നു.

കവിശിരോമണിയായ മാനവേദൻ രാജാവു് പ്രത്യക്ഷഗോപാലമന്ത്രം കൊണ്ടു ശ്രീകൃഷ്ണനെ സേവിച്ചു വരുന്ന കാലത്തു് ഒരുദിവസം ഇലഞ്ഞിമരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ കളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ബാലഗോപാലനെക്കണ്ടുവത്രെ. ഉടനെ അത്യാശ്ചര്യത്തോടുകൂടി പിടിപ്പാൻ ചെന്നപ്പോൾ ഭഗവാൻ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു. രാജാവിനു തിരുമുടിയിൽ അണിഞ്ഞിരുന്ന ഒരു മയിൽപ്പീലി കിട്ടി. പിന്നീടു രാജാവു് ഇലഞ്ഞിമരത്തിന്റെ കൊമ്പുകൊണ്ടു് ഒരു വേണുഗോപാലവിഗ്രഹം ഉണ്ടാക്കി. ആ വിഗ്രഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ചു് കൃഷ്ണസംബോധനയോടുകൂടി ''കൃഷ്ണഗീതി'' എ

ന്നു കൃഷ്ണനാട്ടമുണ്ടാക്കി. ഈ കൃഷ്ണചരിതത്തെ നാടകരീതിയിൽ അഭിനയിക്കേണ്ടതിൻ മറ്റുള്ള ആട്ടക്കോപ്പുകൾ ഉണ്ടാക്കിച്ച കൂട്ടത്തിൽ തനിക്കു കിട്ടിയ പീലിയേയും കൃഷ്ണമുടിയിൽ ചേർത്തു വെച്ചിരുന്നുവത്രെ. ഈ ഐതിഹ്യം എത്രത്തോളം വാസ്തവമാണെന്നു തീർച്ചയാക്കാൻ പ്രയാസമാണ്. സംസ്കൃതഭാഷയിൽ കേരളത്തിൽ പ്രചരിച്ചിരുന്ന രൂപകങ്ങളേയും "അഷ്ടപദി," മുതലായ കൃഷ്ണഗീതികളേയും ഭക്തന്മാരുടെ നൃത്തവിശേഷങ്ങളേയും കണ്ടും കേട്ടും മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിട്ടു മാനവേദൻ തമ്പുരാൻ മലയാളികൾക്കു ആ രസം അനുഭവിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി കൃഷ്ണനാട്ടം ഉണ്ടാക്കിയെന്നു പറയുന്നതു് എത്രയോ യുക്തിയുക്തമായിരിക്കും. മാനവേദൻ രാജാവു് കൃഷ്ണഭക്തനായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു രാമനാട്ടം ഉണ്ടാക്കാതെ കൃഷ്ണാട്ടം ഉണ്ടാക്കിയെന്നു വരാവുന്നതും അതിനെ അഭിനയിക്കാൻ ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്യാവുന്നതുമാണ്.

ഇപ്രകാരം വടക്കൻ മലയാളത്തിൽ കൃഷ്ണനാട്ടത്തിനു പ്രചാരമുണ്ടായിരുന്നപ്പോഴാണു് കൊട്ടാരക്കരത്തമ്പുരാൻ, കൃഷ്ണാട്ടക്കാരെ കൊട്ടാരക്കരയ്ക്കു അയച്ചുകൊടുക്കണമെന്നു സാമൂതിരി രാജാവിനു് എഴുതി അയച്ചതും, കൃഷ്ണനാട്ടക്കാർ വന്നു ചേരാഞ്ഞതിനാൽ നേരിട്ട മാത്സര്യം നിമിത്തം രാമായണം കഥ മുഴുവനും "രാമനാട്ടം" എന്ന പേരിൽ തെക്കൻ മലയാളത്തിൽ നടപ്പാക്കണമെന്നുദ്ദേശിച്ചു് രാമനാട്ടം ഉണ്ടാക്കിയതും, ചാക്യാന്മാരും നമ്പ്യാന്മാരുമായുള്ള നീരസം ഇതിനു കാരണമായിത്തീർന്നുവെന്നു പറയുന്നതുപോലെ മാനവേദൻരാജാവിനോടുള്ള പിണക്കം കൊട്ടാരക്കര രാജാവിനെ "രാമനാട്ടം" നിർമ്മിക്കുന്നതിനു പ്രേരിപ്പിച്ചുവെന്നുപറയുന്നതും യുക്തിക്കു ചേർന്നതാണോ എന്നു ചിന്തിക്കേണ്ടതുണ്ടു്. കൃഷ്ണാട്ടത്തിൽ കൃഷ്ണവേഷംകെട്ടിയ ആൾ കൃഷ്ണന്റെ മുടിയിൽനിന്നും കിട്ടിയ പീലി അണിഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ടു അതിന്റെ മാഹാത്മ്യം ഹേതുവായി ഒരിക്കൽ കംസവധം അഭിനയിക്കുമ്പോൾ യഥാർത്ഥമായിത്തന്നെ കുവലയാപീഡമായി നിറുത്തിയിരുന്ന ആനയെക്കൊല്ലുകയും കംസവേഷം ധരിച്ചിട്ടുള്ള ആളെ നിഗ്രഹിക്കാൻ ഒരുമ്പെടുകയും ചെയ്തതുകൊണ്ടു കൃഷ്ണനാട്ടം വേണ്ടെന്നു വെക്കുകയും തെക്കോട്ടുള്ള അതിന്റെ പ്രചാരം വാരിതമാകുകയും ചെയ്തുവെന്നു പറയുന്നതും വാദവിഷയത്തിൽ

ർസ്ഥയസ്സിയായ പ്രതിഷ്ഠയെ പ്രാപിക്കുമൊ എന്നുള്ളതും നിശ്ചയിക്കാവുന്നതല്ല. എന്തായാലും കൃഷ്ണാട്ടംപോലെ കൊട്ടാരക്കര രാജാവും "രാമനാട്ടം" ഉണ്ടാക്കിയെന്നുള്ളതു് തീർച്ചതന്നെ. കൃഷ്ണാട്ടത്തിന്ന വടക്കൻ ദിക്കിൽ പ്രചാരമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു് തെക്കൻ ദിക്കിൽ രാമനാട്ടത്തിന്ന പ്രചാരമുണ്ടാക്കണമെന്ന കൊട്ടാരക്കര തമ്പുരാൻ വിചാരിച്ചുവെന്ന പറയുന്നതിൽ വലിയ അസാംഗത്യമൊന്നും വന്നുചേരാനും വഴിയില്ല. "രുഗ്മിണീസ്വയംവരം" "നരകാസുരവധം" മുതലായ കഥകളികൾക്കും ഇക്കാലം രാമനാട്ടം എന്ന പേരുതന്നെയാണു പറഞ്ഞുവരാറുള്ളതു്. കഥകളിയിലെ സംഗീതസാഹിത്യങ്ങളും പ്രശംസനീയങ്ങളാണു്. ഒരു കഥകളിയോഗത്തിൽ പാട്ടുകാർ, ആട്ടക്കാർ, മേളക്കാർ, തിരശ്ശീലപിടിക്കുന്നവർ, പെട്ടി എടുക്കുന്നവർ, വേഷം ധരിപ്പിക്കുന്നവർ, എന്നിപ്രകാരം കുറഞ്ഞ പക്ഷം ഇരുപതു ഇരുപത്തഞ്ചിലധികം ആളുകൾ വേണ്ടിവരുമെന്നാണു് പറയാറുള്ളതു്. വടക്കൻദിക്കിൽ ഇപ്പോഴും കഥകളിക്കുള്ള കൊട്ടു കേൾക്കുന്നതോടുകൂടി പാശ്ചാത്യപരിഷ്കാരം വന്നവശായിട്ടുള്ള ആളുകൾപോലും അരങ്ങത്തു മുമ്പെ ഒന്നാമതായി സ്ഥലം പിടിക്കുക പതിവാണു്. പല സഹൃദയന്മാരും, കഥകളിയിൽനിന്നും ഉണ്ടാകുന്ന രസം അനിർവചനീയമാണെന്നും ഇപ്പോഴത്തെ നാടകങ്ങളും മറ്റും കഥകളിയുടെ ശതാംശംപോലും യോഗ്യതയെ പാട്ടിലൊ അഭിനയത്തിലൊ അർഹിക്കുന്നില്ലെന്നും എന്നോടുതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. "കഥകളിയിലെ കൈയും കലാശവും അറിയാതെ" അതിനെ പുച്ഛിക്കാനൊരുങ്ങുന്നവരോടു 'കഴുതക്കറിയാമൊ കർപ്പൂരത്തിന്റെ വാസന' എന്ന പഴമൊഴി പറഞ്ഞു സമാധാനിക്കുകയേ വഴിയുള്ളൂ. 'പുതുമക്കൊതി' നമുക്കു വന്നതോടുകൂടി പഴയവസ്തുക്കളിലുള്ള ആസക്തിയും അഭിരുചിയും അഭിമാനവും വെടിഞ്ഞ കൂട്ടത്തിൽ കഥകളിയും തിരസ്കൃതമായെന്നേയുള്ളു. കാളിദാസൻ, ഭവഭൂതി മുതലായ മഹാകവികളുടെ കൃതികളിൽ കാണുന്ന ശൃംഗാരവീരാദിരസങ്ങൾ കഥകളിയിലും കാണാനുണ്ടു്.

"ഫുല്ലമല്ലവല്ലികൾ പുതുമലർനിരചൂടി
നല്ല ചെമ്പകം തന്നെ നലമൊടു തഴുകി
പല്ലവാധരമിതാ പരിചൊടു നൽകുന്നു
വല്ലഭന്മാരെ വാഴുന്ന വാമാക്ഷിമാർപോലെ"
"പൂതനാമോക്ഷം"

"ഔത്സുക്യം വന്നിളച്ചിട്ടും ചെറുതായില്ല ചെറുപ്പം
അവിവേകമിതു കണ്ടാലറിവുള്ളവർ പരിഹസിക്കും"
"വാതിൽക്കച്ചാർക്കും പ്രാണനാഥനെ
ജാതിദ്ദൂഷ്യം വേണ്ടാതൊടുവാൻ"
താഴ്ചവരാതെ വാഴ്ക തരുണീനീ എന്നിക്കണ്ടു
ചൊല്ലുകൂടാതെ കെട്ടിച്ചമഞ്ഞുവച്ചൊരവിട്ട്"
നളചരിതം

ചില്ലീയുഗളമതു വില്ലോടു തുല്യമാകുന്നല്ലോ
ചൊല്ലാ ചാതുര്യശക്തികളല്ലോ മന്മഥകീർത്തിയെല്ലോ
മുല്ലമുകുളമോ മുകുരശകലമോ നല്ലൊരുപമ
ചൊല്ലുവതിന്നിഹ നാഥ മല്ലമിഴികൾമണികൾക്കേതൊന്നഹോ"
"നിവാതകവചവധം"

എന്നിങ്ങനെ മലയാളനാടകങ്ങളായ കഥകളികളിലും സംഗീതത്തിനു പുറമെ സാഹിത്യരസവും പ്രസ്പഷ്ടം പ്രതിഭാസിക്കുന്നുണ്ടെന്നുള്ളതു് അനുഭവവേദ്യമത്രെ. അതുകൊണ്ടു് കഥകളി എഴുതുന്ന ആൾ "ഗായകകവി" ആയിരിക്കേണ്ടതാണു്. സംസ്കൃതനാടകങ്ങളിൽ ഇപ്രകാരം കണ്ടുവരുന്ന സമ്പ്രദായം നോക്കുമ്പോൾ അവയിൽ സംഗീതത്തിനു അത്രയധികം പ്രാധാന്യമില്ലെന്നാണു് ഗണിക്കേണ്ടതു്. "മാളവികാഗ്നിമിത്രം" തുടങ്ങിയ നാടകങ്ങളിൽ ഗീതിരീതിയിൽ ചില ശ്ലോകങ്ങൾ എഴുതപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും കഥകളിയുമായിട്ടാലോചിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ അവയിലെ സംഗീതം തുച്ഛമായ ഒന്നാണു്. സരസ്വതിയുടെ സ്തനദ്വയസ്ഥാനങ്ങളായ സംഗീതസാഹിത്യങ്ങൾക്കു സമപ്രാധാന്യം കഥകളിയിൽ മാത്രമെ കണ്ടുവരാവുള്ളു. താളമേളലയാദികൾ അറിഞ്ഞു സംഗീതത്തിൽ അസാമാന്യമായ പരിചയം നേടി അതോടൊന്നിച്ചു സാഹിത്യത്തിലും ഒരു പ്രതിഷ്ഠ സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള "ഗായകകവികോകിലങ്ങൾ" എഴുതു

ന്നകഥകളിക്കുമാത്രമെ പ്രസിദ്ധിയുണ്ടാവാറുള്ളു. സംസ്കൃതത്തിൽ ഒരു നാടകമെഴുതി ഫലിപ്പിച്ചേക്കാമെങ്കിലും സംഗീതസാഹിത്യങ്ങൾക്കു സമം പ്രാധാന്യം നൽകീട്ടുള്ള ഒരു ആട്ടക്കഥ കെട്ടിയുണ്ടാക്കുന്നതു കുറച്ചധികം പ്രയാസമാണെന്നാണ് വെച്ചിട്ടുള്ളതു്.

കഥകളിയുടെ ഒരു സാമാന്യസ്ഥിതി നോക്കുമ്പോൾ അതിൽ ചില ശ്ലോകങ്ങളും പദങ്ങളും വേഷങ്ങളും കൂടാതെ കഴിയുകയില്ലെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു. കഥകളിയുടെ ആരംഭത്തിൽ തന്നെ തോടയം (വന്ദനരൂപമായിട്ടുള്ള ഒന്നാണ് തോടയം. നാടകത്തിലെ പ്രസ്താവനയിലെന്നപോലെ; ഇതിൽ കവിയുടെ ഒരു ചെറിയ വൃത്തവും കാണിക്കാറുണ്ട്) കഴിഞ്ഞു ഒന്നാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ നായകനെയോ അഥവാ മറേറതെങ്കിലും ഒരു പ്രധാന പാത്രത്തെയോ പ്രകാശിപ്പിക്കാതെ കഴിയുകയില്ല. നായകന്റെ കൂടെ പ്രിയതമയോ പ്രിയതമകളോ ഉണ്ടാവുക സാധാരണമാണ്. അപ്പോൾ ചന്ദ്രബിംബം ആകാശത്തിൽ ഉദിച്ചു പൊങ്ങി വന്നിരിക്കും. ഉടനെ നായികാനായികന്മാർ പരസ്പരം "കുസുമബാണകേളിക്കായി" ഒരുങ്ങുന്നതിനു മുമ്പുള്ള ചടങ്ങുകൾ നിർവഹിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അടുത്ത ആരാമമൊ സരസ്സോ കാണാതിരിക്കാൻ പ്രയാസമാണ്. കഥാനായികയ്ക്കു പിന്നീടു ഏതെങ്കിലും ഒരു രാക്ഷസനിൽ നിന്നോ രാക്ഷസിയിൽ നിന്നോ ഉപദ്രവം വന്നുചേരാതെ ഗത്യന്തരമില്ല. അപ്പോൾ നായകനൊ തൽസംബന്ധികളായ മററാളുകളൊ രാക്ഷസനെ സംഹരിക്കയും ചെയ്യും. കൊട്ടാരക്കരത്തമ്പുരാന്റെ ആട്ടക്കഥ കഴിഞ്ഞാൽ കഥകളികളിലെ പോക്ക് പിന്നീടു പ്രായേണ ഈ വിധത്തിലാണ്. കോട്ടയത്തു തമ്പുരാന്റെ "കിർമ്മീരവധം" ആട്ടക്കഥയിൽ "മണിമയസദനെ മോഹനശയനെ മണിമയമും നവകുസുമസ്തരണെ മനോരമസനമതിച്ചീടുന്നീ മധുമൊഴിവാഴുന്നതെങ്ങനെവിപിനെ" എന്ന പദമാണ് പിന്നീടുള്ള ആട്ടക്കഥാകർത്താക്കന്മാരെ ശൃംഗാരപ്പദങ്ങളിലേക്കു പ്രേരിപ്പിച്ചതെന്നു തോന്നുന്നു. കോട്ടയത്തു തമ്പുരാന്റെ കഥകൾ അധികവും വധമായതുകൊണ്ടു പിന്നീടുണ്ടായിട്ടുള്ള കഥകളിൽ അധികവും വധമൊ വിജയമൊ ആയിട്ടാണ് കണ്ടുവരാറുള്ളതു്.

കത്തിവേഷം കഥകളിയിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കാതിരിക്കുക കവികൾക്കു സഹിച്ചുകൂടാവുന്നതല്ല. വല്ലവിധത്തിലും കത്തിയും താടിയും വന്നുചേരുന്നതിനു കവികൾ കാരണം കണ്ടുപിടിക്കും. അഥവാ രാത്രി മുഴുവനും കഥകളിയും കണ്ടു ഉറക്കച്ചടവും വന്നു ഉറക്കവും തൂങ്ങി മയങ്ങിയിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളെ ‘‘കത്തിയുംതാടിയും’’ ഒന്നു ചൊടിപ്പിക്കാതെ ഇരിക്കയില്ല.

കോട്ടയത്തു തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു, അശ്വതി തിരുനാൾ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു, കിളിമാനൂർ വിദ്വാൻ കോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു, ഉണ്ണായിവാര്യർ, ഇരയിമ്മൻതമ്പി ഇവരാണു കഥകളികളിലെ മുഖ്യ മഹാകവികൾ.

കോട്ടംവിട്ടോരുകോട്ടയം കഥകൾനാലഞ്ചാണെവഞ്ചീശരാ–
ജ്ഞ്യൻതന്നുടെനാലുതമ്പിയുടെ മൂന്നൊന്നാക്കവീന്ദ്രന്റെയും,

എന്ന ശ്ലോകാർദ്ധത്തിൽ, ഉണ്ണായിവാര്യർ ഒഴിച്ചുള്ള കവികളുടെ പേരു ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു. ഉണ്ണായിവാര്യരെ ആ ശ്ലോകം കൊണ്ടു കാണിച്ചില്ലെങ്കിലും അദ്ദേഹം ഒന്നാമതായിരിക്കുന്നുവെന്നു സഹൃദയന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നുണ്ടു.

കീചകവധം, ഉത്തരാസ്വയംവരം, ദക്ഷയാഗം എന്നിങ്ങനെ മൂന്നു കഥകളികൾ ഇരയിമ്മൻതമ്പിയുണ്ടാക്കീട്ടുണ്ടു. ഇവ മൂന്നും ഇപ്പോഴും കളിച്ചുവരാറുണ്ടു. സംസ്കൃതം, മലയാളം, എന്നീ ഭാഷകളിൽ അപാരമായ വൈദുഷ്യം, കവിതാവാസന, രസജ്ഞാനം, സംഗീതജ്ഞാനം, ഔചിത്യം, ബുദ്ധിശക്തി, യുക്തി മുതലായി ഒരു കഥകളിയുണ്ടാക്കുന്നതിനു വേണ്ട സകലഗുണങ്ങളും ഇരയിമ്മൻതമ്പിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു.

ഉത്തരാസ്വയംവരത്തിലെ ‘‘പ്രണയവാരിധേ! കേൾക്കണമേ വചനങ്ങൾ പ്രാണനായക’’ എന്ന പദവും ദക്ഷയാഗത്തിലെ ‘‘പൂന്തേൻവാണീ ഗുണമണിവാണി’’ എന്ന പദവും സംഗീതസാഹിത്യഫലങ്ങളെ ഒരു സമയത്തിൽ ശ്രോതാക്കൾക്കു പ്രദാനം ചെയ്യുന്നുണ്ടു.

‘‘ക്ഷോണീന്ദ്രപത്നിയുടെ വാണീനിശമ്യപുന–
രേണീവിലോചനനടുങ്ങി’’— കീചകവധം.

‘‘നാരായോടിന്ദ്രവരാശ്രയതാകും പെണ്മണിതന്നുടെമുഖമിദ
[മധുര

വെൺമതിയാഗമിയന്നതിവേലം പൂമ്പെതികാൺകനിതംബി
[നിമൌലേ

ഉത്തരാസ്വയംവരം.

മുതലായ ഭാഗങ്ങളിൽ കവിയുടെ കല്പനാവൈഭവം, പ്രാസപ്രയോഗലാഘവം, ശബ്ദാർത്ഥസാരള്യം, ഔചിത്യദീക്ഷ മുതലായ ഗുണങ്ങൾ പ്രകാശിക്കുന്നു.

“കോകിനിൻമുഖംകണ്ടു ചന്ദ്രനെന്നു ചിന്തിച്ചു
ഏകാന്തംവിരഹത്തെ ശങ്കിച്ചിതാ
ഏകലോചനംകൊണ്ടു കോപമോടുനിന്നെയും
ശോകമോടപരേണ നോക്കുന്നുപതിയെയും”

മുതലായ ഉത്തരാസ്വയംവരത്തിലെ ഭാവങ്ങൾ എഴുതീട്ടുള്ള കവിയിൽനിന്നു തന്നെയാണ്—

“രാമനതികൾക്കിടയോ—നല്ല കോമളത്താമരപ്പൂവോ”

മുതലായ താരാട്ടും ഉണ്ടായിട്ടുള്ളത്.

പ്രസ്തുതഗ്രന്ഥമായ ദക്ഷയാഗത്തിൽ സാഹിത്യരസം പല സ്ഥലത്തും വ്യക്തമായികാണുന്നുണ്ട്.

“പനിമതിബിംബമുഖസമഗിരോരു
പണിത്തുടത്തവാളുംഗുരുകളിതെ
വനജദളസ്ഥിതനാംവിധി തന്നാ
മതിയാക്കീടാതശില്പവിധാനം”

എന്ന പദത്തിൽ സ്ഫുരിക്കുന്ന പ്രതീപോൽപ്രേക്ഷാലങ്കാരങ്ങൾ തീർച്ചയായിട്ടും ചമൽകൃതിജനകങ്ങൾ തന്നെ.

“താമരശൈവാലസംസർഗപിന്നാരാമോദംവിലസുന്നല്ലോ”
“ചക്രാന്തുവനിൽ ചീറിവരുന്നതുപക്ഷിപ്രവരനെക്കണ്ണ-
[കാലം”

ഇങ്ങനെ അന്യാപദേശങ്ങളും സരസമായി പ്രതിപാദിക്കാൻ കവിക്കുള്ള സാമർത്ഥ്യം അന്യോദ്ദേശമായി മററു കഥകളിലും കാണുന്നുണ്ട്.

“തല്ലീലതനതരാഹാരകിടതാടതാദ്ധാതാർത്ഥഗിപ്രസ്ഥ-
ഭതിഷ്ഠതീകരാമരാപദയുഗളത്താൽ കമ്പിതാതിജഗതീ!
ഉന്നിദ്രാതാമ്രകരൈശന്നനസിഘനഘടാഘട്ടയന്തീന്ദ്രതി
ഘഢ്ഗംതിപ്രംവഹന്തീനൗമി യധീമുന്നതൃത്യകൃത്യാഖ്യമാനെ!”

"കിങ്കരവൈഭവൻ! മുനീശ്വര! കിങ്കരിഞ്ഞാനധുനാ" എന്ന അംബരീഷചരിതത്തിലെ കൃത്യയുടെ പുറപ്പാടിൽ സ്ഫുരിക്കുന്ന രൌദ്രരസം ദക്ഷയാഗത്തിൽ

'ത്രൈലോക്യൽപ്രകോപ........ചമക്കെ' എന്ന വീരഭദ്രൻെറ പുറപ്പാടിലുള്ള ശ്ലോകത്തിലും പദത്തിലും തിങ്ങിക്കാണുന്നുണ്ട്. ദക്ഷയാഗത്തിലെ വീരഭദ്രൻെറ പുറപ്പാട് അംബരീഷചരിതത്തിലെ കൃത്യയുടെ പുറപ്പാടിനെത്തുടൎന്ന സാരംഗം ചെമ്പടയിൽത്തന്നെ എഴുതീട്ടുണ്ട്.

ദക്ഷയാഗത്തിനു ആധാരമായ ശ്രീഭാഗവതം ചതുർത്ഥസ്കന്ധത്തിലെ കഥ ഇപ്രകാരമാണ്.

പണ്ടു കാശ്യപാദിപ്രജാപതികൾ അനുഷ്ഠിച്ച യാഗത്തിൽ സന്നിഹിതനായിരുന്ന ശ്രീപരമേശ്വരൻ ശ്വശുരനായ ദക്ഷനെ അത്രയധികം മാനിച്ചില്ലപോലും. ജാമാതാവിൻെറ ആ പ്രവൃത്തി ദക്ഷനു ഒട്ടും രസിച്ചില്ലെന്നു പറയേണ്ടല്ലോ. "പരമേശ്വരനു ഹവിർഭാഗം കിട്ടാതെ പോകണം" എന്നു ദക്ഷൻ ശപിക്കയും ചെയ്തു. പരമേശ്വരപാരിഷദന്മാരിൽ പ്രധാനഗണനീയനായ നന്ദികേശ്വരനും ദക്ഷശാപം സഹിക്കാതെ "ദക്ഷനും അനുചരന്മാരും തത്വാർത്ഥബോധാഹിതരായിത്തീരട്ടെ" എന്നു പ്രതിശാപവും നല്കി. അന്തണരെ ശപിച്ചതറിഞ്ഞപ്പോൾ ഭൃഗുമഹർഷി "നന്ദികേശ്വരാദിഭൂതഗണങ്ങൾ പാഷണ്ഡരായി ഭവിക്കട്ടെ" എന്നു വേറൊരു ശാപവും കൊടുത്തു തൃപ്തിയടഞ്ഞു. ശാപാദികോലാഹലം ശമിച്ചു. ദക്ഷൻ സ്വഗൃഹത്തിൽ ചെന്നു. ബൃഹസ്പതിയാഗത്തിനു കോപ്പുകൂട്ടിത്തുടങ്ങി. ത്രിലോകവാസികളെല്ലാവരും സ്വപിതാവിൻെറ മഹായജ്ഞം കാണാൻ പോകുന്നതു കണ്ടു് ദക്ഷപുത്രിയായ സതിയും ഭർത്താവായ പരമേശ്വരനെ പ്രാപിച്ചു ദക്ഷയാഗം കണ്ടുവരുന്നതിനു അനുവാദം ചോദിച്ചു. ദക്ഷവിരോധത്തെ വിസ്മരിക്കാതിരുന്ന ഭഗവാൻ സതീദേവിയോടു പിതൃയജ്ഞം കാണാൻ പോകുന്നതു ദോഷത്തിനു കാരണമായിത്തീരുമെന്നു പറഞ്ഞു സമാധിസ്ഥനായിത്തീർന്നുപോയി. സഹജമായ സ്ത്രീചാപല്യത്താൽ പ്രേരിതയായ സതീദേവി ഭർത്തൃവാക്യത്തെ മാനിക്കാതെ യാഗശാലയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. സ്വാമിനിയെ ഭൂതഗണങ്ങളും അനുഗമിച്ചു. യാഗശാലയിൽ ചെന്നു ചേൎന്ന ദേവി ദക്ഷനെ

ചരന്മാരുടെ അധിക്ഷേപങ്ങളും നിന്ദാവചനങ്ങളും സഹിച്ചു വെങ്കിലും സ്വപിതാവിന്റെ തന്നെ ആ പരുഷസംഗർഭിതമായ മുഖം കണ്ടപ്പോൾ പൊറുക്കവഹിയാതെ ഗുരുവാക്യം അനാദരിക്കുന്ന പുത്രികൾക്ക ഇതു തന്നെ ഫലമെന്നു ചിന്തിച്ചും; വീണ്ടും ഭർത്താവിന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നുചേരുമ്പോൾ വന്നുചേരുന്ന വിഷമതയെ വിചാരിച്ചും, മാതാപിതാക്കന്മാരാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടാൽ പതിദൈവതയായാലും സ്ത്രീക്ക മനസ്സൈരഭ്യമില്ലെന്നുറച്ചും അപ്പോൾ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട യോഗാഗ്നിയിൽ സ്വശരീരം ദഹിപ്പിച്ചു. സ്വാമിനിയുടെ അപായത്തെ അപേക്ഷിച്ചു ഭൂതഗണങ്ങൾ ദക്ഷയാഗം ധ്വംസിക്കാൻ ആരംഭിച്ചുവെങ്കിലും ഭൃഗുമുനിയാൽ തൽക്ഷണം സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട ദേവഗണങ്ങളെ ഭയന്നു കൈലാസം പ്രാപിച്ചു. പ്രസ്തുതവൃത്താന്തം മുഴുവൻ കലഹപ്രിയനായ നാരദമഹർഷിയിൽ നിന്നും ഗ്രഹിച്ചു കോപാക്രാന്തനായ ശ്രീപരമേശ്വരൻ, തന്റെ ജടാജൂടം നിലത്തിട്ടടിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായ വീരഭദ്രനോടു ദക്ഷയാഗം ധ്വംസിച്ചു ദക്ഷനേയും വധിച്ചു, വരാൻ കല്പിക്കയും വീരഭദ്രൻ അനുചരന്മാരോടു ചേർന്നു യാഗശാലയിലേക്കു ചെന്നു ചേരുകയും ചെയ്തു. യാഗം നടത്തിവെക്കുന്ന ഭൃഗുമഹർഷി ഭൂതഗണങ്ങളുടെ തോന്നിയവാസത്തിനു പാത്രമായിത്തീർന്നു. വീരഭദ്രകോപം ദക്ഷന്റെ ശിരസ്സു മുറിച്ചു ദക്ഷിണാഗ്നിയിൽഹോമിച്ചിട്ടും അടങ്ങിയില്ല. ഒടുവിൽ യാഗത്തിൽ സന്നിഹിതരായിരുന്ന ദേവഗണങ്ങൾ ബ്രഹ്മാവോടൊന്നിച്ചു ശ്രീപരമേശ്വരനെ ഭജിച്ചു സ്തുതിക്കുകയും പരമേശ്വരൻ കോപം കൈവെടിഞ്ഞനുഗ്രഹിച്ചു ഇ നിഹിതനായ യാഗപശുവിന്റെ ശിരസ്സിനെ ദക്ഷദേഹത്തിൽ ചേർത്തു ദക്ഷനെ ജീവിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ദക്ഷൻ പിന്നീടു [illegible] കളഞ്ഞു പരമേശ്വരപ്രസാദം കൊണ്ടു നന്നാകയും ചെയ്തുപോൽ.

ഭാഗവതകഥയിൽ കവി പലഭേദങ്ങളെല്ലാം വരുത്തീട്ടുണ്ട്. ദക്ഷപുത്രിയായ സതി അയോനിജയാണെന്നു ഭാഗവതം പറയുന്നില്ല. കരാളമംസ്ത്രിയെ കതിയായി പ്രസംഗിപ്പിക്കാനായിരിക്കാം കവി സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുള്ളത്. സതിയുടെ തപസ്സ് പാർവ്വതീതപസ്സിനേയും പുരാരാതിയുടെ ജരാതുരബ്രാഹ്മണസ്വാകൃതി "ക്രോളീമാസ്യതകെ കുമാരസംഭവത്തിലെ" വടുവിനെയും അനുക

രിക്കുന്നു. സതിയുടെ വിയോഗഗാഢ വിപ്രലംഭശൃംഗാരത്തെ അല്പമായിട്ടെങ്കിലും വർണ്ണിക്കാനുള്ളതായിരിക്കണം. വാണിയുടെ വരവെന്തിനെന്നു തോന്നുന്നില്ല. എങ്കിലും സതീസഖി വാണിയെന്നു പറഞ്ഞു നായികയ്ക്കു ഉൽക്കർഷം കാണിക്കുന്നതിനായിരിക്കാം. അഥവാ വാണിയെക്കാണിച്ചതു ലളിതാവേഷത്തിനു വേണ്ടിയാണോ എന്നുള്ളതു് നാട്യജ്ഞന്മാർ തീർച്ചയാക്കട്ടെ. കിർമ്മീരവധത്തിലെ സിംഹികയെപ്പോലെ വാണി രാക്ഷസിയാകുന്നില്ലെന്നുള്ള വ്യതിരേകം മാത്രം ലളിതയിൽ നിന്നുണ്ടു്. സതിയെ ദക്ഷന്റെ അനുവാദം കൂടാതെ ശിവൻ കൊണ്ടുപോയതും ദക്ഷൻ ദേഷ്യപ്പെട്ടു കൈലാസത്തു ചെന്നതും നന്ദികേശ്വരൻ ദക്ഷനെ ആട്ടിക്കളവാനൊരുമ്പെട്ടതും ഭാഗവതത്തിലെ ശിവവിരോധത്തെയും മറ്റും സൂചിപ്പിച്ചു പൊടിപ്പും തൊങ്ങലും വച്ചു മോടി പിടിപ്പിച്ചു പൊലിമയോടെ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കയാണു്. സതീദാഹം ദക്ഷയാഗം കഥകളിയിൽ കാണിക്കാത്തതു എന്താണെന്നറിയുന്നില്ല. അമംഗളമായതുകൊണ്ടു ഉപേക്ഷിച്ചതായിരിക്കാം. നായികയുടെ തന്നെ അപായം നേരിട്ടാൽ നാടകത്തിലെ കഥ എന്തായിത്തീരും. നാരദൻ അങ്ങുമിങ്ങും ഉണ്ടു്. പുരാണനാരദൻ സതീദാഹത്തെ ശിവനെ ഉണർത്തിക്കുന്നു. ദക്ഷയാഗം കഥകളിയിലെ നാരദൻ ഏഷണിക്കാരനായി ദക്ഷൻ നടത്താൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്ന യാഗത്തെയും ‘‘ഗർവ്വാഗർവ്വാന്ധനായ’’ ദക്ഷന്റെ ദുർഭാഷണത്തെയും ശിവന്റെ നിന്ദയേയുമാണു ധരിപ്പിക്കുന്നതെന്നു ഭേദം. ഭദ്രകാളിയും ദധിചിയും നൂതനസൃഷ്ടികളാം തന്നെ. ഭദ്രകാളി രുദ്രവല്ലഭയായ സതി അയച്ചുവന്നതാണത്രെ. താമസശീലനാകുന്ന ദക്ഷനെക്കൊല്ലുവാനേറ്റും താമസിച്ചീടൊല്ല മമതാതനാവനല്ലിനിമേൽ എന്നു പറയുന്നതു് സതി കഥകളിയിൽ അയോനിജയായതുകൊണ്ടായിരിക്കാം. എങ്കിലും സ്ത്രീയുടെ വാക്കു കേട്ടു ‘‘ദക്ഷക്രതുധ്വംസനം’’, ചെയ്യാനൊരുങ്ങുന്ന ത്രിപുരഹരൻ കൂട്ടാക്കുക തന്നെ ചെയ്യുന്നു. ഈ അവസ്ഥയിൽ സതീദാഹത്തിനു ശിവക്രോധാഗ്നിയെ, ഒന്നു ജ്വലിപ്പിക്കാൻ വഴിയുള്ളതുകൊണ്ടല്ലേ പുരാണത്തിൽ അതു പ്രതിപാദിതമായിരിക്കുന്നതെന്നു് ഊഹിക്കരുതോ? ദ

വന്മാർ ബ്രഹ്മാവോടൊന്നിച്ചു "മഹേശന്റെ" അടുക്കൽ ചെല്ലാതെ തന്നെ മഹേശൻ യാഗശാലയിലേക്ക വന്നേച്ചതെന്നും ദക്ഷയാഗം കഥകളിയിലെ നവീനരചന തന്നെയാണ്.

കഥയിലെ കാലദേശങ്ങൾ.

നാടകകർത്താക്കൾ നാടകങ്ങളിൽ കാലദേശാദികളിൽ ദൃഷ്ടി വെക്കുന്നതുപോലെ കഥകളിയെഴുതുന്നവർ കാലദേശാദികളെ കാൎയ്യമായി ഗണിക്കാറില്ല തന്നെ. പുരാണകഥ എത്രകാലംകൊണ്ട് കഴിഞ്ഞുവെന്ന് നിശ്ചയിക്കാൻ വഹിയാ. എങ്കിലും ഉദ്ദേശം സതീവിവാഹം മുപ്പതുവയസ്സിനു മുമ്പെ കഴിഞ്ഞിരിക്കാനിടയുണ്ട്. ദക്ഷയാഗം കഥകളിയിൽ ദക്ഷൻ ശാപം കിട്ടിയപ്പോൾ അത്രി മകളാകുന്നതും മകളായ സതി വളർന്നു വന്നു ശിവൻ വരനായി വരാൻ തപസ്സു ചെയ്യുന്നതും ശിവൻ പ്രത്യക്ഷമായി വരം നല്കുന്നതും മററും ഉദ്ദേശം പതിനാലു പതിനാറു കൊല്ലം കൊണ്ടു കഴിഞ്ഞിരിക്കാനിടയുണ്ട്. "ഏതാദൃശമായവയസ്സും ഇവൾ തന്റെ തപസ്സും" എന്നു കരാളദംഷ്ട്രൻ പറയുന്നതുകൊണ്ട് സതിയുടെ തപസ്സ് യൌവനാരംഭത്തിലായിരിക്കാം കഴിഞ്ഞത്. സതീവിവാഹം, ശിവാന്തൎദ്ധാനവും സതീഹരണവും, ദക്ഷവിരോധാരംഭം, ബ്രഹ്മാവിന്റെ യാഗം, ദക്ഷയാഗം, യാഗഭംഗം, ശിവപ്രസാദം മുതലായവ ഉദ്ദേശം ഒരു നാലഞ്ചു കൊല്ലംകൊണ്ടു കഴിയാനെ വഴിയുള്ളൂ.

ദക്ഷവാസസ്ഥലം, യമുന, സതീതപോഭൂമി, വിവാഹമണ്ഡപം, കൈലാസം, ബ്രഹ്മലോകം, ദക്ഷയാഗശാല, വീണ്ടും കൈലാസം പുനർദ്ദക്ഷയാഗശാല എന്നിവയാണു ദക്ഷയാഗത്തിൽ പ്രധാനമായ രംഗങ്ങൾ.

പ്രധാനമായ രസം ദക്ഷയാഗത്തിൽ വീരമാണ്. ദക്ഷനാകുന്ന ആലംബനവിഭാവത്തെ ആശ്രയിച്ചു നില്ക്കുന്ന ഉത്സാഹമായ സ്ഥായിഭാവം ശിവാന്തൎദ്ധാനത്താൽ വികസിച്ച് സതീഹരണമായ ഉദ്ദീപനത്താൽപരിപുഷ്ടമായി ശിവനിൽ സ്നേഹംകൊണ്ടും രോഷംകൊണ്ടും അനാദരം കൊണ്ടും അന്തർവപ്പെട്ട് ദേവവചസ്സുകൊണ്ട് നല്ലം തിരോഭൂതമായി മങ്ങിപ്പോയെങ്കി

ലും നന്ദിയുടെ നിന്ദാവചനങ്ങൾകൊണ്ടു് സംഭവിച്ച ഗർവാമ
ർഷാദിവ്യഭിചാരിഭാവങ്ങളാൽ പൂർവാധികം വളൎന്നു വർദ്ധിച്ചു
യാഗശാലയിൽ ഭദ്രകാളിയുടെ ആവിർഭാവംകൊണ്ടു രൌ
ദ്രാത്ഭുതവേഗശാലികളെ ജനിപ്പിച്ചു വീരഭദ്രാദിഭൂതഗണങ്ങളുടെ
ആവിർഭാവത്തോടുകൂടി സഫലമായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു വീരരസ
മായി പരിണമിച്ചു അന്തരവവിഷയമായിത്തീരുന്നു. ദക്ഷയാഗ
ത്തിലെ പ്രധാനരസം രൌദ്രമാണെന്നു ചിലർ പറയുന്നതും അ
സ്ഥാനത്തിലല്ല ദക്ഷനംഭവവല്ലിയുമായിട്ടുണ്ടാകുന്നു; അല്പത്തെ
സംഭാഷണത്തിലും കൂടിക്കാഴ്ചയിലും ശൃംഗാരം. ജരാതുരക്ഷാ
ണിസൂനന്റെ പ്രവേശത്തിൽ ഹാസ്യം. സതീതപസ്സിൽ ശാന്തം.
സതീവിയോഗവ്യഥയിൽവിപ്രലംഭശൃംഗാരംഎന്നിങ്ങനെമററു
ള്ള രസങ്ങളും അവിടവിടെ ധ്വനിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്.

ദക്ഷയാഗത്തിലെ സാഹിത്യവും ഭാഷയും ശ്ലാഘനീയ
തയെ അർഹിക്കുന്നുണ്ടു്. അന്ത്യപ്രാസവും ആദിപ്രാസവും ഉ
പയോഗിക്കാൻ കവിക്കു ഒട്ടും വൈമുഖ്യമില്ല. സംസ്കൃതശ്ലോ
കങ്ങളിൽ പോലും കേരളീയപ്രാസമായ ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസ
മുപയോഗിച്ചാൽ കവി കൃതാർത്ഥനായി. "യാമിനാംപ്രവര......
ജഗാമ" എന്ന ശ്ലോകത്തിൽ 'പ്രമനാഃ' ഒടുവിലത്തെ പാദ
ത്തിലെ പാഠം കവിക്കുള്ള പ്രാസഭക്തിയെ പ്രകടീകരിക്കുന്നു.
എന്നാൽ പ്രാസസൗകര്യംകൊണ്ടു ഉണ്ണായിവാരരെപ്പോലെ പദ
ങ്ങളുടെ ഗളം ഛേദിക്കയൊ അക്ഷരം അടിച്ചു നീട്ടുകയൊ ചെ
ത്തി കുറക്കുകയൊ നമ്മുടെ കവിക്കു സമ്മതമില്ല. 'എണ്ണാക
മെതലിയുടെ ചേണാന്ന......വിധിപോലെ' എന്ന ദണ്ഡക
ത്തിൽ 'പ്രീതിയൊടുസംഗീ—താദികളം തുടങ്ങി' എന്ന 'ഗീ'
എന്ന അക്ഷരം ഛേദിച്ചു നീട്ടണമെന്നുള്ള ദോഷത്തെനാക്കു
കൂടിയെത്തീരുവെന്നുണ്ടെങ്കിൽ ദക്ഷയാഗത്തിൽ ഒരു ദോഷം
കണ്ടുപിടിക്കാം.

"വിധിതനിധിയാമീനന്ദിനിമേലിൽ" എന്ന പദത്തി
ൽ'നന്ദിനി' ശബ്ദത്തെ നാലർത്ഥത്തിൽ ഉപയോഗിക്കാൻ
കവി ശ്രമിക്കുന്നതിൽ നിന്നു തന്നെ ശബ്ദാർത്ഥസമ്പുഷ്ടി എത്ര

ത്തോളം കവിക്കു സ്വാധീനമാണെന്നൂഹിക്കാം. 'അന്തകാന്തക വൈഭവം ഹൃദി ചിന്തിയാതെമദാന്ധനായ്......' മുതലായ സ്ഥലത്തു് സ്ഫുരിക്കുന്ന രൌദ്രവീരരസങ്ങൾ അത്യധികം ഹൃദയംഗമമായിട്ടുണ്ടു്. പാട്ടുകാർക്കു ശ്ലോകങ്ങളും പദങ്ങളും നീട്ടിച്ചൊല്ലുന്നതിനും അതിനനുസരണമായി ആട്ടക്കാർക്കു ചൊല്ലിയാടുന്നതിനും വേണ്ട സൌകൎയ്യവും കവി കൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്. 'ശ്യാമാംഗസാരാഭിരാമം..............വൃഷധ്വജ' മുതലായ ശ്ലോകങ്ങളും അവയെ തുടൎന്നുള്ള പദങ്ങളും ഇതിനുത്തമദൃഷ്ടാന്തങ്ങളാണു്. ഇതു കൊണ്ടാണു് ദക്ഷയാഗം കഥകളി ഇപ്പോഴും കേരളം ഒട്ടുക്കു സൎവസാധാരണമായി ആടിവരുന്നതും ജനങ്ങൾ അധികം കൊണ്ടാടി മാനിക്കുന്നതും. കഥകളിക്കു കപ്ളിങ്ങാടൻ, കല്ലടിക്കോടൻ, വെട്ടത്തുനാടൻ ഇങ്ങനെ മൂന്നു സമ്പ്രദായങ്ങൾ നടപ്പിൽ വന്നിട്ടുണ്ടു്. കപ്ളിങ്ങാടൻ സമ്പ്രദായത്തിലാണു സാധാരണ ഇപ്പോഴും കഥകളി അഭിനയിക്കാറുള്ളതു്. നീട്ടിപ്പതിഞ്ഞ മട്ടാണു് കപ്ളിങ്ങാടൻ രീതി. ദക്ഷയാഗം ആ രീതിയിൽ എഴുതപ്പെട്ടതത്രെ. തെക്കൻ ദിക്കിൽ ഈ സമ്പ്രദായമാണു് അധികം നടപ്പിൽ വന്നിട്ടുള്ളതു്. വടക്കൻ ദിക്കിൽ ഏർപ്പെട്ടിട്ടുള്ള മറ്റു രണ്ടു സമ്പ്രദായങ്ങൾ തെക്കർക്കെന്നപോലെ ഇവിടത്തെ സമ്പ്രദായവും വടക്കർക്കു അഭിപ്രേതമല്ലത്രെ. ഭിന്നരുചിയല്ലേ ലോകം. വിസ്തരഭയത്താൽ കഥകളിയെക്കുറിച്ചുള്ള മറ്റു വിഷയങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കാതെ ഈ ദീൎഘമായ അവതാരികയെ അവസാനിപ്പിച്ചു കൊള്ളട്ടെ.

കരമന. കെ. ശിവരാമകൃഷ്ണശാസ്ത്രി.

ശ്രീ.

ദക്ഷയാഗം

കഥകളി.

ശ്രീരാമവർമ്മകുലശേഖരസോദരസ്യ
മാർത്താണ്ഡവർമ്മയുവഭൂമിപതേർന്നിദേശാൽ
കേനാപി തൽപദസരോജജുഷാ കില ദക്ഷയാഗ
നാട്യപ്രബന്ധമുദിതം സുധിയഃ പുനന്തു.

ഭൈരവി—ചെമ്പട.

അംഭോജാസനനന്ദനസ്സുരജനൈർ-
ജ്ജംഭാരിമുഖൈസ്സദാ
സംഭാവ്യസ്സുകൃതീ കൃതീ പ്രചുരതാം
ഗാംഭീരിമ പ്രാപ്തവാൻ

സുധിയഃ = വിദ്വാന്മാർ. ശ്രീരാമവർമ്മകുലശേഖരസോദരസ്യ = കുലശേഖരപ്പെരുമാളായ രാമവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ അനുജനായും. മാർത്താണ്ഡവർമ്മയുവഭൂമിപതേഃ = മാർത്താണ്ഡവർമ്മയുവരാജാവിന്റെ. നിദേശാൽ = കല്പനയനുസരിച്ച്. തൽപദസരോജജുഷാ = അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദസേവകനായും. കേനാപി = ഒരുവനാൽ. ഉദിതം = പറയപ്പെട്ട. ദക്ഷയാഗനാട്യപ്രബന്ധം = ദക്ഷയാഗമെന്ന ആട്ടക്കഥയെ. പുനന്തു = പരിശോധിക്കട്ടെ. (ശുദ്ധ്യശുദ്ധികൾ കലർന്നിട്ടുള്ള ഇക്കഥയെ വിദ്വാന്മാർ ശുദ്ധിപ്പെടുത്തട്ടെ, എന്ന് കവിയുടെ വിനയപ്രദർശനം) കവി തന്റെ പേർ പറയാതെ കേനാപി എന്ന് പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത് ഗ്രന്ഥകർത്താവിനെ അറിയാതെ നിർമ്മത്സരബുദ്ധികളായി ഗുണദോഷവിവേചനം ചെയ്യട്ടെ എന്നു വിചാരിച്ചാകുന്നു. വസന്തതിലകം വൃത്തം. ഈ പ്രബന്ധത്തിൽ പല സംഭവങ്ങളും ഉണ്ടെങ്കിലും ദക്ഷന്റെ യാഗം പ്രധാനമായുള്ളതുകൊണ്ട് ദക്ഷയാഗം എന്ന പേർ.

ജംഭാരിമുഖൈഃ = ജംഭാസുരന്റെ ശത്രുവായ ഇന്ദ്രൻ തുടങ്ങിയ. സുരജനൈഃ = ദേവന്മാരാൽ. സദാ = എപ്പോഴും. സംഭാവ്യഃ = ബഹുമാനിക്ക-

ദക്ഷോനാമ പുരാ കിലാഖിലകലാ
ദക്ഷഃ പ്രജാനാംപതിർ-
ലക്ഷ്മീശാഭിമതോ ഗുണൈരനുപമൈ-
രാസീദസീമദ്യുതിഃ.

ഖണ്ഡങ്ങൾ.

൧. ഭാഗധേയവാരിരാശി ഭാസുരശരീരൻ
യോഗമാർഗ്ഗവിശാരദൻ യോഗശാലിവീരൻ
൨. സാധുലോകചിന്താമണി ചാരുതരശീലൻ
ബാധിതവ്യാധിജാലൻ ബന്ധുജനപാലൻ
൩. ധർമ്മകർമ്മപരായണൻ താപസമാനിതൻ
നിർമ്മലമാനസനവൻ നീതിമാൻ വിനീതൻ
൪. വേദശാസ്ത്രാദികോവിദൻ വേദവല്ലീജാനി
മേദുരകല്യാണം വാണു മോദമോടു മാനി.

വനും. സുകൃതീ = പുണ്യവാനും. കൃതീ = വളരെ സമർത്ഥനും. ഇഹ = ഇവിടെ ശംഭോഃ = പരമശിവന്റെ. ശ്വശുരതാം = ഭാര്യയുടെ അച്ഛന്റെ നിലയെ. പ്രാപ്തവാൻ = പ്രാപിച്ചവനും. അഖിലകലാദക്ഷഃ = എല്ലാ കലാവിദ്യകളിലും പരിചയമുള്ളവനും. ലക്ഷ്മീശാഭിമതഃ = വിഷ്ണുഭക്തനും. അനുപമൈഃ = തുല്യമററ. ഗുണൈഃ = ഗുണങ്ങളാൽ. അസീമദ്യുതിഃ = അതിരററ ശോഭയേറിയവനുമായ. ദക്ഷോനാമ പ്രജാനാംപതിഃ = ദക്ഷൻ എന്ന പ്രജാപതി. പുരാ = പണ്ട്. ആസീത്കില = ഉണ്ടായിരുന്നുവല്ലോ. ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം—വൃത്തം.

ദക്ഷൻ ബ്രഹ്മാവിന്റെ വലംകാൽപെരുവിരലിൽനിന്നും ജനിച്ചവനാണ്. അയാളുടെ പുത്രിമാരിൽ ൨൭ പേർ ചന്ദ്രന്റെ ഭാര്യമാരായും, ൧൩ പേർ കശ്യപപ്രജാപതിയുടെ ഭാര്യമാരായും, സതി എന്ന ഒരു കുമാരി ശിവന്റെ ഭാര്യയായും തീർന്നിട്ടുണ്ട്. ബ്രഹ്മാ, വിഷ്ണു, ഇന്ദ്രൻ, സൂര്യൻ, സോമൻ ഇത്യാദി ദേവകളെപ്പോലെ ദക്ഷൻ, നാരദൻ, സപ്തർഷികൾ ഇവരെയും പ്രജാപതികൾ എന്നു പറയാറുണ്ട്. കശ്യപന്റെ ഭാര്യയിൽ നിന്നും ജീവികളെല്ലാം ഉണ്ടായതു് നിമിത്തമാണ് ദക്ഷനു ഈ സ്ഥാനം ലഭിച്ചതു്. ദക്ഷന്റെ ചരിത്രത്തിൽ പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതു് അദ്ദേഹം നടത്തിയ ഒരു യാഗമാണ്.

ഭാഗധേയവാരിരാശി = ഭാഗധേയത്തിന് ഭാഗ്യത്തിന് ഇരിപ്പിടമായി

കാമ്ബോജി—ചെമ്പട.

ശ്യാമാം സോമാഭിരാമദ്യുതിമുഖലസിതാം
താരഹാരാതിരമ്യാം
കാമോല്ലാസാനുകൂലാം കുവലയബഹളാ-
മോദസൌരഭ്യധാത്രീം
ശ്രീമാനാലോക്യ ഭക്തസ്സരസമുപഗതാ-
മേകദാ ജാതരാഗ-
പ്രേമാനന്ദാകുലാത്മാ പ്രഹസിതവദനാം
പ്രേയസീം വ്യാജഹാര.

വൻ. ഭാസുരശരീരൻ = ശോഭകലർന്ന ശരീരത്തോടുകൂടിയവൻ. യോഗമാർഗവിശാരദൻ = യോഗമാർഗങ്ങളിൽ സമർത്ഥൻ. യോഗശാലി = എല്ലാ സുഖങ്ങളും അനുഭവിക്കുന്നതിന് ഭാഗ്യമുള്ളവൻ. സാധുലോകചിന്താമണി = സാധുജനങ്ങൾക്ക്, സജ്ജനങ്ങൾക്ക്, (പാവപ്പെട്ടവർ എന്നും അർത്ഥം) ചിന്താമണി. ചിന്താരത്നം. (രൂപകം) ചിന്താമണി എപ്രകാരം ഇഷ്ടത്തെ കൊടുക്കുന്നുവോ അപ്രകാരം ഇഷ്ടത്തെ കൊടുക്കുന്നവൻ. ശാന്തശീലൻ = നല്ല സ്വഭാവമുള്ളവൻ. ബാധിതവിരോധിജാലൻ = തടുക്കപ്പെട്ട ശത്രുസമൂഹത്തോടുകൂടിയവൻ (ശത്രുക്കളെയെല്ലാം തടുത്തവൻ) ബന്ധുജനപാലൻ = ബന്ധുജനങ്ങളെ വേണ്ടവിധം പാലിക്കുന്നവൻ. ധർമ്മകർമ്മപാരായണൻ = ധർമ്മകർമ്മത്തിൽ സൽകർമ്മത്തിൽ ശ്രദ്ധയുള്ളവൻ (ധർമ്മത്തിലും, കർമ്മത്തിലും ശ്രദ്ധയുള്ളവൻ) താപസമാനിതൻ = മഹർഷിമാരാൽ മാനിക്കപ്പെട്ടവൻ. മാനിക = ബഹുമാനിക്ക. നിർമ്മലമാനസൻ = കളങ്കമററ മനസ്സോടുകൂടിയവൻ നീതിമാൻ = ന്യായമൊത്തു നടക്കുന്നവൻ. വിനീതൻ = വണക്കമുള്ളവൻ. വേദശാസ്ത്രാദികോവിദൻ = വേദം ശാസ്ത്രം തുടങ്ങിയ പല വിദ്യകളിലും സമർത്ഥൻ. വേദവല്ലീജാനി = വേദവല്ലിയെന്നവളുടെ ഭർത്താവ്. മേദുരകല്യാണം = വർദ്ധിച്ച മംഗളത്തോടുകൂടി. മോദം = സന്തോഷം.

ഏകദാ = ഒരിക്കൽ. ശ്രീമാനായ ഭക്തൻ. ശ്യാമാം = യൌവനയുക്തയായും സോമാഭിരാമദ്യുതിമുഖലസിതാം = ചന്ദ്രനെപ്പോലെ മനോഹരമായ കാന്തിയോടുകൂടിയ മുഖത്താൽ വിളങ്ങുന്നവളായും. താരഹാരാതിരമ്യാം = നക്ഷത്രമാലയാൽ വളരെ രമ്യയായും രമണീയയായും. (നക്ഷത്രമാലയെന്ന ഒരു തരം മാലയുടെ പേർ. ഡയമൺമാല അവൽമാല മുതലായതുപോലെ) കാമോല്ലാസാനുകൂലാം = മന്മഥകേളിക്ക് അനുകൂലയായും (ഇഷ്ടമുള്ളവളായും) കുവലയബഹളാമോദസൌരഭ്യധാത്രീം = കുവലയത്തിന് (കുവലയത്തി

പല്ലവി.

പൂന്തേൻ വാണി ശ്രുണു മമ വാണി
പൂവണിഘനവേണി

അനുപല്ലവി.

കാന്തേ! സമയമഹോ രമണീയം
കനിവൊടു വിലസുന്നു രജനീയം (പൂന്തേൻ)

ചരണങ്ങൾ.

൧. കണ്ടാലും ശശിബിംബമുദാരം
കന്ദർപ്പകാളാഞ്ജനാലങ്കാരം
അണ്ഡാർബ്ബാണമഹോത്സവദീപം
തരുണിനിരാകൃതതിമിരാടോപം (പൂന്തേൻ)

൨. പനിമതിബിംബം മുഖസമമിഹ തേ
പണിതുതരുമ്പോളങ്ങു മുകളിൽ തേ
വനജ ദസ്ഥിതനാം വിധി നൂനം
മതിയാക്കി ബത ശില്പവിധാനം, (പൂന്തേൻ)

ന് (ലോകർക്ക്) ബഹളം = അധികമായ ആനന്ദസൌഭാഗ്യങ്ങളെ സന്തോഷം ഒപ്പെപ്പോഴും ഇവകളെ. മാത്രീം = മകുടക്കുന്നവളുമായും. സരസം = രസത്തോടുകൂടി. ഉപഗതം = സമീപത്തു വന്നവളുമായും. പ്രഹസിതവദനം = പുഞ്ചിരിയിലുള്ള മുഖത്തോടുകൂടിയവളുമായും ഇരിക്കുന്ന. പ്രേയസീം = തന്റെ ഭാര്യയെ. അവലോക്യ = കണ്ടിട്ട്. ജാതരാഗ...ഭാവതോ = ഉണ്ടായ രാഗം, ഭയം, ആനന്ദം ഇതുകളാൽ കലർന്ന മനസ്സോടുകൂടിയവനായിട്ട്. വ്യാജഹാര = പറഞ്ഞു. വൃത്തം — സ്രഗ്ധര.

പൂന്തേൻവാണി! = പൂന്തേൻപോലെ പുഷ്പരസം പോലെ അത്ര ഇമ്പമായി സംസാരിക്കുന്നവളേ. പൂവണിഘനവേണി! = പൂ ചൂടിട്ടുള്ളതും ഘനം = മേഘംപോലെയുള്ളതുമായ വേണിയോടു തലമുടിയോടുകൂടിയവളേ! മമ = എന്റെ. വാണി = വാക്ക്. ശ്രുണു = കേട്ടാലും (ഇവിടെ വാണി ശബ്ദത്തിനു മലയാള രീതിയനുസരിച്ച് പ്രഥമാവിഭക്തി പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു) കാന്തേ! = അല്ലേ പ്രിയേ. സമയം = ഈ സമയം. (ഈ അവസരം) രമണീയം = മനോഹരം. (രമിക്കാൻ യോഗ്യം) ഇയം രജനീ = ഈ രാത്രി. കനിവൊടു = നന്നിൽ ദയവുള്ളപോലെ. വിലസുന്നു = പ്രകാശിക്കുന്നു.

തരുണി! ഉദാരം = വലിപ്പമുള്ളതും. കന്ദർപ്പകാളാഞ്ജനാലങ്കാരം = കന്ദർ

ന. കാമോദ്ദീപന കാരണരൂപേ!
കാമിനി നീ മമ വരിക സമീപേ
സാമോദം മധുരാധരമയി തേ
സാമജഗാമിനി! തരിക മേ ദയിതേ! (പൂന്തേൻ)

സാമന്തമലഹരി—ചെമ്പട.

ഖണ്ഡങ്ങൾ.

ഫ. സന്തോഷം തേ മനതാരിൽ സാമോദം ചെയ്യുന്നതിനെല്ലാ
സന്തതം ഞാൻ വാഞ്ഛിക്കുന്ന ചാരുവൃത്തേ കാന്ത.

കാമന്റെ ശിവന്റെ. ഇതാലങ്കാരമായും = ഇതു് ഭൂഷണമായും. തങ്ങൾ ബാണമഹോത്സവദീപം = മന്മഥന്റെ മഹോത്സവത്തിന്റെ ദീപം പോലെ ഇരിക്കുന്നതും (രൂപകം) നിരാകൃതതിമിരാടോപം = ഇല്ലാതാക്കപ്പെട്ട തിമിരാടോപത്തോടു = ഇരുട്ടിന്റെ ഗർവത്തോടുകൂടിയതും (ഇരുട്ടിനെ ഇല്ലാതാക്കിയതും എന്നു) ശശിബിംബം = ചന്ദ്രമണ്ഡലം. കണ്ടാലും = നോക്കിയാലും.

ഇഹ = ഈ സമയം. തേ = നിന്റെ മുഖസമം = മുഖത്തോടൊത്ത. പനിമതിബിംബം = ചന്ദ്രബിംബത്തെ. പണിതുടങ്ങുവാൻ = സൃഷ്ടിക്കാൻ തുടങ്ങിയ സമയം. അംശുകുലൈരിതേ = അംശുക്കളാൽ ചന്ദ്രകിരണങ്ങളാൽ മൂടപ്പെട്ട. വനമേ = പശ്ചിമത്തിൽ. ഉദ്യമിതനായ = കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന. വിധി = ബ്രഹ്മാവു്. ശില്പവിധാനം = പണി. മതിയാക്കി = നിറുത്തി. നൂനം = നിശ്ചയം. ബത = അത്ഭുതം.

ബ്രഹ്മാവു് പശ്ചിമത്തിലാണല്ലോ ഇരിക്കുന്നതു്. ചന്ദ്രോദയത്തിൽ താമരസപുഷ്പങ്ങൾ കൂമ്പുന്നതു് ലോകസ്വഭാവം. നിന്റെ മുഖം പോലെയുള്ള ഒരു വസ്തുവിനെ കൂടി സൃഷ്ടിക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചു് ബ്രഹ്മാവു് ചന്ദ്രനെ പണിയാൻ തുടങ്ങി, അപ്പോൾ അതിന്റെ കാന്തികൊണ്ടു് തന്റെ ആസനമായ താമര അടയാനും തുടങ്ങി. ഉടനെ ബ്രഹ്മാവു് ചന്ദ്രസൃഷ്ടി മതിയാക്കിയതു നിമിത്തം ചന്ദ്രനു് പരിപൂർണ്ണശോഭ വന്നില്ലെന്നു ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നതിനാൽ ഉൽപ്രേക്ഷ. മുഖസമം പനിമതിബിംബം എന്നിടത്തു് പ്രതീപം.

കാമോ......രൂപേ = കാമമുണ്ടാക്കുന്നതിന്നു് കാരണമായ രൂപമുള്ളവളേ. സാമജഗാമിനി = ആനയെപ്പോലെ നടക്കുന്നവളേ. അയി ദയിതേ = അല്ലയോ വല്ലഭേ.

സന്തതം = എപ്പോഴും. വാഞ്ഛിക്കുന്ന = ആഗ്രഹിക്കുന്ന. ചാരുവൃത്തേ = സുന്ദരശരീരേ. തോഷമോടു = സന്തോഷത്തോടുകൂടി. അത്ര = ഇവിടെ. കാമിനീമ

൨. ഭർത്തൃപാദസേവയല്ലോ പത്നിമാർക്കു പരം ധർമ്മം
ഭർത്താ നിന്റെ ആജ്ഞാകരംപ്പാൻ ആഗ്രഹമാവോളമുണ്ടെന്നാൻ.

൩. കാമുകമുഖേന്ദു കണ്ടാൽ കാമിനിചകോരിയിങ്ങു
താമസിച്ചു നിന്നീടുമോ താമരസനേത്രേ.

കല്യാണി—ചെമ്പട.

യമിനാം പ്രവരഃ കദാപി പുണ്യാം
യമുനാം സ്നാതുമനാ ഗതഃ പ്രഭാതേ
അമനാക്കമനീയതാം തദീയാം
പ്രമനാ വീക്ഷ്യ സവിസ്മയം ജഗാദേ.

പല്ലവി

കണ്ണിണയ്ക്കാനന്ദം നൽകീടുന്നു പാരം
കാളിന്ദീനദി സാമ്പ്രതം.

മുഖേന്ദു = കാമുകന്റെ മുഖമായിരിക്കുന്ന. ഇന്ദു = ചന്ദ്രനെ (രൂപകാലങ്കാരം) കാമിനിചകോരി = കാമിനി (സ്ത്രീ) യാകുന്ന ചകോരപ്പക്ഷി. താമരസം = താമര. ചന്ദ്രനെക്കണ്ടാൽ ചകോരങ്ങൾക്ക് സന്തോഷമുണ്ടാകുന്നതു കവിലോകപ്രസിദ്ധി.

കദാപി = ഒരിക്കൽ. പ്രഭാതേ = രാവിലെ. യമിനാം പ്രവരഃ = ജിതേന്ദ്രിയന്മാരിൽ മുഖ്യനായും. സ്നാതുമനാഃ = കുളിക്കണമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി. പുണ്യാം യമുനാം = പരിശുദ്ധിയായ യമുനയെ. ഗതഃ = പ്രാപിച്ചവനും ആയ. (മഹർഷി) തദീയാം = അതിന്റെ. അമനാക്കമനീയതാം = അനല്പമായ ഭംഗിയെ. വീക്ഷ്യ = കണ്ടിട്ട്. പ്രമനാഃ = സന്തുഷ്ടനായിട്ട്. സവിസ്മയം = അത്ഭുതത്തോടുകൂടി. ജഗാദേ = മൊഴി. ഇവിടെ 'ഗതഃ പ്രഭാതേ' എന്നു ഒന്നായി കാണുന്നതെങ്കിലും ഗതഃ എന്ന് പ്രത്യേകപദമാക്കുന്നതു് അത്ഥപുഷ്ടിക്കു നന്നായിരിക്കും. അതുപോലെ ജഗാദേ എന്നു ക്രിയക്കു പകരം ജഗാമ (പോയി) എന്നാകുന്ന പക്ഷം ഇതിവൃത്തത്തിനു സ്വാരസ്യം ഉണ്ടാകയും "പങ്കജേ പോകുന്ന കാളിന്ദിയിൽ മുങ്ങിക്കുളിക്കുമ്പോൾ" എന്ന അടുത്ത ശ്ലോകപാദത്തിന് പുനരുക്തിദോഷം ഇല്ലാതാകയും ചെയ്യുന്നതാണ്. സഃ = അവൻ. വിസ്മയം, ജഗാഹേ = പ്രാപിച്ചു (വിസ്മയിച്ചു) എന്നു അത്ഥവും. ഉപജാതി—വൃത്തം.

കാളിന്ദി = യമുന. (യമുനാനദി സൂര്യന്റെ പുത്രിയായതുകൊണ്ടു കാ

അനുപല്ലവി.

എണ്ണമററുള്ള നല്ലോരോരോ ഗുണങ്ങളെല്ലാം
വർണ്ണിപ്പാനാവതല്ല ഫണാധീശനുപോലും (കണ്ണി)

ചരണങ്ങൾ.

൧. ഞാനെന്നുടലിലഭിമാനം വെടിഞ്ഞു പര-
മാനന്ദാകാരപൂർണ്ണമാനസന്മാർ
നാനാമുനികൾവന്നു സ്നാനവുംചെയ്തു മൌനമെ
ധ്യാനംപൂണ്ടിഹ തീരകാനനെ വാഴുന്നഹോ (കണ്ണി)

൨. നളിനങ്ങളളിവൃന്ദമിളിതങ്ങൾ കാന്തമാർതൻ
അളകാഞ്ചിതാസ്യങ്ങൾപോൽ വിളങ്ങീടുന്ന
പുളിനങ്ങൾതന്നിൽ നല്ല കളഹംസലീലകണ്ടു
കളിയാലെ മനതാരിൽ വളരുന്നു പരിതോഷം (കണ്ണി)

൩. ശരദിന്ദുകാന്തിയോടും വരകംബുമണിയൊന്നു
അരവിന്ദപത്രം തന്നിൽ മരുവീടുന്നു
പരമിന്നിതിനെക്കണ്ടു പെരുകുന്ന കൌതൂഹലാൽ
വിരവോടിതിനെ മിഴിപ്പാൻ കരഗതമാക്കീടുവൻ (കണ്ണി)

ളിധിയായി. കളിമൻ = മൃത്യൻ) ഏതെല്ലാ ഗുണങ്ങൾ = ഇതിനുള്ള ഗുണങ്ങൾ. ഫണാധീശൻ = സർപ്പശ്രേഷ്ഠനായ അനന്തൻ. (ആയിരം നാവുള്ളവനുപോലും, വർണ്ണിക്കാൻ സാധിക്കാത്തതു ഒരു നാവുള്ള എനിക്ക് സാധിക്കുന്നതാണോ എന്നു ഭാവം.

൧. ഉടലിൽ ഞാനെന്ന് അഭിമാനം വെടിഞ്ഞ് = ഞാൻ എന്നു പറയപ്പെടുന്നതു ശരീരമല്ല ആത്മാവാണെന്നുള്ള വിചാരത്തോടു കൂടി ദേഹാഭിമാനമുപേക്ഷിച്ചവർ (ആത്മജ്ഞാനമുള്ളവർ പരമാ......നസന്മാർ = പരമാനന്ദാകാരത്താൽ = ബ്രഹ്മാനന്ദസ്വരൂപം കൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഹൃദയമുള്ളവർ. (ആനന്ദം നിറഞ്ഞവർ എന്നു ഭാവം) ഇഹ തീരകാനനേ = ഈ കരക്കുള്ള കാട്ടിൽ.

൨. അളി......ങ്ങൾ = അളിവൃന്ദങ്ങളാൽ = വണ്ടിൻകൂട്ടങ്ങളാൽ. മിളിതങ്ങൾ = കലർന്നവയുമായ. നളിനങ്ങൾ = താമരകൾ. അള......ങ്ങൾ = അളകങ്ങളാൽ കുറുനിരകളാൽ. അഞ്ചിതങ്ങൾ = മനോഹരങ്ങളുമായ ആസ്യങ്ങൾ = മുഖങ്ങൾ. (വണ്ടിനും, കുറുനിരക്കും, താമരക്കും, മുഖത്തിനും സാദൃശ്യം ഉപമ)

നവരസം—ശൃംഗാരം

പങ്കം പോക്കുന്ന കാളിന്ദിയിൽ മുഴുകി മുദാ
പത്മപാത്രേ വിളങ്ങും
ശംഖം തൻകയ്യിലാക്കുന്നളവിലഥ മഹോ
കന്യകാരത്നമായി
ശങ്കിച്ചും ശങ്കരസ്യ പ്രണയിനി മകളായ്
വന്നു ഭാഗ്യാധിനികളെ—
ന്നങ്കേ വെച്ചിട്ടു പത്ന്യാഃ പ്രണയപരവശൻ
ദക്ഷനിത്ഥം ബഭാഷേ.

പല്ലവി

അനന്തജന്മാർജ്ജിതമാം അസ്മൽപുണ്യഫലം
അനവദ്യ കന്യാരൂപം കാൺകമഹീ

അനുപല്ലവി

മനംതന്നിൽ കൃപയില്ലാത്തവർക്കൊന്നും കിട്ടാത്ത
മഹിളാരത്നം അതിയത്നം. (അനന്ത)

നം. ശര......ശോഭയും = ശരൽക്കാലത്തിലെ ചന്ദ്രനുള്ള ശോഭപോലെ. വർണ്ണം ... ശ്രേഷ്ഠമായ ശംഖുമണി (ശംഖ്) അരവിന്ദപത്രം = താമരയില. കൗതൂഹലം = സന്തോഷം.

പങ്കം = പാപം. പോക്കുന്നകാളിന്ദിയിൽ മുങ്ങി പത്മപാത്രം = താമരയിലയിൽ വിളങ്ങുന്ന. ശംഖം = ശംഖിനെ തൻകയ്യിലാക്കുന്ന അളവിൽ അപ്പോൾ. കന്യകാരത്നം = ഉത്തമമായ കന്യക ആയി. അഹോ = അത്ഭുതം. ശങ്കരസ്യ = ശിവന്റെ പ്രണയിനി = ഭാര്യ. ഭാഗ്യാതിരേകാൽ = ഭാഗ്യത്തിന്റെ ആധിക്യം കൊണ്ട് എനിക്ക് മകളായ് വന്നു എന്ന്. ശങ്കിച്ചു = വിചാരിച്ചു. പ്രണയപരവശൻ = പ്രണയത്താൽ (വാത്സല്യത്താൽ) പരവശൻ = മതിമറന്നവനായ ദക്ഷൻ. പത്ന്യാഃ = തന്റെ ഭാര്യയുടെ. അങ്കെ മടിയിൽ വെച്ചിട്ട്. ഇത്ഥം = ഇപ്രകാരം. ബഭാഷേ = പറഞ്ഞു. വൃത്തം സ്രഗ്ദ്ധര.

അന......ർജ്ജിതം = അനേക ജന്മങ്ങളിലായി സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള. അസ്മൽ പുണ്യഫലം = നമ്മുടെ സുകൃതത്തിന്റെ ഫലമായ. അന...രൂപം = അനവദ്യമായ നിർദ്ദോഷമായ = (കുറ്റമറ്റ) കന്യാരൂപം = സ്ത്രീരൂപത്തെ (രൂപിണിയെ) കാൺകിലാമോ = നാം കണ്ടു എന്ന മഹിളാരത്നം = മഹിള (സ്ത്രീ) ക...

ചരണങ്ങൾ

ദ. വിധിതന്നനിധിയാമീനന്ദിനി—മേലിൽ
വിവിധകാമംതരുവാൻ നന്ദിനി
വിധിവിലാസം നമുക്ക നന്നിവി—യിവൾ
വിധുമുഖി സർവലോകാനന്ദിനി മമ ജായേ (അനന്ത)

വ. വളരെപ്പുത്രിമാരുണ്ടെന്നാകിലും—മമ
വാത്സല്യമിത്രതോന്നീലാരിലും
വളരുന്നു മോദം മനതാരിലും—ഇന്നു
മാന്യയായ്ത്തീർന്നേൻ മൂന്നുപാരിലും. (അനന്ത)

നീലാംബരി—ചെമ്പട.

സാനന്ദം പിതൃജനപോഷിതാ സതീതി
ഖ്യാതാഖ്യാ സകലകലാവിചക്ഷണാ സാ
ആബാല്യാൽ പശുപതിമേവ ഭർത്തൃഭാവേ
വാഞ്ഛന്തീ തദനുഗ്രഹായ തപശ്ചചാര.

ദ. വിധുമുഖി=ചന്ദ്രമുഖിയായ. മമ ജായേ=ഭാര്യേ. വിധിതന്ന നിധിയാം=ബ്രഹ്മാവ് നമുക്കു നിധിപോലെ തന്ന. ഇവ നന്ദിനി=(ഇവ മകൾ) മേലിൽ വിവിധകാമം=പല പ്രകാരത്തിലുള്ള കാമിതങ്ങളെ നൽകുവാൻ. നന്ദിനി=കാമധേനുവിന്റെ മകളായ പശു. (കല്പവൃക്ഷത്തെപ്പോലെ പശുവിനും വേണ്ടതെല്ലാം കൊടുക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തിയുള്ളതായി കാവ്യങ്ങളിൽ കാണുന്നു). നമുക്ക വിധിവിലാസം നന്ന് എന്ന് അന്വയം. (നിധിയെന്നപോലെ കിട്ടുന്നത് വളരെക്കാലത്തേയ്ക്ക് ഇങ്ങനെ കന്യക കിട്ടിയതിനാൽ നമുക്ക ഇപ്പോഴും നല്ല കാലം ആരംഭിച്ചു എന്ന് തീർച്ചപ്പെടുത്താം എന്നു ഭാവം.) ഇനി ഇവൾ സർവ...ന്ദിനി=എല്ലാലോകരെയും ആനന്ദിപ്പിക്കുന്നവൾ (ആകും)

വ. ഇന്ന് മൂന്നുപാരിലും മാന്യയായ്ത്തീർന്നേൻ=ശിവന്റെ ഭാര്യയാകാൻ പോകുന്ന ഇവളുടെ അച്ഛനായതു നിമിത്തം മൂന്നുലോകത്തിലും ഞാൻ പൂജ്യനായി വന്നു എന്ന് ഭാവം.

സാനന്ദം=സന്തോഷത്തോടുകൂടി. പിതൃ...താ=അച്ഛനമ്മമാരാൽ വളർത്തപ്പെട്ടവളും. സതീതി=സതി എന്ന്. ഖ്യാതാഖ്യാ=ഖ്യാതയായ പേരോടുകൂടിയവളും, സകല...ണാ=എല്ലാ കലകളിലും സമർത്ഥയും ആയ. സാ=അവൾ. ആബാല്യാൽ=ബാല്യം മുതൽക്കെ. പശുപതിമേവ=ശിവനെത്തന്നെ. ഭർത്തൃഭാവേ=ഭർത്താവായി വരണമെന്ന് വാഞ്ഛന്തീ=ആഗ്രഹിക്കുന്നവളായിട്ട്. തദനുഗ്രഹായ=അതിന്റെ കൃപയ്ക്കായി. തപഃ=തപസ്സിനെ. ചചാര=ചെയ്തു. (പ്രഹർഷിണീ വൃത്തം)

പല്ലവി.

ശ്രീനീലകണ്ഠ ഗുണസിന്ധോ — പര-
മാനന്ദരൂപ ജയ ഹര ദീനബന്ധോ.

ചരണങ്ങൾ.

൧. ചെഞ്ചിടയുമമൃതകരകലയും — പൂർണ്ണ-
ശീതാംശുബിംബരുചി ചേർന്ന തനുരുചിയും
പുഞ്ചിരികലർന്ന മുഖമതിയും — കാണ്മാൻ
ഭൂയോപി വളരുന്ന പാരമഭിരുചിയും. (ശ്രീനീല)

൨. കരിമുകിൽതൊഴുന്ന രുചിതടവും — നല്ല
കണ്ഠമോടു ബാഹുക്കൾ വിതതമാറിടവും
കരിചർമ്മശോഭികടിതടവും — മൂന്നു
കാണുമാറാകേണം തവ ചാരുവടിവും. (ശ്രീനീല)

൩. പരനൊരുവനില്ല മമ ശരണം — നാഥ
പരമകരുണാലയ ഭജാമി തവ ചരണം
വിരവിനൊടു മന്നിലിഹ വരണം — വന്നു
വിശ്വൈകനാഥ! മമ വരമാശു തരണം. (ശ്രീനീല)

പാടി — ചെമ്പട.

മരാളകന്യാമിവ മാനസം ഗതാം
മരാളകേശീമവലോക്യ താം സതീം

ചെഞ്ചിട = ചുവന്ന ജടയും, അമൃ...യും = ചന്ദ്രക്കലയും, ശീതാം...ചി = ചന്ദ്രന്റെ കാന്തി. തനുരുചി = ദേഹശോഭ. ഭൂയോപി = വളരെ. അഭിരുചി = ആഗ്രഹം. കരിമുകിൽ = കാർമേഘം. തടവും = ചേർന്ന. വിതതം = വിസ്താരമുള്ള. കരി...വും = കരിചർമ്മത്താൽ = ആനത്തോലുകൊണ്ട് ശോഭിക്കുന്ന. കടിതടം = അരപ്രദേശം. ഭജാമി = ഞാൻ ഭജിക്കുന്നു. വരണം = വരികവേണം. അഥവാ-വരണ്, വരണം = വരം = വിവാഹത്തിനുചിതമായ വരം തരണം എന്നും, വരം (ശ്രേഷ്ഠം) ആയ വരണം = വിവാഹം, എന്നും അർത്ഥം.

മാനസംഗതാം = മാനസസരസ്സിലെത്തിയ. മരാളകന്യാം ഇവ = പെൺഹംസംപോലെ. (സദൃശ്യമായും) ഉപമ. മരാളകേശീം = ചുരുണ്ട തലമുടിയുള്ള. താം സതീം = ആ സതിയെ. കരാളഗംന്ധ = കരാളം ഭയങ്കരമായ

കരാളദംഷ്ട്രോ മനുജോപി ജാതുചിൽ
സ്മരാളസാത്മാ മനസൈവമബ്രവീൽ.

ഖണ്ഡങ്ങൾ

൧. കണ്ടാലതിസുന്ദരിയാകും
കന്യാമണിയാരിവൾ ശിവനേ!
തണ്ടാർമകളിവളുടെ കാന്ത്യാ
രണ്ടാമവളെന്നു മന്യേ

൨. പൂമെയ്മരവിരിയും ജഘനവും
പൂണ്ണെങ്കിലുമതിരമണീയം
താമരശൈവലസംശ്ലേഷി
സാരമാദം വിലസുന്നല്ലോ.

൩. ഏതാദൃശമായ വയസ്സു-
മിവൾ തന്റെ തപസ്സും കണ്ടാൽ
ചേതസ്സിലൊരുത്തനെ വരനായ്
ചിന്തിച്ചീടുന്നിതു നൂനം.

കേദാരഗൌളം—ചെമ്പട.

ഖണ്ഡം.

ഭാഗ്യവിലാസം കൊണ്ടെന്റെ
ഭാൎയ്യയായിടുവാൻ
യോഗ്യയാമിവളെയിന്നു
കയ്ക്കലാക്കീടുന്നേൻ.

വീരപ്പള്ളമ്മ. മനുജഃ = രാക്ഷസൻ. ജാതുചിൽ = ഒരിക്കൽ. അവലോക്യ = കണ്ടിട്ട്, സ്മരാലസാത്മാ = സ്മരപീഡയാൽ അലസാശയനായി ക്ഷീണിച്ചവനായി. മനസാ = മനസ്സുകൊണ്ട്. ഏവം = ഇപ്രകാരം. അബ്രവീൽ = പറഞ്ഞു (വിചാരിച്ചു). ഉപജാതി വൃത്തം.

തണ്ടാർമകൾ = മഹാലക്ഷ്മി. കാന്ത്യാ = ശോഭകൊണ്ട് ഇവളുടെ രണ്ടാമവൾ = ഇവളുടെ താഴെയാണ്. (ശരീരകാന്തികൊണ്ട് ഇവൾ ലക്ഷ്മിയെ ജയിക്കുന്നവളെന്ന് താൽപര്യം). മന്യേ = ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ശൈവലസംശ്ലേഷി = പായൽ പതിഞ്ഞതിലും. (പ്രതിവസ്തൂപമ) ഏതാദൃശം = ഇപ്രകാരമായ.

സ്മരവശഗ ഇതി ചിന്തയന്മദാന്ധഃ
പ്രസഭമുപേത്യ സതീം ഗ്രഹീതുകാമഃ
അലഭത സഹസാ തപോമയാഗ്നൌ
ശലഭദശാമസുരാധിപോ ദുരാത്മാ.

ബിലഹരി — ചെമ്പട.

സതീം സ തീവ്രേ തപസി സ്ഥിതാമിമാം
നിരീക്ഷിതും ചാപി പരീക്ഷിതും തതഃ
ജരാതുരക്ഷോണിസുരാകൃതിഃ പ്രിയാം
പുരാരിരാസാദ്യ പുരോബ്രവീൽ ഗിരം.

പല്ലവി.

കന്യകമാർമൌലിമണേ കല്യാണശീലേ.

അന്യഭാവമെന്നിൽ വേണ്ട
ആശയം നീ ചൊൽക ബാലേ. (കന്യക)

ഇതി=ഇപ്രകാരം, സ്മരവശഗം=കാമവശനായി. ചിന്തയൻ=വിചാരിക്കുന്നവനും, മദാന്ധഃ=മദത്താൽ കണ്ണുകാണാൻ പാടില്ലാത്തവനും, (അഹങ്കാരം കൊണ്ട് വിവേകമില്ലാത്തവൻ.) സതീം ഉപേത്യ=സതിയുടെ അടുത്തുചെന്ന്, പ്രസഭം=ബലാൽക്കാരമായി, ഗ്രഹീതുകാമഃ=പിടിക്കാൻ തുനിയുന്നവനും, ദുരാത്മാ=ദുഷ്ടനും, ആയ അസുരാധിപൻ. തപോമയാഗ്നൌ=തപസ്സാകുന്ന തീയിൽ സഹസാ=ഉടനെ. ശലഭദശാം=ഈയാംപാറ്റയുടെ അവസ്ഥയെ അലഭത=പ്രാപിച്ചു. ഉപജാതി വൃത്തം.

തതഃ=പിന്നീട്. തീവ്രേ=കഠിനമായ. തപസി=തപസ്സിൽ. സ്ഥിതാം=ഇരിക്കുന്നവളായ. ഇമാം പ്രിയാം സതീം=ഈ പ്രിയയായ സതിയെ. പരീക്ഷിതും=പരീക്ഷിക്കാനും (എത്രമാത്രം ഭക്തിയുണ്ടെന്ന്) നിരീക്ഷിതും ച അപി=കാണുന്നതിനും (എത്രമാത്രം ക്ഷീണമുണ്ടെന്ന് അറിയാൻ) ആയി, സഃ പുരാരിഃ=ആ ശിവൻ ജരാ.....തിഃ=ജരയാൽ വാർദ്ധക്യത്താൽ ആതുരൻ പീഡിതനായ ക്ഷോണിസുരന്റെ=ബ്രാഹ്മണന്റെ ആകൃതിയായി പുരഃ=മുമ്പിൽ ആസാദ്യ=വന്നിട്ട് ഗിരം=വാക്കിനെ അബ്രവീൽ=പറഞ്ഞു. ഉപജാതി വൃത്തം.

അന്യഭാവം=അപരിചിതൻ എന്ന വിചാരം (പരിചയമില്ലല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ച് കാര്യം പറയാൻ മടിക്കേണ്ട എന്നു ഭാവം) നീ ആരെ ആ

ചാപതാളം.

൧. ചെന്തളിർകോമളം ഗാത്രം
ചെയ്യൊല്ലാ നീ ക്ലേശപാത്രം
എന്തിമ്മോഹമത്രമാത്രം
ഇണ്ടൽകൊണ്ടുവാനൊരാത്രം. (കന്യക)

പല്ലവി.

അന്തരമെന്റെ കേട്ടുകൊൾക അരുമമകളേ.

൨. എന്നുടെ പാണിഗ്രഹണം
ഇന്ദുചൂഡൻ ചെയ്തീടണം
ഇന്നതിന്നു കൃപാവശനാം
എന്നെയനുഗ്രഹിക്കണം. (അന്ത)

൩. ഹന്ത ഹന്ത നിന്റെ ഭാവം
അവർകളോ ചെന്നിരേവം
എന്തവന്നുള്ള പ്രഭാവം?
ഇങ്ങനെ നിന്റെ ദുർദ്ദൈവം. (കന്യക)

൪. ഇന്നവന്നചലം ഗേഹം
എരുതൊന്നത്രെ പോൽ വാഹം
പന്നഗഭീഷണം ദേഹം
പാഴിലായ്പ്പോം നിന്റെ മോഹം. (കന്യക)

൫. ഈശപാദദ്വേഷണാലാപം
എന്തിനയ്യോ ശാന്തം പാപം

ഗ്രഹിക്കുന്നതോ അഭയദം തന്നെയാണു് ഞാൻ ഏതു് ദൃഢവ്രതയാം. ക്ലേശപാത്രം = ദുഃഖഭാജനം. അത്രമാത്രം = അത്രയ്ക്കു. ഇണ്ടൽകൊണ്ടുവാൻ അത്രമാത്രം (ഉള്ള) മോഹം എന്തു്

ഭാവം = വിചാരം. ദുർദ്ദൈവം = ദൗർഭാഗ്യം. അചലം = പർവതം. ഗേഹം = വീട്. എരുത്തു് = കാള. വാഹം = വാഹനം. പന്നഗഭീഷണം = സർപ്പങ്ങളാൽ ഭയങ്കരം. ശിവൻ സർപ്പങ്ങളണിഞ്ഞവനല്ലോ. പാഴിൽ = നിന്റെ മോഹം പാഴായ വസ്തുവിൽ ആയല്ലോ. ഈശപാദദ്വേഷണാലാപം = ശിവനെ ദുഷിക്കുന്ന വർത്തമാനം. ശാന്തം പാപം = പാപകർമ്മമായ സംഭാഷണം ശമിക്കട്ടെ ശിവ ശിവ എന്നും മറ്റും പറ

ശാശ്വതധർമ്മവിലോപം
സമ്പ്രതിവന്നോ സല്ലാപം. (അന്തഃർണ്ണേന്ദ്ര)

ഏവം പറഞ്ഞവളും നിരാശതയൊടു ഗമിപ്പാൻ
ഭാവിച്ചിടുന്ന സമയേ ഭഗവാൻ മഹേശൻ
ആവിർഭവിച്ചു നിജവേഷമൊടഗ്രഭാഗേ
കാർവേണിയോടു മൃദുഹാസമുവാച വാചം.

ഈശ്വരൻ.

പൂന്തേൻനേർവാണി ബാലേ സുമുഖി! വിമുഖിയാ-
യെന്തേ പോകുന്നിതാനീം?
സ്വാന്തേ സന്തോഷമേറ്റം തരുവതിനിഹ തേ
വന്നു ഞാൻ നിന്നിടുമ്പോൾ
ഞാൻ തേ ഭാവം ഗ്രഹിപ്പാനവനിസുരമിഷാ-
ലപ്രിയം ചൊന്നതെല്ലാം
കാന്തേ ഹാ ഹന്ത കോപം കളക മയി തവാ-
ഭീഷ്ടമെല്ലാം തരുന്നേൻ.

യാജ്ഞസൂത്രംപോലെ ഉപയോഗിക്കുന്ന ഒരു ത്യാഗശീലപദം. ശാശ്വതധർമ്മം=സനാതനധർമ്മത്തെ ഇല്ലാതാക്കുന്ന. സല്ലാപം=വർത്തമാനം, സമ്പ്രതി=ഇപ്പോൾ.

ഏവം=ഇങ്ങിനെ. പറഞ്ഞ് നിരാശതയോടു=കോപത്തോടു്, ഗമിപ്പാൻ ഭാവിച്ചീടുന്ന സമയേ=സമയത്തിൽ, ഭഗവാൻ മഹേശൻ നിജവേഷമോട്=തന്റെ വാസ്തവരൂപത്തിൽ. അഗ്രഭാഗേ=മുമ്പിൽ. ആവിർഭവിച്ചു=പ്രത്യക്ഷനായി. കാർവേണിയോടു മൃദുഹാസം=മന്ദഹാസത്തോടു വാചം ഉവാച=പറഞ്ഞു. (വസന്തതിലകം)

പൂന്തേൻനേർവാണി ബാലേ സുമുഖി! ഇദാനീം=ഇപ്പോൾ. തവ സ്വാന്തേ=മനസ്സിൽ ഏറ്റം സന്തോഷം തരുവതിന് ഞാൻ ഇഹ=ഇവിടെ വന്നു നിന്നിടുമ്പോൾ (നീ) വിമുഖിയായി എന്തു പോകുന്നു. ഞാൻ അവനിസുരമിഷാൽ=ബ്രാഹ്മണൻ എന്ന വ്യാജേന (ബ്രാഹ്മണവേഷമെടുത്ത്) അപ്രിയം=അനിഷ്ടമായ (വാക്കുകൾ) ചൊന്നതെല്ലാം തേ ഭാവം=ഉള്ള്. ഗ്രഹിപ്പാൻ=അറിയാൻ (ആകുന്നു) ഹേ കാന്തേ! മയി കോപം കളക. ഹാ ഹന്ത=അത്ഭുതം. ഇതു അറിയാതെ പോയല്ലോ എന്നു ഭാവം. തവ അഭീഷ്ടമെല്ലാം തരുന്നേൻ. (സ്രഗ്ദ്ധര).

ദണ്ഡകം.

൧. ഏണാങ്കമൌലിയുടെ ചേണാൎന്ന രൂപമുട-
നേണാക്ഷി കണ്ടവാറു തെളിഞ്ഞു;
പക്ഷികൾ പറഞ്ഞു; ദക്ഷനതറിഞ്ഞു;
പ്രിയദുഹിതൃപരിണയനമഴകൊടു കഴിപ്പതിനു
സുഗുണനിധി വിരവൊടു തുനിഞ്ഞു.

൨. കല്യാണവാൎത്തയതു ചൊല്ലാൎന്ന ദൂതരുടെ
ചൊല്ലാലറിഞ്ഞു സുരന്മാർ;
സുരതതികൾ വന്നു; പുരമതിൽ നിറന്നു;
മുനികളൊടു സമമഴകിലവരുപചരിച്ചു പുന-
രധികസുഖമഖിലരുമിരുന്നു.

൩. ഉദ്യോഗമൊടു ബഹു വിദ്യാധരാളിയുടെ
വാദ്യാരവം ദിവി മുഴങ്ങി;
പ്രീതിയൊടു സംഗീതാദികൾ തുടങ്ങി;
തത്ര സുരയുവതിജനവിചിത്രതരരസലളിതം
നൃത്തമതു സഭയതിൽ വിളങ്ങി.

൪. ഫണിഭൂഷണപ്രിയയെ മണിഭൂഷണങ്ങളുട-
നണിയിച്ചു വാണി വഴിപോലെ
തദനു ശുഭകാലേ ത്രിജഗദനുകൂലേ
ഭുവനപതിഗിരിശനാഥ സതിയുടെ കരകമല-
മിതമൊടു പിടിച്ചു വിധിപോലെ.

ഏണാങ്കമൌലി = ശിവൻ. പക്ഷികൾ = ദൂതന്മാർ. പ്രിയ...യനം = പ്രിയയായ മകളുടെ വിവാഹം. സുരതതി = ദേവസമൂഹം. മുനികളൊടുസമം = മുനികളോടുകൂടി ദേവന്മാർ വന്നു നിറന്നു. ഉദ്യോഗം = കോലാഹലം. ദിവി = ആകാശത്തിൽ. സുര...നൃത്തം = ദേവസ്ത്രീകളുടെ ചിത്രതരം = ഏറെവും മനോഹരവും രസലളിതം = രസമുള്ളതുമായ നൃത്തം = ആട്ടം. ഫണി... പ്രിയ = ശിവന്റെ ഭാൎയ്യ. മണിഭൂഷണങ്ങൾ = രത്നാഭരണങ്ങൾ. വാണി = സരസ്വതി. തദനു = അതിനു ശേഷം. ത്രിജഗദനുകൂലേ = മൂന്നു ലോകത്തിനും ശുഭമായി. ഹിതമൊട് = ഹിതത്തിൽ.

സാവേരി—ചാപു.

ചന്ദ്രാവതംസസ്യ സതീവിവാഹേ
സഞ്ജാതഹർഷാഃ കൃതപുഷ്പവർഷാഃ
ഇന്ദ്രാദയസ്തം പ്രണിപത്യ ദേവം
സാന്ദ്രാദരം ദക്ഷമമീശശംസുഃ

പല്ലവി.

ഭാഗ്യശാലി ജഗതി ഭാതി തവ കീർത്തി.

അനുപല്ലവി.

യോഗ്യനാം വരനെ നിജ കന്യകയെ നൽകുവാൻ
യോഗമിഹ വന്നു തവ പുണ്യാതിരേകാൽ. (ഭാഗ്യ)

ചരണങ്ങൾ.

൧. ഉത്തമഭവാന്റെ സുതയെച്ചൊല്ലു തപമേററം
ഉചിതമല്ലൊ സഫലമായ്വന്നഹൊ സഹസാ
ഉത്തമശ്രേഷ്ഠജഗദീശനൊടു സംബന്ധം
എത്തിയതിനാൽ സുലഭമത്രശ്രേയമഖിലം. (ഭാഗ്യ)

൨. പരമശിവമഹിഷീ ഇവൾ സതീദേവി സുമതേ
പതിദേവതേ നിന്റെ ഭാഗ്യമേ ഭാഗ്യം
പരിചിനൊടു പരിചരണ പരിചരണവും ചെയ്തു
പരിപൂർണ്ണമോദമൊടു വാഴ്ക ബഹുകാലം. (ഭാഗ്യ)

ചന്ദ്രാവതംസസ്യ = ശിവന്റെ സതീവിവാഹേ = വിവാഹത്തിൽ സഞ്ജാതഹർഷാഃ = ഉണ്ടായ ഹർഷത്തോടുകൂടിയവരായും, കൃതവർഷാഃ = പുഷ്പവൃഷ്ടി ചെയ്തവരായും ഇരിക്കുന്ന അമീ ഇന്ദ്രാദയഃ = ഈ ഇന്ദ്രൻ തുടങ്ങിയ(ദേവന്മാർ) തം ദേവം = ആ ശിവനെ. പ്രണിപത്യ = നമസ്കരിച്ച് ദക്ഷം = ദക്ഷനെ. സാന്ദ്രാദരം = തിങ്ങിയ ആദരവോടുകൂടി ശശംസുഃ = സ്തുതിച്ചു. ഇന്ദ്രവജ്റ വൃത്തം.

ഭാ. ഭാതി = ശോഭിക്കുന്നു. പുണ്യാതിരേകാൽ = പുണ്യാധിക്യംകൊണ്ട്.

ആനന്ദഭൈരവി — ചെമ്പട.

തിരോഹിതേ പ്രാഗമൃതാംശനീശ്വരേ
വിയോഗതാപാദഥ വിഹ്വലാ സതീ
വിഹായ സാമോദവിലാസമാസ്ഥിതാ
കുമുദ്വതീവാളികുലാകുലേക്ഷിതാ.

പല്ലവി.

ഹന്ത ദൈവമേ! എന്തു ഞാൻ ചെയ്‌വൂ?
ഹന്ത ദൈവമേ!

അനുപല്ലവി.

അന്തരാർത്തി മമ നൽകിയിവണ്ണം
ബന്ധുരാംഗനവനെങ്ങു മറഞ്ഞു? (ഹന്ത)

ചരണങ്ങൾ.

൧. മൽപ്രിയന്നു ഞാൻ ചെയ്തില്ലാ ചെറ്റും-
അപ്രിയമല്ലോ.
തൽപ്രസാദമിഹ വരുവാൻ ചെയ്തൊരു
മൽപ്രയാസഫലമിങ്ങനെ തീർന്നു. (ഹന്ത)

൨. പ്രാണവല്ലഭൻ ചെയ്യുമ്പോളെന്റെ
പാണിപീഡനം
നാണമാണ്ടു നതമുഖിയായ് നിന്നതി-
നാലെ കോപമവനുള്ളിലുദിച്ചോ? (ഹന്ത)

അഥ അമൃതാംശനി = അമൃതസ്വരൂപൻ (മരണമില്ലാത്തവൻ) ആയ ഈശ്വരേ = ശിവൻ. പ്രാക് = കഴിഞ്ഞ്. തിരോഹിതേ = മറഞ്ഞപ്പോൾ. വിയോഗതാപാൽ = വിരഹവേദനയാൽ. വിഹ്വലാ = ദുഃഖിതയായ. സാ സതീ = ആ സതീ, സാമോദവിലാസം = മോദം = സന്തോഷം. വിലാസം = ആഡംബരം. ഇവയെ വിഹായ = ഉപേക്ഷിച്ചിട്ട്, കുമുദ്വതീവ = ആമ്പൽപൊയ്കപോലെ, ആളി..കാ = സഖികളാൽ പരിഭ്രമത്തോടെ നോക്കപ്പെട്ടവളായി. ആസ്ഥിതാ = ഇരുന്നു. 'കുമുദ്വതീവ' എന്ന ഉപമാനത്തിന് സാധാരണ ധർമ്മം സ്പഷ്ടമാക്കാൻ സന്ദർഭം കൊണ്ടു വിശേഷിക്കയാൽ, അമൃതാംശനി ഈശ്വരേ = അമൃതകിരണനായ ചന്ദ്രൻ മറഞ്ഞിട്ടെന്നും ആമോദം സം = സൗരഭ്യം. ആളികുലം = ... വണ്ടിൻകൂട്ടം എന്നും വ്യാഖ്യാനിക്കണം.

ബന്ധുരം = മനോഹരം, ചെറ്റും = അല്പം കനിവുവും. പാണിഗ്ര-ഹിക്കൽ.

ന. ഭൈരവനാം നീലകണ്ഠന്റെ
സേവയാലന്യ
കേവലം കളുകളൊന്നിലുമില്ലിഹ
ഖേദഹാനി വരുവതിനാലിനിയും
പാലയാശു മാം ഫാലലോചന!
പാലയാശുമാം.

സുരുട്ടി—ചെമ്പട.

ഇതി ബഹുചിന്താതാന്താം
വിലപന്തീന്താം സമേത്യ ശിവകാന്താം
വാണീ ഗീർവാണീഭി-
സ്സഹൃദ്വചനേന സാന്ത്വയാമാസ.

പല്ലവി.

ആയതനേത്രെ ഖേദം ചെയ്‌വ
അംബുജാക്ഷി ദാക്ഷായണി.

അനുപല്ലവി.

പരിണയനമശേഷമേവം
പരിതപിക്കായ്യാ യോഗ്യമല്ല. (ആയ)

ചരണങ്ങൾ.

ഹി. ഇന്ദുചൂഡൻ നിന്നരികിൽ
ഇന്നുനാളെ വരുമല്ലോ
സുന്ദരീമണേ പാഴിൽ
ശോകമെന്തോർത്തിടുന്നു? (ആയ)

ര. ഇത്രകാരുണ്യമുണ്ടായി-
ട്ടീശനെപ്പോലാരുമില്ലാ
ഇത്രിലോകമതിലെന്ന
തെത്രയും വിശ്രുതമല്ലോ. (ആയ)

ഇതി...ന്താം = ഇപ്രകാരമുള്ള പല വിചാരങ്ങളാലും ക്ഷീണിച്ചവളും, വിലപന്തീം = കരയുന്നവളുമായ. താം ശിവകാന്താം = ആ (സതിയെ) വാണീ = സരസ്വതി. ഗീർവാണീഭിഃ സമം = ദേവസ്ത്രീകളോടുകൂടി. സമേത്യ = അടുത്തുചെന്ന്. സുഹൃദ്വചനങ്ങളാൽ സാന്ത്വയാമാസ = സമാധാനപ്പെടുത്തി. ആര്യാഗീതിവൃത്തം.

ഹി. ഇന്നുനാളെ = ഇന്നോ നാളെയോ. വിശ്രുതം = പ്രസിദ്ധം.

ചൊ. മാനസാർത്തികൊണ്ടു നിന്റെ
മേനികളെ വാട്ടുന്നല്ലൊ
സ്നാനപാനാദികൾ ചെയ്തു
സാനന്ദം നീ വാഴ്ക ധന്യേ. (അതി)

വിദിതചരിതേ ദക്ഷേ ക്രുദ്ധ്യത്യതീവ ശിവായ സാ
പുനരപി തപശ്ചർത്തും ഗത്വാ പുരേവ തപോവനം
മുനിവപുഃ പ്രാദുർഭൂയ ദ്രുതം ശശിശേഖരോ ഗിരി-
വരമഗമൽ കൈലാസാഖ്യം തയാ സഹ കാന്തയാ.

വേകട—ചെമ്പട.

തതഃ ശ്രുത്വാ ദക്ഷസ്സപദി ശിവനീതാം നിജസുതാം
നിതാന്തം രോഷാന്ധസ്ത്രിപുരഹരമാഹാത്മ്യമവിദൻ
സ്വജാമാതേത്യേവം മനസി കലിതാനാദരഭരോ
ജഗാദൈവം ദേവാൻ പരിസരഗതാൻ വീക്ഷ്യ വിമനാഃ.

പല്ലവി.

അറിയാതെ മമ പുത്രിയെ നല്കിയ-
തനുചിതമായിതഹോ.

വിദിതചരിതേ = വൃത്താന്തമറിഞ്ഞവനായ. ദക്ഷേ = ദക്ഷൻ. അതീവ = വളരെ ക്രുദ്ധ്യതി = കോപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ. സാ = സതി പുനരപി = വീണ്ടും തപോവനം ഗത്വാ = തപോവനത്തിൽ ചെന്ന്. ശിവായ = ശിവനെ ലഭിക്കാനായി. പുരാ ഇവ = മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ. തപശ്ചർത്തും = തപസ്സുചെയ്തു. ശശിശേഖരൻ, മുനിവപുഃ പ്രാദുർഭൂയ = മുനിരൂപമായി മുമ്പിൽ വന്നിട്ട് കൈലാസാഖ്യം = കൈലാസമെന്നുപേരുള്ള ഗിരിവരത്തെ തയാ കാന്തയാ സഹ = ആ ഭാര്യയോടുകൂടി ദ്രുതം = വേഗത്തിൽ. അഗമൽ = പ്രാപിച്ചു.

തതഃ = അതിൽ പിന്നീട്. ദക്ഷൻ സപദി ശിവനീതാം = ഉടനെ തന്നെ ശിവനാൽ കൊണ്ടുപോകപ്പെട്ട. നിജസുതാം = തന്റെ പുത്രിയെ ശ്രുത്വാ = കേട്ടിട്ട് (പുത്രിയെ ശിവൻ കൊണ്ടുപോയിയെന്ന് കേട്ടിട്ട്) നിതാന്തം = വളരെ. രോഷാന്ധഃ = കോപിച്ചവനും ത്രിപുരഹരന്റെ മാഹാത്മ്യത്തെ അവിദൻ = അറിയാത്തവനും, സ്വജാമാതേതി = തന്റെ മകളുടെ ഭർത്താവാണെന്ന് (വിചാരിച്ച്) മനസി = മനസ്സിൽ, കലിതാനാദരഭരഃ = വർദ്ധിച്ച നീരസത്തോടുകൂടിയവനും ആയി. പരിസരഗതാൻ = ചുറ്റും നിൽക്കുന്ന ദേവാൻ = ദേവന്മാരെ വീക്ഷ്യ = നോക്കീട്ട്. വിമനാഃ = കുണ്ഠിതനായിട്ട് ഏവം ജഗാദ = പറഞ്ഞു. ശിഖരിണീവൃത്തം. നിസ്ത്രപൻ = നിർല്ലജ്ജൻ. ആഢ്യൻ = പ്രഭു.

അനുപല്ലവി.

പരിപാകവുമഭിമാനവും ചേരുകിൽ -
പരമിയുമില്ലാത്ത ഉത്തരന്റെ ശീലത്തെ. (അറി)

ചരണങ്ങൾ.

൧. ചൊല്ലാൻ നിങ്ങളുടെ വാക്കിനെ വിശ്വസിച്ചു
നല്ലവനിവനെന്നു കരുതീടിനേൻ മുന്നം
കല്യാണം കഴിഞ്ഞപ്പോളുടനെയോരോട്ടമിവൻ
ചൊല്ലാതെ പോയതുമെല്ലാർക്കും ബോധമല്ലോ. (അറി)

൨. ജാതിഭ്രഷ്ടനിവനെന്നതാരറിഞ്ഞീടുന്നു
ജ്ഞാതിജനവുമിവനില്ല പാർക്കിലാരും;
ചേതസി മമതയുമില്ലിവനാരിലും;
ഭ്രാന്തിലാക്കുംകൊണ്ടുററം ഭേദിച്ചു മരുവുന്നു. (അറി)

൩. വസ്ത്രമില്ലായ്കയാൽ ചർമ്മമുടുത്തീടുന്നു പരി-
വാരങ്ങൾ ഭൂതങ്ങൾ പിശാചങ്ങളനേകം.
നിസ്സ്വപനാഢ്യൻ താനെന്നതൊരുഭാവമുള്ളിൽ
നിത്യവും ഭിക്ഷയേററു വീടേ നടന്നീടുന്നു. (അറി)

൪. സതിയാമെന്നിനി മേ സാധുശീലയായിവന്റെ
ചതികളെയറിയാതെ വിശ്വസിച്ചുപൂണ്ട
അതിമാത്രം തപം ചെയ്തു നിൽക്കുമ്പോഴും വന്നിവളെ-
യാതും ഗ്രഹിച്ചീടാതെ കൊണ്ടുവൻ ഗമിച്ചുപോൽ. (അറി)

കാമ്ബോജി—ചെമ്പ.

ഖണ്ഡങ്ങൾ.

൧. അരവിന്ദവൈരിനയനസ്ഥിതേ — തവ
ചരണിണയല്ലോ ശരണം.

൨. പുരവൈരിതന്നുടെ ചരണം — തന്നെ
ഭുവനത്തിലൊഴിഞ്ഞൊരു ശരണം.

൩. ശർവനെ ഒട്ടു ചെയ്തില്ലവളിന്നും — ഹന്ത
സർവ്വാപരാധമു നിദാനം.

൪. സർവ്വമാചെയ്തു ശിവമാം — ഭവാൻ
സാമ്പ്രതമിതിന്നരുളു വരം.

൫. കണ്ഠാഗ്രമവനിക ശിവമംഗലം — നൃഹരി-
ലുണ്ടാം ഭവാനു ശിവമഖിലം.

(ദേവന്മാർ പറയുന്നു) അരവിന്ദ...യ = ശക്തി. സർവാപരാധം = എല്ലാ അപരാധങ്ങളും. നിദാനം = കാരണം. ശമലംശിവം = മംഗളമായ ശിവനെ. അഖിലംശിവം = എല്ലാ മംഗളവും.

സാരംഗം—ചെമ്പ.

ദക്ഷസ്സൽക്ഷണമിത്യമർത്ത്യവചസാ ദാക്ഷായണീവല്ലഭം
സാക്ഷാത്ത്രീക്ഷണമീക്ഷിതും ഏധി വഹന്നാസ്ഥാം പ്രതസ്ഥേ മുദാ
ആയാന്തം പ്രസമീക്ഷ്യ തം ഭഗവതശ്ചന്ദ്രാർദ്ധചൂഡാമണേഃ
ർന്നന്ദീ പാർഷദപുംഗവസ്സമതനോച്ചിന്താമുച്ചാവചാം.

പല്ലവി.

ശങ്കരഗിരീന്ദ്രശിഖരേ—അരികിൽ വി-
ശങ്കം വരുന്നതെന്തിതോ,

അനുപല്ലവി

തിങ്കളണിമൌലിയുടെ തിരുമുമ്പിൽ വരുവതിനു
പങ്കജഭവൻ പോലുമെൻകരുണ തേടുന്നു. (ശങ്കര)

ചരണങ്ങൾ.

൧. ലക്ഷ്മീശനോ വൃത്രാരിയോ—സുരപതിയോ?
യക്ഷേശനോ ദഹനനോ?
അക്ഷീണകാന്തിയിവനവരിലൊരുവനല്ല
ലക്ഷണമവർക്കുള്ളതക്ഷിപരിചിതമല്ലോ (ശങ്കര)

൨. ദുർവ്വാരരാജന്യഗണം—കൊണ്ടിവന്നു
ഗർവ്വമുണ്ടുള്ളിലധികം
സർവ്വവശ്യൻ ദിവ്യമൂർത്തിയാം ജഗതി
ദുർവ്വിനീതന്മാർക്കു ദുഷ്പ്രാപമേറെയും. (ശങ്കര)

൩. ചതുരാനനന്റെ തനയൻ—ദക്ഷനിവൻ
ചതുരതയോടിഹ വരുന്നു

ദക്ഷൻ, ഇതി = ഇങ്ങിനെയുള്ള. അമർത്ത്യവചസാ = ദേവന്മാരുടെ വാക്കാൽ, ദാക്ഷായണീ വല്ലഭനെ. ത്രീക്ഷണനെ = മുക്കണ്ണനെ സാക്ഷാൽ ഈക്ഷിതും = പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്നതിന്. ആസ്ഥാം = ശ്രദ്ധയെ. ഏധി = ഏറ്റത്തിൽ. വഹൻ = വഹിച്ചുംകൊണ്ട് (ശ്രദ്ധയോടുകൂടി) മുദാ സന്തോഷത്തോടെ. പ്രതസ്ഥേ = ഉടനെ പുറപ്പെട്ടു. ഭഗ., ചന്ദ്രാർദ്ധചൂഡാമണേഃ = ചന്ദ്രക്കല ശിരോഭൂഷണമായ. ഭഗവതഃ = ഭഗവാന്റെ (ശിവന്റെ) പാർഷ...വഃ = ഭൃത്യശ്രേഷ്ഠനായ നന്ദി. ആയാന്തം = വരുന്നവനായ. തം = അവനെ. പ്രസമീക്ഷ്യ = കണ്ടിട്ട്. ഉച്ചാവചാം = പല പ്രകാരത്തിലുള്ള ചിന്തയെ, സമതനോൽ = ചെയ്തു (ചിന്തിച്ചു)

ലക്ഷ്മീശനോ എന്നുള്ളിടത്തു സംശയമാകയാൽ സസന്ദേഹാലങ്കാരം: ദുർവ്വാരം = തടുക്കാൻ പാടില്ലാത്ത.

അതിമാത്രമിവനുടയ മതിയതിൽ വളർന്നുള്ള
മലമാശു തീർത്തിടുവതിനില്ല സംശയം.
ശങ്കര! ഗിരീശ! ഭഗവൻ—തവ ചരണ-
പങ്കജമഹം തൊഴുന്നേൻ.

കാനക്കുറിഞ്ഞി—പഞ്ചാരി.

പുരഹരപുരഗോപുരോപകണ്ഠം
പ്രവിശതി പത്മഭവാത്മജേഥ തസ്മിൻ
പ്രസഭമഭിസരന്നിരുദ്ധ്യ നന്ദീ
പ്രകടരുഷാ പരുഷാക്ഷരം ബഭാഷേ.

ഖണ്ഡങ്ങൾ

൧. രൂഢമാം മദേന ചന്ദ്രചൂഡമന്ദിരത്തിൽവന്നു
ഗൂഢമായ് കടന്നിടുന്ന മൂഢനാരെടോ.

൨. ഇന്ദ്രലോകപതിവിരിഞ്ചപുത്രനെന്നതോർത്തിയു-
മെത്രമൂഢനെന്നുനിന്നു പോകപോക നീ.

൩. തവപിതാവിനും സമസ്തഭുവനവാസികൾക്കുമെന്റെ
ശിവനധീശനറികയോ സനാതനൻ താനതോ.

൪. ഹന്തഹന്ത! മമ മഹത്വമെന്തറിഞ്ഞു? ഭാസ്വതീശ
കാന്തനാം ശിവന്റെ ദാസഹതകനായ നീ.

൫. കുമതികൾക്കു ദൃശ്യനല്ല മമ മഹേശനറികമൂഢ
കിമപി താമസിച്ചിടാതെ യാഹി ദൂരതേ.

ശൈലാദിനൈവം പ്രതിരുദ്ധവർത്മാ
കൈലാസശൈലാന്നഗരീം പ്രവിശ്യ

അഥ, തസ്മിൻ പത്മഭവാത്മജേ ബ്രഹ്മപുത്രൻ, പുര...ണ്ഠം = ശിവന്റെ പുരത്തിനു സമീപം, പ്രവിശതി=പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ. നന്ദീ അഭിസരൻ = എതിരെ വന്ന് പ്രസഭം = ബലാലായി, നിരുധ്യ = തടുത്തിട്ട്. പ്രകടരുഷാ = വർദ്ധിച്ച കോപത്താൽ പരു...രം = കഠോരമായ അക്ഷരങ്ങളോടുകൂടി ബഭാഷേ = പറഞ്ഞു. ഈ പദത്തിൽ ഢ ഢ എന്ന് പരുഷാക്ഷരങ്ങൾ രൌദ്രരസത്തെ പോഷിപ്പിക്കുന്നു. രൂഢം = വളർന്ന. ദാസഹതകൻ = നീചഭൃത്യൻ. കിമപി = അല്പവും. യാഹി = നീ പോക.

ഏവം = ഇങ്ങിനെ. ശൈലാദിനാ = ശിലാദന്റെ പുത്രനാൽ (നന്ദിയാൽ) പ്രതിരുദ്ധവർത്മാ = തടുക്കപ്പെട്ട വഴിയോടുകൂടിയവനായ ഭക്തൻ. കൈലാസ

ശർവസ്യ ഹവ്യാർപ്പണമധ്വരേഷു
സർവത്ര രോഷേണ ന്യരോധ ദക്ഷഃ.

മധ്യമാവതി—ചെമ്പ.

തതോ വിധാതാ വിധിവദ്വിധാനം
കൃത്യം വിധാതും കില നിശ്ചിതാത്മാ
ദ്രുതം സ രൂപ്യാചലമാപ്യ ദേവം
പതിം പശൂനാമിതി വാചമൂചേ.

പല്ലവി.

ജയജയ ഗിരീശ ഗുണസിന്ധോ.

അനുപല്ലവി.

സകല ജഗതാം പതേ
സാധുജനപരമബന്ധോ. (ജയജയ)

ചരണങ്ങൾ.

൧. ശിവദർശനമിതു തവ നിയതം—ഭവ്യശീല
മമ ഹൃദയമതിമുദിതം—ഇന്നു
ധ്രുവമെന്റെ കാംക്ഷിതമശേഷമപി ഫലിതം. (ജയജയ)

കൈലാസാൽ=കൈലാസപർവതത്തിൽ നിന്നും. നഗരീം=തന്റെ പട്ടണത്തെ. പ്രവിശ്യ=പ്രവേശിച്ചിട്ട്, അദ്ധ്വരേഷു=യാഗങ്ങളിൽ, ശർവസ്യ=ശിവന്, ഹവ്യാർപ്പണം=ഹവ്യം (ദേവന്മാർക്കുള്ള ഭാഗം) കൊടുക്കുന്നത്, സർവത്ര=നാടെങ്ങും, രോഷേണ=കോപത്തോടുകൂടി, ന്യരോധ=തടുത്തു (യാഗം കഴിക്കുന്ന ദിക്കിലൊന്നും ശിവനുള്ള ഭാഗം കൊടുത്തുകൂടെന്നു ഏർപ്പാടു ചെയ്തു)

തതഃ=അതിനുശേഷം, വിധാതാ=ബ്രഹ്മാവ്, വിധിവദ്വിധാനം=മുറപോലെ ചെയ്യേണ്ടതായ, കൃത്യം=യാഗത്തെ, വിധാതും=ചെയ്യുന്നതിന് നിശ്ചിതാത്മാ=നിശ്ചയിച്ചവനായിട്ട്, രൂപ്യാചലം=വെള്ളിമലയെ ദ്രുതം=വേഗം. ആപ്യ=പ്രാപിച്ച്. പശൂനാംപതിം ദേവം=പശുപതിയായ ദേവനെ (ശിവനെ) ഇതി, വാചമൂചേ=പറഞ്ഞു. ഇവിടെ വിധിവദ്വിധാനം എന്നു പറഞ്ഞതിനാൽ ശിവന്റെ ഹവിർഭാഗം കൂടെ കൊടുക്കുന്നതിൽ മാത്രമേ യാഗകർമ്മം ശരിയായിട്ടുള്ളൂ എന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

൧. ജഗതാം=ലോകങ്ങളുടെ ഭവ്യശീല=ശ്രേഷ്ഠമായ ശീലമുള്ളവനേ തവ=നിന്റെ ശിവദർശനം=മംഗളകരമായ കാഴ്ച മുദിതം=സന്തുഷ്ടം. നിയതം=നിശ്ചയം.

൨. ഭവദാഗമനേന മമ തോഷം—മനസി മേ
പരിചിൽ വളരുന്നു സവിശേഷം—ഇപ്പോൾ
ഇവിടെ വരുവാൻ ഭവാനെന്തോരഭിലാഷം.

പല്ലവി.

ജലജഭവ! കേൾക്ക ഗുണസിന്ധോ
൩. മനസി മമ രുചിയൊരു യാഗം—ചെയ്‌വാൻ
മാന്യകൃപയാ കുരു നിയോഗം—അങ്ങു
കനിവോടു വന്നു തവ കല്യാൾകളാഗം. (ജലജ)
൪. ഇന്നു ഞാൻ വരുവതവമാനം—നിന്റെ
നന്ദനൻ വൈരി മമ നൂനം—അതു
നന്ദിയെ നിയോഗിപ്പതെന്നോടു സമാനം. (ജലജ)

തദനു തനയവാചാഹൃഷ്ടചേതാഃ
കമലഭവഃ കമലാധവാദ്യമർത്ത്യൈഃ
സഹ സനകമുഖൈശ്ച താപസേന്ദ്രൈ-
സ്സമഹിതമാരഭതാധ്വരം മഹാത്മാ.

പന്തുവരാടി—ചെമ്പട

നാരദാദിമുനിവരസംഗതപുരന്ദരാദിസുരഭാസുര
സാരസാസനവരാധ്വരേ സദസി ഭൂരിസൂരിജനമാനിതം
താരകേശ്വരകിശോരശേഖരപദാരവിന്ദപരിചാരകം
ക്രൂരവാക്ശരനികരൈരവാകിരൽ സ വിധിനന്ദനഃ

---

൨. ഭവദാഗമനേന = അങ്ങയുടെ വരവിനാൽ, ജലജഭവ = ബ്രഹ്മാവേ! രുചി = ആഗ്രഹം. നിയോഗം കുരു = അനുജ്ഞ നൽകിയാലും.

തദനു = അതിനുശേഷം, തന...താഃ = അദ്ദേഹത്തിന്റെ (ബ്രഹ്മാവിന്റെ) അനുവാദത്താൽ സന്തുഷ്ടമാനസനായ, മഹാനുഭാവനായ കമലഭവൻ = ബ്രഹ്മാവ്. കമ...മർത്ത്യൈഃ...വിഷ്ണു തുടങ്ങിയ ദേവന്മാരോടും, സനകമുഖൈഃ = സനകാദികളായ താപസേന്ദ്രൈഃ ച സഹ = മഹർഷിശ്രേഷ്ഠന്മാരോടുംകൂടി സമഹിതം = ശ്രേഷ്ഠമായ അദ്ധ്വരം ആരഭത = യാഗം ആരംഭിച്ചു.

നാരദാ...ഭാസുരേ = നാരദൻ തുടങ്ങിയ മുനിവര(ന്മാ)രോടുകൂടി സംഗതൈഃ = ചേർന്ന പുരന്ദരാദി സുരന്മാരാൽ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരാൽ, ഭാസുരേ = ശോഭിച്ചിട്ടുള്ള, സാരസ...ധ്വരേ = സാരസാസനന്റെ = ബ്രഹ്മാവിന്റെ,

പല്ലവി.

എന്തിഹ തവ കാൎയ്യം ജള്ള വരുവതി-
നെന്തിഹ തവ കാൎയ്യം.

അനുപല്ലവി.

ഹന്ത മഹാജനസഭയിലിതിപ്രതി-
നൎഹതയില്ലിഹ തേ. (എന്തിഹ)

ചരണങ്ങൾ.

൧. അന്ധതിയണിഞ്ഞിഭകൃത്തിയുടുത്തുക-
രത്തിലെടുത്തുകപാലം
നിത്യമിങ്ങനെ നടക്കുന്നവനാകെ
ഭൃത്യനതല്ല ഹോ. (എന്തിഹ)

൨. ഉൽക്കടമമശരവിസൃതിവപുരനു-
രക്തം നിന്നുടെ ഗാത്രം.
മൽക്കരഹതികൊണ്ടിക്കാലം നിപ-
തിക്കും പൊടിപൊടിയായി. (എന്തിഹ)

പല്ലവി.

എന്തിന്നു തവ വൈരത ബഹു ഗൎജ്ജന-
മെന്തിന്നു തവ വൈരത.

൩. പങ്കജഭവമുഖരെന്നാലഹം യുധി-
കാണൎകജഭവനൊരുത്തൻ!

വലിയ യാഗത്തിൽ. സഭസി = സഭയിൽ വച്ച്. ത്രി......നിതം = വളരെ വിശേഷന്മാരാൽ മാനിക്കപ്പെട്ട. താര...കം = താരകാസുരനിശാചരരാജവൈരിയുടെ ബാലചന്ദ്രധരന്റെ (ശിവന്റെ) പാദാരവിന്ദം = കാൽതാർ (ശ്രീപാദാരവിന്ദം) പരിഭാവകനെ = ആരാധിക്കുന്ന (നന്ദിയെ) സദ വിധിനന്ദനാദ്യം = ആരാധകൻ, ഭൃ....ല്ല ഹോ = ഭൃത്യനല്ലേ (പരിഹാസം) വാങ്മയവും = വാക്കിന്റെ ആകൃതിയിലുള്ളതുമായ ശരങ്ങൾകൊണ്ടും, ബാണസമൂഹങ്ങൾകൊണ്ട്, അരം = വേഗത്തിൽ. അവാകിരൽ = വർഷിച്ചു. പൊഴിച്ചു (അധിക്ഷേപിച്ചുവെന്നു ഭാവം.)

ഇഭകൃത്തി = ആനത്തോൽ. കപാലം = തലയോട്. ഉൽകടം = വർദ്ധിച്ച. പൊടിയായി നിപതിക്കും = വീഴും.

ശങ്കരകിങ്കര സമ്പ്രതി നിന്റെയ-
ഹംകൃതി തീർത്തിടുവൻ. (എന്തിഹ)

൪. ദക്ഷൻതന്റെ കടാക്ഷംകൊണ്ടുട-
നക്ഷതമെന്നഹിമാ
ലക്ഷ്മാരൊരു ലക്ഷമിനിക്കൊരു
മക്ഷികയോടുസമം. (എന്തിന)

ഭുജഗഭൂഷണദൂഷണഭാഷണ-
ശ്രവണരോഷകഷായിതലോചനേ;
സകലവേദിനി നന്ദിനി നിർഗ്ഗതേ
വിധിമുഖേ ച മഖേ ജനി കഷ്ടതാ.

സാവേരി.

തൽക്കാലേ സുരശില്പികല്പിതവിചിത്രാനല്പശില്പോജ്ജ്വലാം
ശാലാം പ്രാപ്യ സുരൈസ്സമം സമതനോദ്ദക്ഷോപി യജ്ഞോത്സവം;
സാവജ്ഞഃ പുരവൈരിണീതി മുനിഭിസ്സ്പൃക്തോ വസിഷ്ഠാദിഭി-
സ്തേഷാം വീക്ഷ്യ കലാചിമന്തികഗതം പ്രോചേ ദധീചിം മുനിം.

ഹുംകൃതി = അഹങ്കാരം. അക്ഷതം = കേടുവരാത്തതു്. മക്ഷിക = ഈച്ച.

ഭുജ...ലോചനേ = ഭുജഗഭൂഷണനായ ശിവന്റെ ദൂഷണമായ (ശിവനെ നിന്ദിക്കുന്ന) ഭാഷണത്തിന്റെ ശ്രവണത്താൽ (ഭാഷണം കേൾക്കയാൽ) കഷായിതമായ ചുവന്ന കണ്ണോടുകൂടിയവനും, സകലവേദിനി = എല്ലാം (കാര്യം കാര്യങ്ങൾ എല്ലാം അറിയുന്നവനും ആയ) നന്ദിനി = (സപ്തമി) നന്ദി. നിർഗ്ഗതേ = പോയശേഷം, വിധിമുഖേ = ബ്രഹ്മാവിന്റെ മുഖത്തിലും. മഖേ ച = യാഗത്തിലും, കഷ്ടതാ = വല്ലായ്മ. ജനി = ഉണ്ടായി. തന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം പ്രതിനിധിയായിട്ടു് അയച്ച നന്ദിയെ ഇപ്രകാരം അധിക്ഷേപിച്ചതിനാൽ ശിവൻ രോഷാകുലനായി വല്ലതും ചെയ്യുമോ എന്നുള്ള ഭയംകൊണ്ടു് ബ്രഹ്മാവിന് കഷ്ടതയും, ശിവന്റെ ഹവിർഭാഗം കൊടുക്കാത്തതിനാൽ യാഗത്തിന് അപരിപൂർണ്ണതയും ഉണ്ടായി.

“ലക്ഷ്മാരൊരുലക്ഷം മക്ഷിക” യെന്നതും മറ്റും വീരവാദം ചെയ്ത നന്ദി ദക്ഷന്റെ കഥ അപ്പോൾ തന്നെ കഴിക്കാതെ ഇറങ്ങിപ്പോയതു് എന്തിനെന്നുള്ള ജിജ്ഞാസയെ സകലവേദിനി എന്ന വിശേഷണം ശമിപ്പിക്കുന്നു.

ദക്ഷഃ അപി = ദക്ഷനും, തൽക്കാലേ = ആക്കാലത്തു്, സുര...ജ്ജ്വലാം = സുരശില്പിയാൽ വിശ്വകർമ്മാവിനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതും, വിചിത്രവും, അനല്പശില്പങ്ങളാൽ = വളരെ കൊത്തുപണികളാൽ ശോഭിക്കുന്നതും ആയ ശാലാം = ശാലയെ. പ്രാപ്യ = പ്രാപിച്ചു്, സുരൈഃ സമം = ദേവന്മാരോടുകൂടി.

ചെഞ്ചുരുട്ടി—അടന്ത—ക്യാലക്കട്ട്

ഖണ്ഡങ്ങൾ.

ച. കാരുണ്യകര ഗൌരീകാന്തമുദാരം
കലയേ സന്തതം സച്ചിദാനന്ദാകാരം.

ഉ. ജഗദുദയാദിവിവിധാനവിഹാരം
ജനിമൃതിസംസാരസാഗരപാരം.

ന. മുനിജനഹൃദയാംബുജസവിതാരം
ശുദ്ധരചി വിരചിത ദുഷ്ടസംഹാരം.

ര. മൃത്യുസന്ത്രാതമൃകണ്ഡുകുമാരം
മുഗ്ധകലിതാഖിലാഭീഷ്ടദാനമന്ദാരം.

സാവേരി—അടന്ത.

പല്ലവി.

പരിതാപമേററം വളരുന്നു രാമനെ
ഭുവിയാഗമം കൊണ്ടുമേ.

യമജതാൽസവം = യാഗമെന്ന സഹാനനാൽ = ചെയ്തു. പുരവൈരിണി = ശിവനിൽ, സാവജ്ഞതാ = നിന്ദയുള്ളവൻ ഇതിങ്ങനെ കാരണത്താൽ, വസിഷ്ഠാദികളായ മുനികളാൽ ത്യക്തഃ = ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനായ (വസിഷ്ഠാദികളാരും വന്നില്ലയെന്ന ഭാവം) സഃ ദക്ഷഃ = ആ ദക്ഷൻ. കദാചിത് = ഒരിക്കൽ അന്തികഗതം = അടുത്തു വന്ന, ദധീചിം മുനിം = ദധീചിമുനിയോട്. പ്രോവാച = പറഞ്ഞു.

ഈ പദം, ദധീചിമുനിയോടിക്കൊണ്ട് പ്രയോഗിക്കുന്നതാണ്. ഗൌരീകാന്തനെ കലയേ = ഞാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ജഗദു...വിഹാരം = ലോകത്തിന്റെ ഉദയം = സൃഷ്ടി മുതലായ (സ്ഥിതി-സംഹാരങ്ങൾ) വിധാനം = രചനയാകുന്ന കളിയോടുകൂടിയവൻ. (കളിയായി ലോകത്തെ സൃഷ്ടിച്ചു രക്ഷിക്കുകയും നശിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നവൻ) ജനി...പാരം = ജനനമരണരൂപമായ സംസാരക്കടലിന്റെ കരയായവൻ, മുനിജ...താരം = താമരയ്ക്ക് സൂര്യൻ (രൂപകം) സൂര്യൻ താമരയെ ഉണർത്തുന്നതുപോലെ ഇദ്ദേഹവും മുനികളുടെ മനസ്സിനു ഉണർവു (ജ്ഞാനം) കൊടുക്കുന്നു. വിര...ഹാരം = ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ദുഷ്ടനിഗ്രഹത്തോടുകൂടിയവൻ. (ദുഷ്ടന്മാരെ നിഗ്രഹിച്ചവൻ) മൃത്യു...മാരം = മരണത്തിൽ നിന്നു സന്ത്രാണനം ചെയ്യപ്പെട്ട രക്ഷിക്കപ്പെട്ട മൃകണ്ഡുകുമാരനോടു(മാർക്കണ്ഡേയനോടു)കൂടിയവനായും (മാർക്കണ്ഡേയനെ മരണത്തിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചവൻ) മന്ദാരം = കല്പവൃക്ഷം.

അനുപല്ലവി

ദുരിതങ്ങൾ നശിപ്പാനും സുകൃതങ്ങൾ ലഭിപ്പാനും
പരമൊരു വഴിപാർത്താൽ സുജനസംഗമമല്ലോ. (പരി)

ചരണങ്ങൾ.

ദ. അനഘൻ നാരദൻ തപോധനനാകും വസിഷ്ഠനും
സനകാദികളായുള്ള മുനികളെന്തു വന്നില്ല
വനജസംഭവനേകൻ ജനകനിജ്ജനങ്ങൾക്ക
പുനരെന്തിങ്ങനെത്താന്നിമനസി ഹന്ത വൈഷമ്യം (പരി)

ദ. വാമദേവനിലേറ്റം പ്രേമംകൊണ്ടവർക്കിന്നു
മാമകാദ്ധ്വരേ വരുവാൻ വൈമുഖ്യമുണ്ടാകിൽ
കാമമെന്തിഹ ചേതം താമസശീലനാകും
സോമചൂഡന്റെ ഭാഗം നാമിന്നു കൊടുത്തീടാ. (പരി)

മോഹനം — അടന്ത

പല്ലവി.

മംഗലമൂർത്തിയായുള്ള മഹേശനെ
മാനിച്ചുകൊൾകനല്ലൂ.

അനുപല്ലവി

ഗംഗാധരന്റെ മഹത്വമറിയാതെ
ഗർഹണം ചെയ്യുന്നതർഹതയല്ലഹോ. (മംഗല)

അനഘൻ = പാപമില്ലാത്തവൻ, ഇജ്ജനങ്ങൾക്ക് = എനിക്കും, മുൻപറഞ്ഞ നാരദാദികൾക്കും, ബ്രഹ്മാവ് ഒരുത്തനല്ലൊ അച്ഛൻ. മനസ്സിൽ ഇങ്ങനെ വൈഷമ്യം = സമബുദ്ധിയില്ലായ്മ (സഹോദരന്മാരെന്നുള്ള വിചാരം ഇല്ലായ്മ) എന്റെ മനസ്സിൽ സങ്കടമുണ്ട് എന്നും അർത്ഥം. ഹന്ത = കഷ്ടം. വാമദേവൻ = ശിവൻ. കാമം = ഇഷ്ടം തന്നെ. (അവർ വരാത്തതിൽ പരിഭവമില്ലെന്നും അതു നന്നായി എന്നും പറയുന്നു.) ഇഷ്ടമല്ലാത്തതിനെ ഇഷ്ടമാണെന്നു പറയുന്നിടത്തു—കാമം എന്ന പദം ഉപയോഗിക്കുന്നു. താമസശീലൻ = തമോഗുണമുള്ളവൻ.

ഗർഹണം ചെയ്ക = നിന്ദിക്കുക.

ചരണങ്ങൾ.

൧. അന്തകന്റെ ചിന്ത ഹന്ത കളഞ്ഞതും
അന്തിവരാസുരകൃന്തനം ചെയ്തതും
അന്തരംഗത്തിൽ ചിന്തിച്ചു കാൺകിൽ പു-
രാന്തകവൈഭവമെന്തിഹ ചൊല്ലേണ്ടു. (മംഗല)

൨. സന്തതമീശൻ ശാന്തനെന്നാകിലും
അന്തകോപിച്ചാൽ കല്പാന്താനലൻപോലെ
സന്തോഷിച്ചാലീശൻ സന്താനശാഖിപോ-
ലെന്നെങ്കിലും ഭക്തചിന്തിതം നൽകീടും. (മംഗല)

൩. കുടിലമാനസനാകും നിടിലലോചനൻ സന്ധ്യാ
നടനാകുമവനേറും പടുത്വമുണ്ടറിവേൻ ഞാൻ
കടുക്കും കോപമെന്നുള്ളിൽ കിടക്കകൊണ്ടധുനാ ധൂർ-
ജടിക്കു യജ്ഞഭാഗം ഞാൻ കൊടുക്കയില്ല നിർണ്ണയം.

പല്ലവി.

ഗുണദോഷമാതമതിനിന്ന പറയേണ്ട
കുതുകമില്ല മേ കേൾപ്പാനും.

൪. ഭുവനമാന്യനായുള്ള ഭവാനാകും ഭഗവാങ്കൽ
അവമാനം തുടങ്ങുന്ന തവ യാഗം മുടങ്ങീടും
അവിവേകാൽ നിനക്കുള്ള ഭവിതവ്യം തടുത്താമോ
ശിവശിവ തവ പാദം ശിവമേ ഞാൻ വണങ്ങുന്നേൻ (മംഗല

ചിന്താ = വിചാരം. (അഹങ്കാരം) മാർക്കണ്ഡേയനെ കൊല്ലുന്നതിനു വന്ന കാലനെ കൊന്നതു് എന്ന ഭാവം) അന്തി...കൃന്തനം = ഗജാസുരനെ- കൃന്തനം = ഛേദിച്ചതു്. (മഹിഷാസുരപുത്രനായ ഗജാസുരനെ വധിച്ചതു്) കല്പാന്താനലൻ = പ്രളയകാലത്തിലുള്ള തീയ്. സന്താനശാഖി = കല്പവൃക്ഷം.

കുടിലമാനസൻ = വക്രബുദ്ധി. (ദുർബ്ബുദ്ധി) നിടിലം = നെററി. സന്ധ്യാനടൻ = സന്ധ്യയിൽ (പ്രദോഷത്തിൽ) നൃത്തം ചെയ്യുന്നവൻ (നടരാജൻ) ഏറും പടുത്വമുണ്ടു് = ഒട്ടും സാമർത്ഥ്യം ഇല്ല. (ഒന്നിനും കൊള്ളരുതാത്തവൻ എന്ന ഭാവം) ധൂർജടി = ശിവൻ.

തവയാഗം = നിന്റെ യാഗം. ഭവിതവ്യം = വരേണ്ടുന്നതു് (വിധി
ശിവം = മംഗളം നൽകുന്നതു്.

മുഖാരി—പഞ്ചാരി.

ഇത്യുക്ത്വാ ഗതവതി താപസേ ദധീചൌ
ജ്ഞാത്വാ തൽകലഹപരായണോ മുനീന്ദ്രഃ
കൈലാസം ഗിരിമഥ നാരദഃ പ്രപേദേ
കാലാരിർമ്മുദിതമനാ ജഗാദ ചൈനം.

പല്ലവി.

താപസേന്ദ്ര കേൾക്കമേ ഗിരം.

ചരണങ്ങൾ.

൧. എന്തു വിശേഷങ്ങളുള്ളു ജഗത്ത്രയേ
ഇന്നു ഭവാനറിയാതെയില്ലൊന്നുമേ
ഹന്ത ഭവാഗമം കിന്തിപ്പൊഴുതെന്നോ-
ർത്തിടുക വന്നതും സന്തോഷമായി മേ. (താപ)

൨. സർവ്വലോകസ്സാക്ഷി ഭവാനറിഞ്ഞീടാതെ
സാമ്പ്രതമൊന്നുമില്ലെങ്കിലും ചൊല്ലുവൻ
ഗർവ്വമഗർവ്വാന്ധനാകിയ ദക്ഷന്റെ
ദുർമ്മോഹങ്ങൾ ഞാനിങ്ങനെ ചൊല്ലുന്നു.

പല്ലവി.

ചന്ദ്രചൂഡ കേൾക്കമേ ഗിരം
ഇക്കാലമവനൊരു യാഗം തുടങ്ങിപോൽ
സൽക്കാരഭാഗം ഭവാനതിനില്ലപോൽ
ധിക്കരിക്കുന്നു ഭവാനെയെന്നുള്ളതും
തൃക്കാൽവണങ്ങീട്ടുണർത്തിപ്പാൻ വന്നേൻ ഞാൻ. (ചന്ദ്ര)

ദധീചൌ താപസേ =(സപ്തമി) ദധീചി മഹർഷി. ഇതി ഉക്ത്വാ = ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞിട്ട്, ഗതവതി = പോയശേഷം, കലഹപരായണഃ = കലഹത്തിൽ താല്പര്യമുള്ള നാരദഃ മുനീന്ദ്രഃ = നാരദമഹർഷി. ഏതദ്വൃത്താന്തം = ഇത് (ശിവന് വിരോധം കൂട്ടുകയില്ലെന്നുള്ള ദക്ഷന്റെ നിശ്ചയം) അറിഞ്ഞിട്ട്; കൈലാസം ഗിരിവരം = കൈലാസപർവ്വതത്തിലേയ്ക്ക്; പ്രപേദേ = പോയി. അഥ = പിന്നീട്; കാലാരിഃ മുദിതമനാഃ = സന്തോഷിച്ചവനായിട്ട് ഏനം = ഈ നാരദനോട് ജഗാദ ച = പറയുകയും ചെയ്തു.

ദുർമ്മോഹങ്ങൾ = സജ്ജനങ്ങളുടെ നിന്ദകൾ എന്നിൽ (ശിവനിൽ) പരിഹാ [illegible].

൪. ദുഷ്ടന്മാർചെയ്യുന്ന ദുഷ്കർമ്മത്തിൻഫലം
പെട്ടന്നനുഭവിച്ചീടുമവർതന്നെ
ശിഷ്ടന്മാർ നിങ്ങൾക്കു പക്ഷപാതമെന്നി-
ലൊട്ടല്ലതുകൊണ്ടു തോന്നീടുമിങ്ങനെ. (താപ)

എരിക്കലകാംബോദി—ചെമ്പട.

ഇതീരിതവതി ശംകരേ കൃതനതൌ ഗതേ നാരദേ
ക്രതൂത്സവമഥോർജ്ജിതം പിതുരതീവ സാ വീക്ഷിതും
കുതൂഹലവതീ തദാ ഖിലസതീ ശിരോമാലികാ
സതീ ഭഗവതീ നിജം പതിമുവാച പാദാനതാ.

പല്ലവി.

ലോകാധിപ കാന്ത കരുണാലയ മമ വാചം-
മാകർണ്ണയ ഹേ ശംഭോ.

അനുപല്ലവി.

ആകാംക്ഷയൊന്നെന്റെ മനതാരിൽവളരുന്നു
അതിനനുവദിക്കേണമാശ്രിതജനബന്ധോ. (ലോകാ)

ചരണങ്ങൾ.

൧. ഇന്നുമേ ജനകൻചെയ്യുന്ന യാഗഘോഷങ്ങൾ
ചെന്നുകണ്ടുവരുവാനെന്നിൽനിൻകൃപവേണം
എന്നുടെസോദരിമാരെല്ലാപേരുമവിടെ
വന്നീടുമവരെയും വഴിവിൽ കണ്ടീടാമെല്ലോ. (ലോകാ)

൨. അത്രതാൻഗമിച്ചെങ്കിൽതാതനുള്ള വിരോധം
അത്രയുമകന്നീടുമത്രമാത്രവുമല്ലാ
എത്രയുംപരിതോഷമെല്ലാർക്കുമുളവാകും
സത്രവും വഴിപോലെ സഫലമായ്ഭവിച്ചീടും. (ലോക

ശംകരേ = ശിവൻ, ഇതി ഈരിതവതി = പറഞ്ഞപ്പോൾ, കൃതനത = നമസ്കരിച്ചവനായ നാരദേ = നാരദൻ ഗതേ = പോയപ്പോൾ പി = അച്ഛന്റെ ഊർജ്ജിതമായ ക്രതൂത്സവത്തെ വീക്ഷിതും = കാണുന്നതിനു അതീവ = വളരെ. കുതൂഹലവതീ = ആഗ്രഹമുള്ളവളും. അഖി...മാലികാ = എല്ലാ പതിവ്രതാസ്ത്രീകളിൽവെച്ചും തലയിൽ ചൂടുന്ന മാലയും ആയ സതീദേവി. നിജം പതിം = തന്റെ ഭർത്താവിനോട്, പാദാനതാ = കാലിൽ കുമ്പിട്ടവളാ യ്ട് ഉവാച = പറഞ്ഞു.

മമ വാചം = എന്റെ വാക്കിനെ. ആകർണ്ണയ = കേട്ടാലും. ആകാംക്ഷ = ആഗ്രഹം. എല്ലാവർക്കും = യാഗത്തിനു കൂടീട്ടുള്ളവർക്കെല്ലാം ഉൽകൃഷ്ടരായ ര ണ്ടുപേർക്കു (ദക്ഷനും—ശിവനും) തമ്മിലുള്ള വിരോധം തീർന്നു കി ലോകവാസികൾക്ക് എല്ലാപേർക്കും—എന്നർത്ഥം. സത്രം = യാഗം.

പന്തുവരാളി—ചെമ്പട.

ഖണ്ഡം.

൧. കുവലയവിലോചനെ കുമതിയാകിയ ദക്ഷൻ
ഹവകൎമ്മകഥനത്തോടറിയിക്കാതിരിക്കുമ്പോൾ
ഭവതിയങ്ങുചെന്നെങ്കിൽ പലതുംകേൾക്കാവു പാര-
മവമാനിച്ചയച്ചീടുമതിനില്ലസന്ദേഹം.

പല്ലവി.

ബാലേ ഗുണോത്തര ശീലേ ദയിതേ മമ
ഭാഷിതമിതു കേൾക്ക നീ.

സാരംഗം—മുറിയടന്ത.

യജ്ഞാവലോകനകൌതുകാൽ സ്വയമനാ-
ദൃത്യൈവ പത്യുൎഗ്ഗിരം
പ്രസ്ഥായ പ്രമഥൈസ്സമം നിജപുരീ-
മഭ്യാഗതാന്താം സതീം
ദൃഷ്ട്വാ ഹൃഷ്യത്സുരാംഗനാഭിരഭിതോ
ജുഷ്ടാം സ ദക്ഷോധികം
രുഷ്ടോ ഘൂൎണ്ണിതദൃഷ്ടിനിഷ്ഠുരതരം
വ്യാചഷ്ട ദുഷ്ടാശയഃ.

ഹവം = യാഗം.

യജ്ഞാവലോകനകൌതുകാൽ = യാഗം കാണുന്നതിനുള്ള ആഗ്രഹത്താൽ, പത്യുഃ = ഭൎത്താവിന്റെ. ഗിരം = വാക്കിനെ, അനാദൃത്യ = അനാദരിച്ചിട്ട്, (വകവെക്കാതെ) സ്വയം ഏവ = തനിയെ തന്നെ, (തന്റെ മനസ്സാലെ) പ്രമഥൈഃ സമം = ഭൂതഗണങ്ങളോടുകൂടി പ്രസ്ഥായ = പുറപ്പെട്ട്. നിജപുരീം = തന്റെ (ദക്ഷന്റെ) പട്ടണത്തിൽ അഭ്യാഗതാം = വന്നവളും, ഹൃഷ്യത്സുരാംഗനാഭിഃ = (സതിയുടെ വരവു നിമിത്തം) സന്തോഷിച്ച ദേവസ്ത്രീകളാൽ അഭിതഃ = ചുററും. ജുഷ്ടാം = സേവിക്കപ്പെട്ടവളുമായ. താം സതീം = ആ സതിയെ ദൃഷ്ട്വാ = കണ്ടിട്ട്. അധികം രുഷ്ടഃ = വളരെ കോപിച്ചവനും ദുഷ്ടാശയനുമായ ദക്ഷഃ = ആ ദക്ഷൻ ഘൂൎണ്ണിത ...തരം = ചുഴററപ്പെട്ട ദൃഷ്ടികളാൽ അതിഭയങ്കരമായിരിക്കുംവണ്ണം; വ്യാചഷ്ട = പറഞ്ഞു.

പല്ലവി.

യാഗശാലയിൽ നിന്നു പോക ജവാൽ ശ്രുതേശദയിതേ
യാഗശാലയിൽ നിന്നു പോക ജവാൽ.

അനുപല്ലവി.

ആഗമിപ്പതിനാരുരചെയ്തു
ഹന്ത നിന്നോടു കുടിലശീലേ? (യാഗ)

ചരണങ്ങൾ.

൧. പ്രീതി നിന്നിലിനിക്കു നഹി ഗത-
നീതിയാം തവ പതിയിൽ നിന്നൊരു
ഭീതി തെല്ലുമതില്ല നിന്നുടെ
താതനാം ഞാനല്ല സമ്പ്രതി. (യാഗ)

പുന്നാഗവരാളി—അടന്ത.

൨. അഷ്ടമൂർത്തിയെ നിന്ദചെയ്തതു
കഷ്ടമെന്നിതു തോന്നിയതു ഹേ ശഠി?
വിഷ്ടപേശവിരോധമിഹ തവ
ദിഷ്ടദോഷവശേന വന്നിതു.

പല്ലവി.

താത ദുർമ്മതേ നല്ലതല്ലിതു തേ കേൾക്ക മേ വചനം
താത ദുർമ്മതേ നല്ലതല്ലിതു തേ.

൩. ഇത്തരം മദമോടു നിന്നുട-
നുത്തരം പറയുന്ന നിന്നെ
സത്വരം ഭൃത്യരെക്കൊണ്ടു പു-
റത്തിറക്കുവതെന്നതറിക നീ. (യാഗ)

ജവാൽ = വേഗത്തിൽ. ഗതനീതിയാം = നീതി ഇല്ലാത്തവനായ.
വിഷ്ടപേശൻ = ലോകനാഥൻ. ദിഷ്ടദോഷവശേന = ഭാഗ്യദോഷത്താൽ
ദുർമ്മതേ = (ഇപ്രകാരമുള്ള) ചീത്തബുദ്ധിയോടുകൂടിയവനേ.

മുഖാരി—ചെമ്പട

ശ്രുത്വാ പിതുഃ ശ്രുതിവിരോധിവചസ്തദാ സാ
ഗത്വാ സതീ രജതഭൂമിധരം ജവേന
നത്വാ ഹ്രിയാ ഹൃദി ഭിയാപി രുഷാ ശുചാ ച
സ്ഥിത്വാ പുരഃ പുരഹരം ഗിരമിത്യുവാച.

പല്ലവി.

തിങ്കൾമൌലെ കേൾക്കെന്റെ വാചം
ദേവദേവ തേ.

അനുപല്ലവി.

എങ്കലുള്ള താതാപരാധം
എല്ലാം നീ താൻ സഹിക്കേണം. (തിങ്കൾ)

ചരണങ്ങൾ

൧. മാനനീയം തവ വാക്യം മാനിയാതെ മോഹാകുലം
മാനഭംഗം വന്നീടുന്നു് മാഴ്കുന്നല്ലോ ശംഭോ. (തിങ്കൾ)

൨. എന്റെ താതനെന്റെ മാനഹാനി ചെയ്തതിനില്ലാർത്തി
നിന്തിരുവടിയെക്കുറിച്ചു നിന്ദിപ്പതു സഹിയാ ഞാൻ. (തി)

൩. താമസശീലനാകുന്ന ദക്ഷനെക്കൊല്ലുവാനെന്നും
താമസിച്ചീടൊല്ലാ ഒട്ടും താതനവനല്ലിനിമേൽ (തിങ്കൾ)

പിതുഃ = അച്ഛന്റെ. ശ്രുതിവിരോധി = വേദങ്ങൾക്കു് ഇണങ്ങില്ലാത്ത (കല്പനകളോടുകൂടിയ) വചഃ = വാക്കിനെ ശ്രുത്വാ = കേട്ടു്. സാ സതീ, തദാ = അപ്പോൾ. രജതഭൂമിധരം = വെള്ളിമലയിൽ. ജവേന = വേഗം. ഗത്വാ = ചെന്നിട്ടു്. ഹൃദി = മനസ്സിൽ ഹ്രിയാ = ലജ്ജയോടും. ഭിയാ അപി = ഭയത്തോടും. രുഷാ = കോപത്തോടും. ശുചാ ച = ശോകത്തോടും. നത്വാ = നമസ്കരിച്ചിട്ടു്. പുരഃ = (ശിവന്റെ) മുമ്പിൽ. സ്ഥിത്വാ = നിന്നുകൊണ്ടു്. പുരഹരം = ശിവനോടു്. ഗിരം ഇതി ഉവാച = ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. തന്നെ യാഗശാലയിൽ വച്ചു് പരസ്യമായി അപമാനിച്ചതിനാൽ ദക്ഷനോടു കോപവും, താൻ അതിനു പാത്രമായല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു ശോകവും, ഭർത്തൃവാക്യം അനാദരിച്ചതിൽ അദ്ദേഹം കോപിച്ചുവോ എന്നു ഭീതിയും, ''ഇത്ര ഞാൻ ചെന്നതിൽ താതനുള്ള വിരോധം'' പോകുമെന്നും മറ്റും വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു പോയ കാര്യം സാധിക്കാത്ത മാനഭംഗം വന്നതിൽ ലജ്ജയും ഉണ്ടായി.

ഭൈരവി—ചെമ്പട.

പല്ലവി.

സന്താപമകലുന്നതെ ചൊന്നാലെന്താണോ! തവ
സന്തോഷം വരുത്തുന്നുണ്ടു ഞാൻ—വൈകാതെ മല-
മന്ദാവൃന്ദാരമനോഹര!

അനുപല്ലവി.

അന്തരമില്ലിതിന്നതുകരിപ്പുതവ
ചിന്തിതാർത്ഥദാനേ സന്തതകഞ്ചുകി. (സന്താപ)

ചരണങ്ങൾ.

൧. കൊന്നൽവേണി! നിൻകുചങ്ങളിൽ കണ്ടിതമുണ്ടാമെന്നോർത്തു
കിന്നരതേ കണ്ടിരുപ്പാണോ ഞാൻ—കണ്ടുകൊൾക തൽ-
കണ്ടകൃന്തനം ചെയ്തിടിപ്പൻ
പ്രചണ്ഡഗാണ്ഡീവലതാട്ടവിലിവനൊരു
തൃണമിവ സപദി പതിപ്പതു കാൺക. (സന്താപ)

൨. ദുഷ്ടനാകുമവൻ ചൊന്ന ദുർവാക്കുകൾ കേട്ടു പാര-
മിഷ്ടരായ്മേവീടുമവരുടെ—ഗർവ്വവുമിന്നു
നഷ്ടമാക്കീടുവനോർത്തു ഞാൻ
കുടിലമതികളുടെ കുസൃതികൾ കളവാൻ
നിടിലനയനനൊരു തടവില്ല നഹി നഹി. (സന്താപ)

൩. ഉൽക്രോധാകാരമൃഗമൃഗേന്ദ്രനിൽബോധം പൊടിഞ്ഞു
ധിക്കാരം ചെയ്യുന്ന ഭക്ഷകന്റെ—ഗർവ്വം തീർപ്പാ-
നിക്കാലം സംഗതിവന്നല്ലോ.
ചക്ഷുശ്രവണൻ ചീറി വരുന്നതു
പക്ഷിപ്രവരനു ഭക്ഷണകാലം. (സന്താപ)

മലമന്ദാവൃന്ദാരമനോഹര = മലയാനന്തമലവാനന്റെപുത്രരെ നടക്കുന്നവരെ. അന്തരം = വ്യത്യാസം. ചിന്തിതാർത്ഥദാനേ = ഇഷ്ടത്തെ സാധിപ്പിക്കുന്നതിൽ. കഞ്ചുകീ = അഹങ്കാരമുള്ളവൻ. കണ്ടകൃന്തനം = അവന്റെ കഴുത്തറുപ്പു. പ്രചണ്ഡഗാണ്ഡീവലതാട്ടവിൽ = ഭയങ്കരമാകുന്ന വില്ലിനെ നടുവിൽ. (രൂപകം) തൃണം ഇവ = പുല്ലുപോലെ. ഉൽക്രോധാകാരം = കടുകവിഞ്ഞ ഗർവ്വം. ചക്ഷുശ്രവണൻ = സർപ്പം. പക്ഷിപ്രവരൻ = ഗരുഡൻ. (രൂപകാതിശയോക്തി

സാരംഗം—ചെമ്പട.

തല്ക്കാലോദ്യൽപ്രകോപത്രിപുരഹരലലാ-
ടാക്ഷിരൂക്ഷാഗ്നിജാതോ
ബിഭ്രദ്ദോർഭിർമ്മഹത്ഭിസ്ത്രിശിഖമുഖമഹാ-
ശസ്ത്രജാലാന്യഭീക്ഷ്ണം
രുദ്രാണീസൃഷ്ട്യാദ്രിപ്രതിമവപുഷാ
ഭദ്രകാള്യാ സമേതോ
രൗദ്രാത്മാ വീരഭദ്രഃ പ്രളയഘനരവ-
സ്തമിത്യാചചക്ഷേ.

പല്ലവി.

ശങ്കര ജയ ഭഗവൻ തവ പദ-
പങ്കജമിഹ വന്ദേ.

അനുപല്ലവി.

കിങ്കരനായിട്ടുമെന്നാലധുനാ
കിംകരണീയമതരുൾചെയ്യേണം. (ശങ്കര)

തല്ക്കാലോ...ജാതഃ = ആ അവസരത്തിൽ വർദ്ധിച്ച കോപത്തോടുകൂടിയ ത്രിപുരഹരന്റെ ഫാലാക്ഷത്തിൽ (നെററിയിലുള്ള കണ്ണിൽ) ഉള്ള ജ്വാലയേറിയ അഗ്നിയിൽ നിന്നും ഉണ്ടായവനും, മഹത്ഭിഃ ദോർഭിഃ = വലിയ കൈകളാൽ (ബഹുവചനം കൊണ്ടു് വളരെ കൈകളും ഉണ്ടെന്നു ഊഹിക്കാം—ദ്വി സഹസ്രബാഹുവെന്നു് ഇതി പറയുന്നും ഉണ്ടു്) ത്രിശിഖ...ലാനി = ത്രിശിഖം (ശൂലം) തുടങ്ങിയ ഉഗ്രമായ ആയുധങ്ങളെ അഭീക്ഷ്ണം = ഇടയില്ലാതെ (ഒരു കയ്യും ഒഴിയാതെ—എല്ലാ കയ്യിലും എന്നു് ഭാവം) ബിഭ്രത് = ധരിക്കുന്നവനും, രുദ്രാണീസൃഷ്ട്യാ = സതിയാൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടവളും. അദ്രിപ്രതിമവപുഷാ = പർവതത്തിനു് എതിരായ ശരീരമുള്ളവളുമായ ഭദ്രകാള്യാ = ഭദ്രകാളിയോടു. സമേതഃ = കൂടിയവനും. രൗദ്രാത്മാ = രൗദ്രസ്വരൂപനും ആയ വീരഭദ്രൻ, പ്രളയഘനരവഃ = കല്പാന്തമേഘത്തിന്റെ നാദം പോലുള്ള നാദത്തോടുകൂടിയവനായി. തം = ശിവനോടു്. ഇതി ആചചക്ഷേ = ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

കരണീയം = ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതു്. കിം = എന്തു്.

ചരണങ്ങൾ.

൧. ദനുജാദിതിതനുജാഖില
മനുജാദിഭുവനജാൻ
ഗിരിശ ഗിരികുലരിപുമുഖവരയിഹ
കണ്ടുകൊൾക കൊണ്ടുവരുവനചിരാൽ. (ശങ്കര)

൨. സ്ഥലമാംകടൽ വിലമാംഗിരി
ജലമാംക്ഷിതിതലവും
അടിയനോക്കിലുടനശേഷജഗദപി
തടവതില്ലുഝടിതി പൊടിപൊടിപ്പൻ. (ശങ്കര)

൩. പുരശാസന വരശോണിത
പരിശോഭിതപരശോ
ഹരഗിരീശ കുരു നിദേശമെന്തുന്നാം?
മയാ വിധേയമതായതീശ്വര. (ശങ്കര)

൪. നളിനാസനസുതനാകിയ
ജളനെൻമഖഭാഗം
തന്നിലാശ്ശിൽ നിന്ദ്യനായമമെന്നെ
യിന്നവനെ കൊന്നുവരണമിതെണ്ണം

പല്ലവി.

വീരഭദ്രഭദ്ര നിനക്കിഹ
ഭൂരിഭദ്രമുളവാം.

ദനുജാ...ജാൻ = ദനുജർ = അസുരർ. ദിതിതനുജർ = ദൈത്യന്മാർ ഇവ രെയും മനുജർ (മനുഷ്യർ) തുടങ്ങിയിട്ടുള്ള ലോകത്തിൽ ജനിച്ച എല്ലാവരേയും, സ്ഥലമാം = സ്ഥലമാകും. വിലം = ബിലം. (ദ്വാരം — ഗുഹ) ഇവിടെ വീരരസത്തിന് അനുഗുണമായ വാക്കുകളെല്ലാം പ്രയോഗിച്ചിട്ടുണ്ട്. പുരശാസന = പുരാരെ. പരി...പരശോ = പരമോന്നതരെ ശത്രുക്കളുടെ ചോരയാൽ ഏറ്റവും ശോഭിച്ച മഴുവോടുകൂടിയവനെ. മയാ = എന്നാൽ. വിധേയമായത് = ചെയ്യപ്പെടേണ്ടത് എന്ത്. നിദേശംകുരു = നിയോഗിച്ചാലും. ഭദ്രം = മംഗളം.

ഘണ്ടാരം—മുറിയടന്ത.

സഹസ്രമൂർദ്ധാപി സഹസ്രബാഹുഃ
സ്സുവീരഭദ്രസ്സഹഭദ്രകാള്യാ
തദാതപസ്യൈർവിവിധൈസ്ത്രിണൌഘമേല-
സ്സമാവൃതോ ഭക്ഷപുരിം തദായ.

ഖണ്ഡങ്ങൾ.

൧. അന്തകാന്തകനെ വെടിച്ചുംഗ്ഗമി
ചിന്തിയാതെ മദാന്ധനായ്
ഹന്ത നിന്ദിത സപ്തതന്തുവി-
ധം തുടർന്നു പുനരഹോ.
൨. നിഖിലനയനന വിഹിതവിഖമുഖം
ഭാഗമിന്നു ഹരാസ്തിലോ
കഖില നിനദ ഭദ്രമോട്ടടവുകി
വടിവോടിഹ പോരിടുകയായ്വൻ.
൩. ഉഗ്രമുഗ്രശിലാതകങ്ങളും തൂഹി-
യാതെവന്നിതു ചൊൽകിലോ
ഇക്കണം ബുദ്ധിപരമിന്ദ്രമ
ഭക്ഷ്യമാത്മാനതിനെന്ന്.
വൃഷഭത്തിൽ നടന്നിനിയുള്ള ന-
ടന്നിടുന്ന കപാലിയാം
കടിലനൊരുഗ്രഭാഗമിന്നു കൊ-
ടുകയില്ലതു നിർണ്ണയം.
ഒരുവല്ലഭസതിയെയടുപ്പാത
ഭദ്രകാളിയതായ ഞാൻ
വിദൃതം തവ കഥയാര കൂ-
ടിച്ചിടാതെയടങ്ങുമോ?

സഹസ്രമൂർദ്ധാ = ആയിരം തലയുള്ളവനും, പിസഹസ്രബാഹുഃ = ആയിരം കയ്യുള്ളവനും, ആയ. സുവീരഭദ്രഃ = സു വീരഭദ്രൻ. തദാ = അപ്പോൾ സ്സമാവൃതഃ = വിടപ്പെട്ടവരായ. വിവിധൈഃ ഭൂതഗണൈഃ = പല മാതിരിയുള്ള ഭൂതഗണങ്ങളാൽ സമാവൃതഃ = ചുററപ്പെട്ടവനായി ഭദ്രകാള്യാ സഹ = ഭദ്രകാളിയോടുകൂടി ദക്ഷന്റെ പട്ടണത്തെ തദായ = ഉദ്ദേശിച്ചു എത്തി. സപ്തതന്തുവിധം = യാഗകർമ്മം. ഭാഗം = യാഗം. ഉഗ്രശിലാതകം = കെട്ടി. കപാലീ = തലയോട്ട് എടുത്തവൻ.

൬൯. സ്തുതിയൊടവമതിപലതുമിങ്ങു
പറഞ്ഞതും ചില കുമതികൾ
സഭസി കൂട്ടഹസിച്ചതും ബത
സാധു ശിവശിവ നന്നഹോ.

ക്രുദ്ധാത്ത്രിവിക്രമാത് ത്രിഭുവനമഖിലം
കമ്പയന്നട്ടഹാസൈസ്സർ-
വ്വക്ഷോണ്യാഹൃത്യശീർഷം കരകലസമസിനാ
ഖണ്ഡിതാംഗോ ജഹാവ
ത്ര്യക്ഷാദ്യക്ഷപ്രവരശ്രുതിസമയഹൃതാ-
നന്ദവൃന്ദാരകാണാം
ചക്രേ വൈകല്യമംഗേഷ്വധികമതിജവാ-
ദ്ദേവകം ചാപലാക്ഷീൻ.

മലഹരി—ചെമ്പട.

അത്രാന്തരേ ദിവ്യവൃഷാധിരൂഢ-
സ്സത്യാസമേതോ ഭഗവാന്മഹേശഃ
തത്രാവിരാസീത് സകലൈശ്ച ഭക്തൈ
ര്ഭക്ത്യാ നതശ്ചാ നുതവൃത്തിരസ്തൈഃ.

ക്രുദ്ധാൽ = കോപിച്ചവനായ ത്രിവിക്രമൻ ത്രിഭുവനമഖിലം = മൂന്നു ലോകവും. അട്ടഹാസൈഃ = അലർച്ചകൊണ്ട്. കമ്പയൻ = വിറപ്പിക്കുന്നവനായിട്ട്, സർവ്വക്ഷൗണ്യാഹൃത്യശീർഷം = എല്ലാവരുടെ തലയെ. കരകലസമസിനാ = കയ്യിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വാളുകൊണ്ട് ആഹൃത്യ = മുറിച്ച്. ഖണ്ഡിതാംഗോ = യാഗശാലയിൽ ജഹാവ = ഹോമിച്ചു ത്ര്യക്ഷാദി...കാണാം = ശിവൻ തുടങ്ങിയുള്ള സംഘങ്ങളുടെ ശ്രുതിസമയഹൃതാനന്ദന്മാരായ = സന്തോഷിച്ചവരായ വൃന്ദാരകന്മാർക്ക് ദേവന്മാർക്ക്. അംഗേഷു = അവയവങ്ങളിൽ അധികം വൈകല്യം = ന്യൂനതയെയും ചക്രേ = ചെയ്തു (അംഗങ്ങളെ ഛേദിച്ചു) അതിജവാൽ = വളരെ വേഗം, ദേവകം ചാപലാക്ഷീൻ = ...

അത്രാന്തരേ = ഈ അവസരത്തിൽ, മഹേശഃ = ശിവൻ ദിവ്യവൃഷാധിരൂഢഃ = ദിവ്യമായ ശ്രേഷ്ഠമായ കാളയിൽ കയറിയവനായും, സത്യാസമേതഃ = സതിയോടുകൂടിയവനായി തത്ര = അവിടെ (യാഗശാലയിൽ) ആവിരാസീൽ = പ്രത്യക്ഷനായി. സുരേന്ദ്രാഃ = ദേവേന്ദ്രാദികളായ സകലദേവന്മാരും ഭക്ത്യാ നതശ്ചാഃ = ഭക്തിയോടു നമസ്കരിച്ചുംകൊണ്ട്. സ്തുതിച്ചു.

പല്ലവി.

നീലകണ്ഠ പാഹിപാഹി നിർമ്മലാകൃതേ!

അനുപല്ലവി.

കാലകാല തവ നമോസ്തു കരുണചെയ്ക ഞങ്ങളിൽ. (നീല)

ചരണങ്ങൾ.

൧. നിത്യവൃത്തവാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിജനിജാധികാരവിഹിത-
കൃത്യമോടടുവാനിടന്നു കേവലം വയം വിഭോ. (നീല)

൨. ഞങ്ങളുള്ളിലൂറിടുന്ന മൽപ്പിഴയിന്നതിപ്പതിന്നു
ശിക്ഷചെയ്യുന്നുചിതമല്ല ശിവ ദയാപയോനിധേ!॰(നീല)

൩. വിധിസുതന്റെ ജീവിതത്തെ വിരവൊടിങ്ങു ചുറ്റുമങ്ങു
വിധിവിരോധമാശ്രുതിയിൽ കാത്തുകൊണ്ടകരുണയാ (നീ)

[illegible]

അഹമമരവരാഃ പരം വിഷാദൈ-
രഹമധുനാ തവ മഹാസ്മി സുപ്രസന്നഃ
അജസുതമജമസ്തകം സജീവം
സപദി വിധായ ച പൂരയാമി യജ്ഞം.

[illegible] = ഞങ്ങളെക്കൊണ്ട്. നിജനി..ങ്ങളോട്ട = അവരവരെ അധികാരത്താൽ വിഹിതകൃത്യങ്ങളോട് (അതായത് വിധിക്കപ്പെട്ട കൃത്യങ്ങളോട്) അടുപ്പിച്ചുതന്നിട്ടുള്ള ഞങ്ങളുടെ അധികാരങ്ങളോട് എന്ന ഭാവം.

അഹം = ഞാൻ, അധുനാ = ഇപ്പോൾ ഇഹ = ഇവിടെ. സുപ്രസന്നഃ = വളരെ സന്തോഷിച്ചവനായി. യത് അസ്മി = ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ട്. അമരവരാഃ = അല്ലയോ ദേവശ്രേഷ്ഠന്മാരെ. പരം വിഷാദൈഃ = വലിയ ദുഃഖങ്ങളാൽ. അലം = മതി. (വ്യസനിക്കേണ്ട ആവശ്യം ഇല്ല) അജസുതം = ദക്ഷനെ. അജമസ്തകം = (കൃതം) അജമസ്തകനാക്കിട്ട് (ആട്ടിന്റെ തലയുള്ളവനാക്കി) സജീവം വിധായ = ജീവനുള്ളവനാക്കിച്ചെയ്തു (ജീവിപ്പിച്ച്) സപദി = ക്ഷണത്തിൽ യജ്ഞം = യാഗത്തെ പൂരയാമി = മുഴുവനാക്കാം.

ഭൂപാളം—അടന്ത.

ദക്ഷസ്സൽ ക്ഷണമേവ മേഷശിരസാ സംയുക്തകണ്ഠസ്ഥല-
സ്ത്ര്യക്ഷാനുഗ്രഹജീവിതോഥ വിധിവൽ സംപൂൎയ്യ യജ്ഞോത്സവം
ഖട്വാംഗാദിലസൽകരം ശശികലാഭാസ്വജ്ജടാമണ്ഡലം
സാഷ്ടാംഗം പ്രണതോഷ്ടമൂൎത്തിമതനോൽ ഇഷ്ടാവ ഹൃഷ്ടാശയഃ.

ചരണങ്ങൾ.

൧. ചന്ദ്രചൂഡ! നമോസ്തു തേ ജയ
സന്തതം ജഗദീശ!
സൎവ്വഥാ സഹനീയമേവ മ-
മാപരാധമിതീശ! ഹരഹര! വിഭോ പശുപതേ!

൨. ഭക്തിനിങ്കലിനിക്ക മാറി വ-
രാതെ തരിക മഹേശ!
അദ്യമാം തവ ഭൃത്യനെന്നു നി-
നച്ചുകൊൾക ഗിരീശ! ഹരഹര! (വിഭോ)

൩. ചിന്മയാകൃതിയായിടും പര-
മാത്മരൂപ ജയാമലാ!
നിന്മഹത്വമറിഞ്ഞിടുന്നതി-
നിജ്ജനം പുനരാളല്ലാ ഹരഹര! (വിഭോ)

അഥ മേഷശിരസാ = ആട്ടിൻതലയാൽ കൊണ്ട്. സംയുക്തകണ്ഠസ്ഥലഃ = ചേൎക്കപ്പെട്ട കഴുത്തോടുകൂടിയവനും. ത്ര്യക്ഷാ...ജീവിതഃ = ശിവന്റെ അനുഗ്രഹത്താൽ ജീവിച്ചവനും. ഹൃഷ്ടാശയഃ = സന്തോഷമുള്ളവനും ആയ ദക്ഷഃ = ദക്ഷൻ തൽക്ഷണം ഏവ = ഉടനെ തന്നെ. യജ്ഞോത്സവം = യാഗത്തെ. വിധിവൽ = മുറപോലെ. സംപൂൎയ്യ = മുഴുവൻ ആക്കീട്ട്. ഖട്വാംഗ...ൽകരം = ഖട്വാംഗം (ശിവന്റെ ഒരായുധം) മുതലായവകൊണ്ട് ശോഭിക്കുന്ന കയ്യുള്ളവനും. ശശി...ണ്ഡലം = ചന്ദ്രക്കലയിൽ ശോഭിക്കുന്ന ജടാസമൂഹത്തോടുകൂടിയവനും ആയ. അഷ്ടമൂൎത്തിം = ശിവനെ. സാഷ്ടാംഗം പ്രണതഃ = സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചവനായി. അതനോൽ = ചെയ്തു. ഇഷ്ടാവ = സ്തുതിച്ചു.

നമഃ അസ്തു തേ = അങ്ങേക്കായിക്കൊണ്ട് നമസ്കാരം. സഹനീയമേവ സഹിക്കതന്നെ വേണം. ചിന്മയാകൃതി = ചിത് (ജ്ഞാനം) സ്വരൂപൻ. സ-

൯. മൽക്കുമാരി സതി സതി തവ
ശക്തിയെന്നറിയാതെ
ധിക്കരിച്ചതിനിങ്ങനുഗ്രഹ-
മേകിയതു കരുണാ മതേ ഹരഹര! (വിഭോ)

൧൦. പാണിതന്നുടെ വൃത്തി വിലേപ-
മുഖങ്ങൾകൊണ്ടു തവാർച്ചനം
വാണിവൃത്തി മമാസ്തു തവ ഗുണ-
നാമഗണസംകീർത്തനം ജയ ഹരഹര! (വിഭോ)

൧൧. ദുരിതഹര തവ ചരിതസുധയതു
പിബതു മേ ശ്രവണം സദാ
വാമ ശങ്കര ഗിരിശ വിഹരതു
ഭവതി മമ ഹൃദയം മുദാ ജയ ഹരഹര! (വിഭോ)

൧൨. ഉരഗഭൂഷണ! സരസഭാഷണ!
സുജനതോഷണ പാഹിമാം
നിരയമോചന ശശിവിരോചന-
ശിഖിവിലോചന! പാഹിമാം ഹരഹര (വിഭോ)

൧൩. വിപദപാസന! വിഹഗവാഹന!
വിധികൃതാർച്ചന പാഹിമാം
ത്രിപുരശാസന! ഗിരിശരാസന!
വൃഷഭകേതന പാഹിമാം ഹരഹര! (വിഭോ)

തി=പതിവ്രതയായ സതീ. വാണിവൃത്തി=വാക്കിന്റെ ജോലി. ചരിത-സുധ=കഥയാകുന്ന അമൃതം. (രൂപകം) മമ ശ്രവണം=എന്റെ കാത്. പിബതു=കുടിക്കട്ടെ. വിഹരതു=കളിച്ചുനടക്കട്ടെ. ഭവതി=ഭവാനിൽ. സുജനതോഷണ=സജ്ജനങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നവനേ! നിരയമോചന=നരകത്തിൽ നിന്നും മോചിപ്പിക്കുന്നവനേ. ശശിവിരോചനശിഖിവിലോചന=ചന്ദ്രൻ, സൂര്യൻ, അഗ്നി എന്നിവ നേത്രമായുള്ളവനേ. വിപദപാസന=ഖമില്ലാതാക്കുന്നവനേ. വിഹഗ...ർച്ചന=വിഷ്ണു ബ്രഹ്മാ ഇവരാൽ പൂ-ജിക്കപ്പെടുന്നവനേ. ഗിരിശരാസന=പർവതം വില്ലാക്കിയവനേ. (ത്രിപുര-ദഹനത്തിൽ മഹാമേരുവിനെ വില്ലാക്കിയിരുന്നു)

പുറനീര് — ചെമ്പട.

ഖണ്ഡകം ൧,

൧. നീരജസംഭവനന്ദന! സുമതേ
നീരസഭാവമിതങ്ങതിനിമേൽ
പാരം നിന്നുടെ മൂപ്പുനിമിത്തം
പരിചൊടിങ്ങനെ വന്നുഭവിച്ചു.

൨. ആർത്തികളെല്ലാം തീർന്നു ഭവാനും
ആനന്ദേന വസിക്ക നികാമം
കീർത്ത്യാ ആചന്ദ്രാർക്കം വിലസട്ടു
കെല്പൊടു ശിവകൃപയാ ഭവതു ശുഭം.

കൃതാശീർവാദേഥ ത്രിപുരരിപുസ്സാകം ദയിതയാ
ഗിരീശം കൈലാസം ഭഗവതി ഗിരീശേ ഗതവതി
സുരശ്രേഷ്ഠൈസ്സാനന്ദൈർമ്മുനിഭിരപി സല്ലാളിതയശാഃ
പ്രജേശോ ദക്ഷോപി പ്രമുദാ സ്വയമധ്യാസ്ത നഗരീം.

നികാമം = ഏറ്റവും. ആചന്ദ്രാർക്കം = ചന്ദ്രനും സൂര്യനും ഉള്ളിടത്തോളം കാലം. വിലസട്ടു = വിലസട്ടെ. കൃപകൊണ്ട് ശുഭം ഭവതു = മംഗളമുണ്ടാകട്ടെ.

അഥ കൃതാശീർവാദേ = ആശീർവാദം ചെയ്തശേഷം. ത്രിപുരരിപു = ത്രിപുരാന്തകനായ. ഗിരീശേ ഭഗവതി = (സപ്തമി) ശിവഭഗവാൻ ദയിതയാ സാകം = ഭാര്യയോടുകൂടി. കൈലാസം ഗിരീശം = കൈലാസപർവ്വതത്തിലേക്ക്. ഗതവതി = പോയപ്പോൾ. സാനന്ദൈഃ = സന്തോഷമുള്ളവരായ. സുരശ്രേഷ്ഠൈഃ = ദേവശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും. മുനിഭിഃ അപി = മഹർഷിമാരാലും. ലാളിത... = സ്തുതിക്കപ്പെട്ട യശസ്സോടുകൂടിയവനായ. പ്രജേശഃ ദക്ഷഃ അപി = പ്രജാപതിയും. നഗരീം = നഗരിയിൽ. സ്വയം അധ്യാസ്ത = സുഖമായിരു

അനാഗേന്ദ്രഭൂഷിതം ദേവ-
മപി നാഗേന്ദ്രഭൂഷിതം
സർവ്വമംഗലയോപേതം
സർവ്വമംഗളദം ഭജേ.

ഉത്തരഭാഗം ആട്ടക്കഥ
സമാപ്തം.

അനാഗേന്ദ്രഭൂഷിതം അപി = അനാഗേന്ദ്രനിൽ പർവ്വതശ്രേഷ്ഠൻ്റെയായ കൈലാസത്തിൽ ശോഭിതൻ ആണെങ്കിലും. ന അനാഗേന്ദ്രഭൂഷിതം = അനാഗേന്ദ്രഭൂഷിതൻ അല്ലാത്തവനും (ഇവിടെ അനാഗേന്ദ്രഭൂഷിതൻ അനാഗേന്ദ്രഭൂഷിതൻ അല്ല എന്ന് വിരോധാഭാസം) നാഗേന്ദ്രഭൂഷിതൻ = നാഗേന്ദ്രനാൽ വാസുകിയാൽ ഭൂഷിതൻ അലംകൃതൻ (വാസുകിയെ ആഭരണമാക്കിയവൻ) എന്നു വിരോധപരിഹാരം (അനാഗേന്ദ്രഭൂഷിതൻ = വില്ലാക്കിയ മഹാമേരുവിനാൽ ശോഭിക്കുന്നവൻ എന്നു വ്യാഖ്യാനിക്കാം) സർവ്വമംഗലയാ = പാർവ്വതിയോട്. ഉപേതം = കൂടിയവനും, സർവ്വമംഗളദം = എല്ലാ മംഗളങ്ങളെയും കൊടുക്കുന്നവനും ആയ. ദേവം = ദേവനെ (ശിവനെ) ഭജേ = ഞാൻ ഭജിക്കുന്നു.